

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta pedagogická

Katedra historie

**Hrady a tvrze kolem Metuje a Úpy v časech
kolonizace 13.–15. století**

Bakalářská práce

Otakar Jansa

Historie se zaměřením na vzdělávání – Geografie se zaměřením na vzdělání

Vedoucí práce: doc. PhDr. Petr Hlaváček, Ph.D.

Plzeň, 2023

Prohlášení o samostatném vypracování

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně s použitím uvedené literatury a zdrojů informací.

V Plzni dne .....

.....

Poděkování

Na tomto místě bych chtěl poděkovat všem těm, bez kterých by tato práce nikdy nemohla vzniknout. Dovolím si poděkovat především mé rodině a blízkým přátelům za pomoc a podporu, které mi tuto práci pomohly dokončit.

Abstrakt

Bakalářská práce se věnuje opevněným bodům v oblasti horního a středního toku východočeských řek Metuje a Úpy v období středověké kolonizace 13. až 15. století a to konkrétně 28 objektům, které jsou pro vývoj tohoto regionu nejdůležitější. Její součástí je kromě sumarizace dějin jednotlivých objektů i popis jejich polohy. A to jak v rámci vybraného území, tak i v konkrétním v terénu. Dále je věnována pozornost účelu, k jakému byly zbudovány, jaký typ opevnění byl pro ně zvolen apod. Výsledkem je kastelologický přehled vývoje uvedené oblasti.

Klíčová slova

Metuje; Úpa; středověk; kolonizace; kastelologie; hrad; tvrz

Abstract

The bachelor thesis is devoted to fortified points in the area of the upper and middle reaches of the East Bohemian rivers Metuje and Úpa in the period of medieval colonization from the 13th to the 15th century, specifically to 28 objects that are the most important for the development of this region. In addition to a summary of the history of each object, it also includes a description of their location. Both within the selected area and in the specific terrain. Furthermore, attention is paid to the purpose for which they were built, what type of fortification was chosen for them, etc. The result is a castellological overview of the development of the area.

Keywords

Metuje; Úpa; medieval; colonization period; castellology; castle; fortified houses

Obsah

Úvod.....	11
1 Dějiny osídlování ve středověku – obecně.....	13
2 Kastelologie.....	16
3 Klíma a geologické poměry.....	21
4 Obecně o opevnění v regionu.....	22
5 Objekty jejichž stavba započala ve 13. století.....	23
5. 1 Bolkov.....	23
5. 1. 1 Poloha v rámci regionu.....	23
5. 1. 2 Poloha místa, stavební řešení.....	23
5. 1. 3 Zajímavost, zvláštnost.....	24
5. 1. 4 Historie, držitelé, úloha objektu.....	24
5. 2 Bystrý.....	25
5. 2. 1 Poloha v rámci regionu.....	25
5. 2. 2 Poloha místa, stavební řešení.....	25
5. 2. 3 Historie, držitelé, úloha objektu.....	26
5. 3 Červená Hora.....	26
5. 3. 1 Poloha v rámci regionu.....	26
5. 3. 2 Poloha místa, stavební řešení.....	27
5. 3. 3 Historie, držitelé, úloha objektu.....	28
5. 4 Homole/Landfried.....	29
5. 4. 1 Poloha v rámci regionu.....	29
5. 4. 2 Poloha místa, stavební řešení.....	29
5. 4. 3 Historie, držitelé, úloha objektu.....	30
5. 5 Náchod.....	31
5. 5. 1 Poloha v rámci regionu.....	31
5. 5. 2 Poloha místa, stavební řešení.....	31

5. 5. 3 Zajímavost, zvláštnost.....	32
5. 5. 4 Historie, držitelé, úloha objektu	32
5. 6 Radvanice.....	34
5. 6. 1 Poloha v rámci regionu	34
5. 6. 2 Poloha místa, stavební řešení	34
5. 6. 3 Zajímavost, zvláštnost.....	35
5. 6. 4 Historie, držitelé, úloha objektu	35
5. 7 Rechenburg	35
5. 7. 1 Poloha v rámci regionu	35
5. 7. 2 Poloha místa, stavební řešení	36
5. 7. 3 Zajímavost, zvláštnost.....	36
5. 7. 4 Historie, držitelé, úloha objektu	36
5. 8 Rýzmburk.....	37
5. 8. 1 Poloha v rámci regionu	37
5. 8. 2 Poloha místa, stavební řešení	37
5. 8. 3 Zajímavost, zvláštnost.....	38
5. 8. 4 Historie, držitelé, úloha objektu	38
5. 9 Úpa	39
5. 9. 1 Poloha v rámci regionu	39
5. 9. 2 Poloha místa, stavební řešení	39
5. 9. 3 Zajímavost, zvláštnost.....	40
5. 9. 4 Historie, držitelé, úloha objektu	40
5. 10 Vízmburk	41
5. 10. 1 Poloha v rámci regionu	41
5. 10. 2 Poloha místa, stavební řešení	41
5. 10. 3 Zajímavost, zvláštnost.....	43
5. 10. 4 Historie, držitelé, úloha objektu	43

5. 11 Velké Svatoňovice	46
5. 11. 1 Poloha v rámci regionu	46
5. 11. 2 Poloha místa, stavební řešení	46
5. 11. 3 Zajímavost, zvláštnost.....	46
5. 11. 4 Historie, držitelé, úloha objektu	47
5. 12 Veselice.....	47
5. 12. 1 Poloha v rámci regionu	47
5. 12. 2 Poloha místa, stavební řešení	47
5. 12. 3 Historie, držitelé, úloha objektu	48
5. 13 Žaclěř	49
5. 13. 1 Poloha v rámci regionu	49
5. 13. 2 Poloha místa, stavební řešení	49
5. 13. 3 Zajímavost, zvláštnost.....	50
5. 13. 4 Historie, držitelé, úloha objektu	50
6 Objekty jejichž stavba započala ve 14. století	52
6. 1 Adršpach	52
6. 1. 1 Poloha v rámci regionu	52
6. 1. 2 Poloha místa, stavební řešení	52
6. 1. 3 Zajímavost, zvláštnost.....	53
6. 1. 4 Historie, držitelé, úloha objektu	54
6. 2 Broumov	55
6. 2. 1 Poloha v rámci regionu	55
6. 2. 2 Poloha místa, stavební řešení	55
6. 2. 3 Zajímavost, zvláštnost.....	56
6. 2. 4 Historie, držitelé, úloha objektu	56
6. 3 Frymburk.....	57
6. 3. 1 Poloha v rámci regionu	57

6. 3. 2 Poloha místa, stavební řešení	58
6. 3. 3 Zajímavost, zvláštnost.....	58
6. 3. 4 Historie, držitelé, úloha objekt	59
6. 4 Hrad na Zámeckém kopci u Trutnova-/Poříčí.....	61
6. 4. 1 Poloha v rámci regionu	61
6. 4. 2 Poloha místa, stavební řešení	61
6. 4. 3 Historie, držitelé, úloha objektu	61
6. 5 Hrad u Božanova	62
6. 5. 1 Poloha v rámci regionu	62
6. 5. 2 Poloha místa, stavební řešení	62
6. 5. 3 Zajímavost, zvláštnost.....	63
6. 5. 4 Historie, držitelé, úloha objektu	63
6. 6 Hronov	64
6. 6. 1 Poloha v rámci regionu	64
6. 6. 2 Poloha místa, stavební řešení	64
6. 6. 3 Historie, držitelé, úloha objektu	64
6. 7 Lewin Klodzki.....	65
6. 7. 1 Poloha v rámci regionu	65
6. 7. 2 Poloha místa, stavební řešení	65
6. 7. 3 Zajímavost, zvláštnost.....	66
6. 7. 4 Historie, držitelé, úloha objektu	66
6. 8 Sendraž.....	66
6. 8. 1 Poloha v rámci regionu	66
6. 8. 2 Poloha místa, stavební řešení	67
6. 8. 3 Zajímavost, zvláštnost.....	67
6. 8. 4 Historie, držitelé, úloha objektu	67
6. 9 Skály u Teplic nad Metují.....	68

6. 9. 1 Poloha v rámci regionu	68
6. 9. 2 Poloha místa, stavební řešení	68
6. 9. 3 Zajímavost, zvláštnost.....	69
6. 9. 4 Historie, držitelé, úloha objektu	69
6. 10 Starý Rokytník.....	70
6. 10. 1 Poloha v rámci regionu	70
6. 10. 2 Poloha místa, stavební řešení	70
6. 10. 3 Historie, držitelé, úloha objektu	71
6. 11 Stárkov	72
6. 11. 1 Poloha v rámci regionu	72
6. 11. 2 Poloha místa, stavební řešení	72
6. 11. 3 Historie, držitelé, úloha objektu	72
6. 12 Střmen/Střemen	73
6. 12. 1 Poloha v rámci regionu	73
6. 12. 2 Poloha místa, stavební řešení	73
6. 12. 3 Historie, držitelé, úloha objektu	74
6. 13 Turyň (Litoboř).....	76
6. 13. 1 Poloha v rámci regionu	76
6. 13. 2 Poloha místa, stavební řešení	76
6. 13. 3 Historie, držitelé, úloha objektu	76
6. 14 Vlčinec	77
6. 14. 1 Poloha v rámci regionu	77
6. 14. 2 Poloha místa, stavební řešení	77
6. 14. 3 Zajímavost, zvláštnost.....	78
6. 14. 4 Historie, držitelé, úloha objektu	78
7 Objekty jejichž stavba započala v 15. století.....	79
7. 1 Meziměstí.....	79

8. 1. 1 Poloha v rámci regionu	79
7. 1. 2 Poloha místa, stavební řešení	79
7. 1. 3 Zajímavost, zvláštnost.....	79
7. 1. 4 Historie, držitelé, úloha objektu	80
7. 2 Výrov	81
7. 2. 1 Poloha v rámci regionu	81
7. 2. 2 Poloha místa	81
7. 2. 3 Zajímavost, zvláštnost.....	82
7. 2. 4 Historie, držitelé, úloha objektu	82
Závěr	83
Summary.....	84
Prameny a Literatura	85
Sborníky	85
Literatura	87
Internetové zdroje	89
Seznam příloh	I
Přílohy	II

Úvod

Impulsem k mé práci byly statistické údaje, které jsem zaznamenal v ne odborném článku v České hrady a zříceniny čerpajícím tyto údaje z katalogu Národního památkového ústavu.¹ Podle nich se má nejvíce hradů, pevností budovaných ve středověku, nacházet ve Středočeském kraji, potom Plzeňském a pak v Jihomoravském. NPÚ má v evidenci 461 hradů. Z toho 53 zachovaných nebo těch, co doznaly přestaveb, 388 zřícenin (u 305 z nich lze najít zbytky zdiva, po dalších pouze terénní nerovnosti) a 20 zcela zaniklých hradů. Kladl jsem si otázku: kolik a hlavně jaké připadají na oblast regionu severovýchodních Čech v okolí řek Úpy a Metuje, která se středověkému člověku žijícímu v centrální sídelní oblasti Čech zdála „*krajinou děsnou v širé pustině*“?² V místech té tehdejší pustiny jsou nejvýraznějšími památkami náhodný a novoměstský zámek, původně hrady. Kromě nich se tu nachází ještě broumovský klášter, který také dává tušit svého hradního předchůdce. Další středověká opevnění (jako je například hrad Frymburk nebo hrad Skály) nemohou v dnešní době s výše zmíněnými třemi objekty, které se během doby své existence dále rozvíjely, soupeřit. Jsou to nyní bohužel buď vesměs zříceniny nebo pouhé terénní pozůstatky staveb. Z některých se nedochovalo ani tak málo.

Kdy přestala být krajina okolí řek Úpy a Metuje pustou? Kdy a kde opevněná místa doprovázející osídlování tohoto území vznikla, jaká je jejich historie, která je dovedla až k dnešnímu stavu? Cílem mé bakalářské práce bylo vyhledat jednotlivé hrady a tvrze v oblasti, vytěžit ze zdrojů informace o nich a ze shromážděných informací rozpoznat úlohy opevněných sídel a vývoj v jejich využívání v dané oblasti.

Mé snažení zpočátku lemovala publikovaná díla, kde bylo třeba údaje v nich obsažené dále ověřovat, jako např. České hrady Vladimíra Peši či některé internetové zdroje. Brzy převážila díla například Tomáše Durdíka, specialisty na českou hradní architekturu (jeho Ilustrovaná encyklopedie českých hradů obsahuje 625 lokalit) a dalších uznávaných autorů (Dobroslava Menclová, Pavel Bolina), potom i díla celých kolektivů tvůrců (Ladislav Svoboda, Jiří Úlovec, Petr Chotěbor, Zdeněk Procházka, Zdeněk Fišera, Jan Anderle, Jiří Slavík, Miroslav Rykl, Tomáš Durdík, Vladimír Brych) v případě Encyklopedie českých tvrzí. Mnohá poučení jsem

---

¹ *České hrady a zříceniny*. [online].

Dostupné z [www](http://www.shopalike.cz/ceske-hrady-a-zriceniny/):

<https://www.shopalike.cz/ceske-hrady-a-zriceniny/> [Cit. dne 2022-08-18].

² JIRÁSEK, Alois. *Skály*. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury a umění, 1966, str. 9.

čerpal dále z práce badatelů jako například Antonína Hejny nebo Vladimíra Wolfa skrze jednotlivě publikované příspěvky ve sbornících a jejich suplementech. Vysoce cenným nejen mou osobou je dílo Augusta Sedláčka Hrady, zámky a tvrze království českého, jehož první vydání probíhalo v letech 1882–1927, a jehož stopy lze stále najít v dílech mnohých autorů. Internetové zdroje jako například pamatkovykatalog.cz, hrady.cz a mapy.cz mi pomáhaly s orientací v konkrétní lokalitě, s představou konkrétního místa co do terénu, polohy, nadmořské výšky a blízkosti vodoteče nebo jiného markantního bodu.

1 Dějiny osídlování ve středověku – obecně

Lidé k přebývání od nepaměti vyhledávali místa s příznivými klimatickými a vhodnými geografickými podmínkami. Potřeba místa, které by skýtalo dostatek obživy, dávala do pohybu i celé masy obyvatelstva. Staletí na přelomu starověku a raného středověku jsou poznamenána tzv. stěhováním národů. Jak společnost přecházela od pastevectví k zemědělství, z důvodu většího množství získané potravy narůstala lidská populace. Kámen úrazu představovaly primitivní metody používané v tehdejší zemědělství. Vyčerpávaly půdu a nižší výnosy úrody z ní získané nestačily uživit narostlou populaci. Velmi jednoduchým řešením se zdálo najít novou neoslabenou půdu. V 6. století n.l. takto na území našeho státu připutovaly slovanské kmeny.

Podobná situace nastala v období kolem 13. století, ačkoli lidé neměnili svá působiště tak masově, jako při stěhování národů. Zájemce o život v dosud nevyužívaných územích do nich přivedl výrazný růst počtu obyvatelstva, který měl hned několik příčin. Souvisel s příznivou změnou klimatu, zavedením tzv. trojpolního systému využívání půdy, technickým pokrokem v zemědělství související s novými pomůckami například v zápřahu zvířat a orbě, masovější výrobou potřebných nástrojů, navíc i z kvalitnějších kovů, rozvojem měst a celkovým hospodářským vzestupem.³⁴⁵ V dosud osídlených a úrodných krajích vznikl přebytek obyvatel. Tehdejší zemědělství i přes všechny dosažené vymoženosti totiž nedosahovalo výnosnosti k uživení výrazného nárůstu počtu obyvatelstva. Dle odhadů na základě nepřímých důkazů demografická křivka nejen v západní Evropě, ale také v Čechách a na Moravě vykazovala prudký růst. František Musil například předkládá výsledky kombinace předpokladů a výpočtů Zdeňka Boháče a Františka Šmahela. Podle prvního z nich, než začala vrcholná kolonizace, žilo v Čechách kolem roku 1200 téměř 900 tisíc obyvatel. Přestože započítal ovlivnění počtu obyvatelstva morovou epidemií, dostal se pro rok 1400 k číslu, které je nejméně o více jak milion vyšší. František Šmahel vyšší počet obyvatel než tento výsledek nepokládá za reálné.⁶ Naopak v dosud neosídleném například českém pohraničním pásu byla po pracovní síle, která by krajinu zúrodnila a zabydlela, poptávka. Východní Čechy byly i v 12. století stále spíše okrajovou oblastí v rámci přemyslovského území se zřejmě jediným

³ MENCLOVÁ, Dobroslava. *České hrady, I. díl*. Praha: Odeon, 1976, str. 126.

⁴ *Zemědělství ve vrcholném středověku*. [online].

Dostupné z [www: https://www.dejepis.com/ucebnice/zemedelstvi-ve-vrcholnem-stredoveku/](https://www.dejepis.com/ucebnice/zemedelstvi-ve-vrcholnem-stredoveku/) [Cit. dne 2023-02-12].

⁵ MUSIL, František a kol. *Dějiny východních Čech v pravěku a středověku (do roku 1526)*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2009, ISBN 978-80-7422-003-6, str. 304.

⁶ Tamtéž, str. 303–304.

kastelánským hradem z hradské panovníkovy soustavy, Hradcem, a pravděpodobně čtyřmi podřízenými opevněnými sídly. Dozvídáme se o tom ze zápisu z roku 1115, avšak kronikář Kosmas neuvedl jejich jména.⁷ Antonín Hejna pak přímo píše, že severovýchod Čech “nepatří k tzv. staré kulturní oblasti Čech”.⁸ Kraj byl celkově lesnatý, přerušovaný jen nemnohými místy s osídlením.⁹ Během 12. století lze zaznamenat další nové počiny při osídlování níže a později také výše položených míst vnitrozemí východních Čech. Doplňovala se sídelní síť vytvořená již v předchozích obdobích.¹⁰ Z Hradecka a Jaroměřska se potom proces osídlování rozšiřoval k severu i do výše položených pohraničních oblastí s chladnějším podnebím, méně příhodným k hospodaření.¹¹ Jednalo se o vytrvalý postup do podhorských a místy i horských míst, nikoli o obsazování velkých a souvislých území naráz velkými skupinami nových obyvatel.¹² Zpočátku se jednalo o vnitřní kolonizaci prováděnou domácím obyvatelstvem, když zvláště v druhé polovině 12. století byly české země na hospodářském vzestupu. Od 20. let 13. století se jednalo o kolonizaci vnější, kdy přicházeli lidé nejen z Německa, Nizozemí, ale i dalších zemí.¹³ Pomezí území ztrácelo potřebnost být zelenou hradbou české kotlině, začalo být ekonomicky zajímavé. Nehledě k tomu, že kolonizace na některých místech začala probíhat z vnější strany hranic, což znamenalo posouvání ideální hranice, totiž středu lesního hvozdu, směrem k českému vnitrozemí v neprospěch českého státu. Od dob, kdy byl kníže vlastníkem veškeré půdy a moci nad obyvatelstvem v zemi už uplynul čas, během kterého panovníci postupně vydali spoustu půdy. Dílem osobám pohybujícím se v jejich okolí, například na znamení spokojenosti s jejich konáním ve vládcův prospěch, dílem nadacemi církví.¹⁴ Panovník byl však stále vlastníkem lidskou rukou dosud téměř nedotčeného pohraničního území, proto se osídlování setkávalo s jeho podporou, ať už pověření ke kolonizaci mělo povahu přání, rozkazu nebo souhlasu. Vždyť z neosídlené a neobdělané půdy neměl žádný užitek. Zájmem krále bylo kolonizací zvýšit své příjmy a zároveň mít možnost odměnit své

---

⁷ MIKULKA, Jaromír. *Dějiny Hradce Králové I./1., Dějiny Hradce Králové do roku 1850*. Hradec Králové: Nadace Historica, 1996. ISBN 80-900048-9-X, str. 21.

⁸ HEJNA, Antonín. *Krkonoše Podkrkonoší č. 7: Příspěvek archeologie středověku k hlubšímu poznání dějin pohraničí severovýchodních Čech*, Trutnov, 1983. str. 215.

⁹ MIKULKA, Jaromír. *Dějiny Hradce Králové I./1., Dějiny Hradce Králové do roku 1850*. Hradec Králové: Nadace Historica, 1996. ISBN 80-900048-9-X, str. 21.

¹⁰ MUSIL, František a kol. *Dějiny východních Čech v pravěku a středověku (do roku 1526)*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2009, ISBN 978-80-7422-003-6, str. 310.

¹¹ MENCLOVÁ, Dobroslava. *České hrady, I. díl*. Praha: Odeon, 1976, str. 234.

¹² Tamtéž, str. 242.

¹³ Tamtéž, str. 234.

¹⁴ MUSIL, František–PLAČEK Miroslav–ÚLOVEC, Jiří. *Zaniklé hrady, zámky a tvrze Čech, Moravy a Slezska po roce 1945*. Praha: Nakladatelství Libri, 2005. ISBN 80-7277-285-6, str. 6.

služebníky půdou, které se mu jinde už nedostávalo.¹⁵ Vrchní pravomoc nad kolonizovanými územími ve strategicky důležitých oblastech pomezí si král ovšem ponechal. V těchto případech šlechtické rody v ní zainteresované obdržely po ukončení kolonizace do dědičného vlastnictví jiná území. Příhraniční Trutnovsko na libavské stezce do Vratislavi po kolonizaci rodem Švábeniců získal zpět Václav II. a došlo k jeho přeměně na manský kraj. Osídlení kraje při řece Metuji na kladské stezce směrem do Polska svěřené rodu Načeraticů bylo ukončeno směnou těchto území za jiná Janem Lucemburským. Broumovský výběžek osídloval řád benediktinů, Podkrkonoší jižně od Trutnova kolem řeky Úpy a Metuje rod erbu zlatého třmene. Na posledně dvou jmenovaných územích k takovému zásahu panovníka v jejich držení nedošlo. Území rodu erbu třmene se rozrodem rozdrobilo. Broumovsko bylo dáno králem do zástavy, ale potom ho benediktinský řád dostal zpět.¹⁶

---

¹⁵ MENCLOVÁ, Dobroslava. *České hrady, I. díl*. Praha: Odeon, 1976, str. 126.

¹⁶ MUSIL, František a kol. *Dějiny východních Čech v pravěku a středověku (do roku 1526)*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2009. ISBN 978-80-7422-003-6, str. 308.

2 Kastelologie

Při sběru dat pro svou práci jsem sáhl po zdrojích, do kterých vkládali vědci z oboru kastelologie, nauky o středověkých opevněných sídlech, své poznatky.

Kastelologie je komplexní nauka. Do ní přinášejí archeologové, památkáři, historici, ale například i archiváři a architekti svá zjištění čerpající například z kronik, vojenských map, katastrů, plánů objektů i z přímého ohledání hradiště – místa, kde byl hrad postaven. Dalšími zdroji jim jsou středověká vyobrazení, soukromé i úřední dopisy atd. Mezi opevněná sídla středověku se počítají hrady, tvrze a další pevnosti jako například komendy.¹⁷

Dal jsem si za cíl, abych na základě dohledaných informací týkajících se vzniku, účelu, umístění v krajině, stavebnímu řešení, historickému vývoji a okolnostem, vykreslil obraz staveb, o něž se opíralo osídlování kraje na severovýchodě Čech v oblasti řek Úpy a Metuje. Kromě mnou vymezené oblasti, se proces kolonizace dával samozřejmě do pohybu i v jiných dříve opomíjených oblastech příhraničí a v územích s vyšší nadmořskou výškou jako je např. Českomoravská vrchovina. Blízkost zemské hranice, existence důležité dálkové cesty, vznik nových osad a vznik sítě komunikačních stezek spojující zakládané osady si žádala vznik strážních a ochranných objektů. Kolonizaci proto doprovázelo zakládání potřebných opěrných opevněných bodů: hradů a tvrzí. Mnohé z takových objektů mohly zároveň plnit i jiné funkce kromě vojenských a mocenských. Bývaly například správními a hospodářskými středisky, mnohé byly také rezidencemi držitelů panství.¹⁸

Hrady byly opevněné objekty určené k obraně a ochraně. Možnost bránit se často zvyšovala jeho poloha na nepřístupných místech. Charakterizovalo je umístění na vyvýšených místech, na okrajích planin, na ostrožnách s dostatečně strmými srázy nebo obkroužení vodami toků. Doplněvaly je umělé obranné prvky jako jsou hradby, valy a příkopy. Jejich posádky bývaly pověřovány ochranou blízkých cest a vsí. Stávaly se správním střediskem panství. První v zemi je u nás od počátku 12. století stavěl zeměpán, následovala ho církev a pak movitější šlechta. Rozšířily se nejvíce během 13. a 14. století. (Pozn.: Ve 14. stol. a zač. 15. stol. v období klidu nastalo v Čechách, ale ne na Moravě, potlačení obranné funkce u nově budovaných objektů, naopak v 15. stol. s rozvojem účinnosti palných zbraní se více opevňovaly starší hrady než

---

¹⁷ *Kastelologie*. [online].

Dostupné z https://cs.wikipedia.org/wiki/Geomorfologick%C3%A9_%C4%8Den%C4%9Bn%C3%AD_%C4%8Ceska [Cit. dne 2023-04-23].

¹⁸ DURDÍK, Tomáš. *Ilustrovaná encyklopedie českých hradů*. Praha: Nakladatelství Libri, 2009. ISBN 978-80-7277-402-9, str. 11.

budovaly nové; nové většinou na izolovaných kopcích a starší mnohdy útok nepřestály). Ústup výstavby hradů v 15. století přešel do jejich nahrazování zámky v 16. století. Stávalo se tak formou přestavby, nebo stavbami zámek zcela nových v méně extrémních polohách než byly dříve budovány hrady.¹⁹

Je známo, že hradů bylo v Čechách postaveno více jak dva tisíce.²⁰

Hrad definuje Jiří Úlovec jako „sídlo s obytnými a obrannými funkcemi“. Založením bývají hrady královské, církevní a šlechtické, určením funkce obvykle k ochraně okolí (majetku náležejícímu držiteli hradu a majetku putujícího po cestách). Obrana takovýchto sídel spočívala v přírodních a umělých překážkách. Z těch přírodních jsou to strmé srázy a vodní toky. Tam, kde bylo shledáno, že taková překážka nepostačuje nebo není přítomna ze všech stran, bylo zapotřebí překážek uměle vytvořených. Lidé především vyhloubili příkopy, navršili valy a vystavěli hradby.²¹

Zájem o hrady, avšak neodborný, vznikl v českých zemích na počátku 19. století prostřednictvím uměleckého směru, který se nechal inspirovat kromě jiného také středověkem. Obrazy a obrázky hradů v tehdejšímu stavu, včetně zřícenin, jsou dodnes zdrojem poznatků o objektech, kterým čas setřel za další dvě století další kus jejich podoby.²² Kromě vlivu času nelze nezmínit i romantizující úpravy pod taktovkou módním směrem ovlivněných majitelů.²³ Známé jsou například kresby Karla Hynka Máchy. Další obrázky jsou k vidění jako doprovod knižní tvorby Františka Alexandra Hebera 40. let 19. století.²⁴ Sedm svazků jeho díla *Böhmen, Burgen, Vesten und Bergschlösser* procházelo během tvorby vývojem směrem k historickému pojetí. Malíř a ilustrátor, specialista na historické náměty Baltazar Kašpar Kutina doprovázel práce českého autora písničím německy pod jménem Friedrich Bernau, ale také základní dílo české kastelologie o patnácti svazcích školeného historika Augusta Sedláčka.²⁵

---

¹⁹ DURDÍK, Tomáš. *Ilustrovaná encyklopedie českých hradů*. Praha: Nakladatelství Libri, 2009. ISBN 978-80-7277-402-9, str. 566–567.

²⁰ MUSIL, František–PLAČEK Miroslav–ÚLOVEC, Jiří. *Zaniklé hrady, zámky a tvrze Čech, Moravy a Slezska po roce 1945*. Praha: Nakladatelství Libri, 2005. ISBN 80-7277-285-6, str. 7.

²¹ Tamtéž, str. 7.

²² DURDÍK, Tomáš. *Encyklopedie českých hradů*. Praha: Nakladatelství Libri, 2005, ISBN 80-7277-274-0, str. 11.

²³ Tamtéž, str. 12.

²⁴ Tamtéž, str. 11.

²⁵ Tamtéž, str. 12.

Zavedení typologie hradů ve 30. letech 20. století spojené s dílem německého archeologa Carla Schuchhardta si všímá staveb vzniklých ve 13. a 14. století.²⁶ Tehdy převažují novostavby, narozdíl od následujících dvou století, kdy už je novostaveb pomálu a už existující objekty jsou v tomto období přestavovány. Typologie hradů vychází ze stavebních prvků umístěných převážně uvnitř hradeb a z jejich uspořádání v rámci areálu hradu. Tomáš Durdík rozlišuje hrady přechodného typu (byly přechodem mezi hradištěm – předchozím typem opevnění, než se začaly stavět hrady, a hradem), hrady s obvodovou zástavbou, středoevropský kastel (často čtyřvěžový objekt obvykle se lišící od francouzského typu nemožností aktivní obrany), hrady s bergfritovou dispozicí (obvykle se vyskytující se na ostrožnách, kde za šijovým příkopem následovala nejdříve brána a potom bergfrit, tj. útočištná věž a zároveň hlavní věž, za ní pak palác až nad opyší), hrady s donjonovou dispozicí (tzn. s obytnou věží) a hrady s blokovou dispozicí (čili více staveb hradu “srostlých” k sobě).²⁷ Nebylo pravidlem, aby každý hrad měl alespoň jednu věž, proto dalším typem jsou bezvěžové hrady. Mezi ně často patří hrady s plášťovou nebo štítovou zdí, ale také s dvoupalácovou dispozicí.²⁸

Dnešní pojetí studia hradů je komplexní, nejde jen o architektonickou podobu a umělecké prvky. Základ metodiky vypracovaný začátkem 70. let 20. století se zaměřuje na sledování „všech funkcí a stránek života hradu v jejich vzájemných souvislostech a vazbách.”²⁹

Tvrz bývá proti hradu opevněným sídlem menších rozměrů postaveném v méně výrazné poloze a s přilehlým dvorem. Její místo bývá ve vesnici nebo s přímou vazbou na ni. Obytná, sídelní část má většinou obranný charakter a hospodářská je spjata převážně s provozem orientovaným na zemědělství a menšinově na řemeslnou výrobu pro místní potřeby.³⁰ Obyvatelé tvrze ji byli díky obranné funkci – opevnění, schopni ubránit před napadením menším počtem útočníků. Z vojenského hlediska však byla na nižší úrovni než hrad, soustředěnému útoku vojska odolat nemohla. Kromě zděných hradeb, dřevěných palisád,

---

²⁶ DURDÍK, Tomáš. *Ilustrovaná encyklopedie českých hradů*. Praha: Nakladatelství Libri, 2009. ISBN 978-80-7277-402-9, str. 14.

²⁷ Tamtéž, str. 17–20.

²⁸ DURDÍK, Tomáš–BOLINA, Pavel. *Středověké hrady v Čechách a na Moravě*. Praha: Nakladatelství Argo, 2001. ISBN 80-7203-349-26, str. 75–135.

²⁹ DURDÍK, Tomáš. *Ilustrovaná encyklopedie českých hradů*. Praha: Nakladatelství Libri, 2009. ISBN 978-80-7277-402-9, str. 12.

³⁰ SVOBODA, Ladislav a kol. *Encyklopedie českých tvrzí, I. díl, A–J*. Praha: Nakladatelství Argo, 1997. ISBN 80-7203-068-X, str. 11.

příkopů a valů býval u tvrzí přítomen obvykle i vodní prvek ve formě příkopu nebo rybníku.³¹ Se stavbou těchto lehce opevněných objektů se obecně začalo v druhé polovině 13. století, běžnými se staly ve 14. století a vznikaly do 17. století.³² Tvrze bývaly především sídlem nižší šlechty, které nestačila k živobytí vybíraná feudální renta, a proto musela sama hospodařit. Držitelé tvrzí byli často vázáni manstvím ponejvíce formou vojenské podpory k výše postaveným feudálům. Církev měla také své tvrze a na nich správce či nájemce s vojenskou povinností. Ve druhé polovině 14. století se přidali k dosavadním stavitelům tvrzí ještě zámožní měšťané ve snaze povýšit na společenském žebříčku. Za husitských bouří posílila obranná složka tvrzí oproti obytné. V 16. století, které bylo na stavbu tvrzí nejbohatší, naopak opevnění ustoupilo.³³ V období třicetileté války se téměř přestaly stavět a mnoho z nich tehdy zaniklo.³⁴ Od poloviny 17. století je nahradily zámky.³⁵ Po zániku sídelní funkce tvrzí při slučování majetků do větších celků byly často provozovány pro svou charakterovou blízkost s vesnickou usedlostí jako hospodářské dvory. Také bývaly přeměňovány na sýpky a jiné hospodářské budovy. Nevyužívané tvrze a nepotřebné opevnění zanikaly. V případech, kdy sídelní funkce zůstala zachována, byly upravovány nebo jejich hmotu skryly dostavby. Podobou tvrze mohla být nejen obytná věž nebo jiná okrouhlá budova, ale také složitější zástavba.³⁶

Hrady i tvrze měly společné okolnosti skrze něž zanikaly. Poškozeny bývaly ohněm během válečných událostí, po úderu blesku či neopatrností jejich obyvatel při využívání ohně pro přípravu jídla nebo k osvětlení. V důsledku samotných válečných událostí bývaly zbořeny jednorázově. Zanikaly také i pomalu z důvodu opuštění při sloučení panství, když ztratily svou správní a rezidenční roli. Některé doplatily na podloží a zničila je těžba kamene nebo písku. Jiné byly rozebrány na stavební materiál, dalším se nevyhnula trasa železnice nebo silnice. Až na výjimky byly zanedbávané nebo i záměrně ničené z ideologických důvodů po roce 1948.³⁷

---

³¹ SVOBODA, Ladislav a kol. *Encyklopedie českých tvrzí, I. díl, A-J*. Praha: Nakladatelství Argo, 1997. ISBN 80-7203-068-X, str. 37.

³² Tamtéž, str. 11.

³³ Tamtéž, str. 8.

³⁴ Tamtéž, str. 31.

³⁵ Tamtéž, str. 8.

³⁶ Tamtéž, str. 12.

³⁷ DURDÍK, Tomáš. *Ilustrovaná encyklopedie českých hradů*. Praha: Nakladatelství Libri, 2009. ISBN 978-80-7277-402-9, str. 566–567.

Zahrnutí některých objektů mezi hrady nebo mezi tvrze je problémem už od dob, kdy stály a byly činné. Stává se, že i v soudobých záznamech je tatáž opevněná stavba jednou označena jako hrad, jindy jako tvrz. Proto se i dnes stává, že názor na ně není mezi badateli jednotný.³⁸³⁹

„... v rozsahu jádra může velký počet tvrzí směle soutěžit s běžnou hradní produkcí a mnohé obstojí i při porovnání kvality a rozsahu zástavby. Schopnost vyrovnat se hradům ztrácejí teprve při pohledu před hradbu, kde má velký počet hradů parkán, tvrzím zcela chybějící.“⁴⁰

Ve vybraném regionu se nachází velké množství hradů, které byly budovány s potřebou ochránit kolonizační dílo a jeho výtobytky. Tyto stavby jsou charakteristické poměrně malým areálem. Často tak malým, že velikostí se blíží velikostí mnohých tvrzí, zvláště těch budovaných v pozdějších obdobích a za vhodných hospodářských podmínek. Takové malé hrady doprovázejí první fázi kolonizace, stojí na počátku vývoje. Jsou to předchůdci kamenných středověkých hradů, takových které často dodnes dominují krajinám. Z embryonální fáze, kam je řadí Vladimír Wolf, se jednoduché opevněné objekty s převahou konstrukcí ze dřeva buď vyvíjely přestavbami nebo dostavbami po různě dlouhou dobu dále, anebo zanikaly v podobě, v jaké byly postaveny. Stopy těch, které nepostihl časný zánik, lze najít výzkumem v areálech dochovaných hradů nebo hradů přestavěných na zámky. Pozůstatky ostatních se nalézají buď v jinak zastavěných územích, např. pod obytnými domy, nebo skryty na nezastavěných, např. zalesněných místech. V důsledku jiného průběhu hranice států v době do roku 1289, než je dnes, se mohou další opevněné objekty z dob kolonizace severovýchodu Čech nacházet také na dnešním polském území.⁴¹

---

³⁸ MUSIL, František–PLAČEK Miroslav–ÚLOVEC, Jiří. *Zaniklé hrady, zámky a tvrze Čech, Moravy a Slezska po roce 1945*. Praha: Nakladatelství Libri, 2005. ISBN 80-7277-285-6, str. 7.

³⁹ DURDÍK, Tomáš. *Ilustrovaná encyklopedie českých hradů*. Praha: Nakladatelství Libri, 2009. ISBN 978-80-7277-402-9, str. 566–567.

⁴⁰ SVOBODA, Ladislav a kol. *Encyklopedie českých tvrzí, I. díl, A-J*. Praha: Nakladatelství Argo, 1997. ISBN 80-7203-068-X, str. 33.

⁴¹ WOLF, Vladimír. *Archaeologia historica 2: K problematice středověkých horských hrádků ve východním podhůří Krkonoš*, 1977, str. 113.

3 Klima a geologické poměry

Geologicky je mnou vybrané území, na kterém se nacházejí objekty opevněných opěrných bodů při kolonizaci severovýchodních Čech, vklíněné mezi dvě horské soustavy Sudet. Z geomorfologického hlediska je součástí Krkonošsko-jesenické (Sudetské) soustavy a její Středosudetské (Orlické) oblasti. Její převážnou část tvoří na severu Broumovská vrchovina (nejvyšší bod Královecký Špičák 881 m n. m.). Broumovská vrchovina sahá od Žacléře na západě sousedícího s Krkonošemi až k masívům Stolových hor (nejvyšší bod Velká Hejšovina 919 m n. m.) na východě. K Broumovskému výběžku na severu při hranicích s Polskem přiléhají Javoří hory (nejvyšší bod na české straně Ruprechtický Špičák 881 m n. m.). Okolí středního toku řeky Úpy tvoří východní okraj Krkonošského podhůří, které sahá jihovýchodním cípem k Náchodu, kde je přerušeno průsmykem zvaným Branka, který patří k Podorlické pahorkatině směřující od Hronova podél Orlických hor dále na jih (nejvyšší bod Špičák 841 m n. m.). Na polské straně současných hranic pokračuje předěl průsmykem Polskie wrota v Lewinské vrchovině (nejvyšší bod Grodczyn 803 m n. m.) s říčkou Klikawou. V místech, kde se nacházejí Česká Skalice a Krčín, začíná oblast Úpsko-metujské tabule patřící k severní části Orlické tabule na severovýchodě Východočeské tabule v celku České tabule.⁴²

---

⁴² *Geomorfologické členění Česka*. [online].

Dostupné

z

www:

https://cs.wikipedia.org/wiki/Geomorfologick%C3%A9_%C4%8Dlen%C4%9Bn%C3%AD_%C4%8Ceska
[Cit. dne 2023-04-23].

4 Obecně o opevnění v regionu

Ohledně terénní polohy převažují výšinné typy opevnění. Drtivá většina jich využívá stanoviště na ostrožnách. Z nich zhruba dvě třetiny na výraznějších a vyšších a třetina na mělčích a nevysokých. Společné jim jsou přepažující prvky na nejsnadněji přístupné straně: šíjové příkopy a valy. Další pevnosti se vyskytují na vrších nebo okrajích plošin a také využívají výhodu převýšení a strmé svahy. Tyto objekty mají co do délky rozsáhlejší příkopy, které je obepínají ze stran vhodných k jejich napadení nepřítelem. V oblasti pískovcových skal se nabízela navíc zužitkovaná možnost pospojovat umělé fortifikační prvky s přírodními, tj. hradby a jiné stavby vložit mezi nebo na skalní útvary. Pouze u zanedbatelného množství objektů využili stavitelé metodu známou z nížinných poloh. Ve všech případech se jednalo o tvrze a dále teoreticky pouze jeden hrad umístěné v údolích, kde se využily blízké vodoteče k napuštění vyhloubené vodní překážky.

V první polovině 13. století kamenné hrady vznikaly především pro potřeby zeměpána. Jednak pro nákladnost staveb, jednak ze strategického hlediska vč. reprezentace moci panovníka. Dalším, kdo si mohl v následujícím období dovolit takové investice, byly církevní řády následované významnými a zároveň movitými šlechtici. Vládce si držel právo udělit svolení s realizací takového záměru. Z okolí řek Metuje a Úpy vynikal nad ostatními šlechtickými hrady v době vzniku Vízmburk z bílého pískovce. Oproti mnohým dalším objektům ze 13. století často označovaným jako kolonizační provizoria, která mívala kamennou maximálně podezdívku, byl hradem rezidenčním. Mezi panská sídla s předpokladem stavby převážně nebo zcela z kamene ještě můžeme počítat hrady Červená Hora, Náchod, Rýzmburk a Trutnov. Dřevostavbou byl ve svých počátcích i církevní hrad v Broumově. 14. století přineslo širší využití kamene na stavbu hradů, ale opět záleželo na majetkových poměrech stavebníka.

5 Objekty jejichž stavba započala ve 13. století

5. 1 Bolkov

5. 1. 1 Poloha v rámci regionu

Hrad stával v nadmořské výšce 440 m n. m. východně od obce Libeč v katastru obce Zlatá Olešnice, pod Bolkovým kopcem (541 m n. m.) nedaleko soutoku potoků Ličná a Zlatá Olešnice. Zhruba 5,5 km severovýchodně od Trutnova.⁴³

5. 1. 2 Poloha místa, stavební řešení

Bolkov stával na ostrohu vzdáleném od jiného hradu z téže doby, Rechenburku, vzdušnou čarou asi 2 km.⁴⁴ Patřil podle provedeného průzkumu mezi hrady s plášťovou zdí o šířce od 2 do 3 m.⁴⁵⁴⁶ Byl zřejmě nepravidelně oválného půdorysu (délka 40 nebo 52 m, šířka 30 m),⁴⁷ opevněný z čelní strany a v předních úsecích bočních stran podkovovitým příkopem. Nevelké předhradí bylo opatřeno příkopem a valem.⁴⁸ Z vnitřní zástavby se z větší části pro zničení historického nadloží postupující těžbou kamene nepodařilo zachytit. „...dochovala se jen část vnějšího opevnění a možná svah k jádru nebo předhradí, ukončený hranou dnes zatopeného lomu.“⁴⁹ Ladislav Svoboda se domnívá, že věž neměl, neboť nalezené základy, které by mohly patřit domnělé věži, ukazují na příliš tenké stěny na takovou stavbu takového charakteru.⁵⁰ Mohlo jít o schodišťovou vížku.⁵¹

---

⁴³ Hradiště Bolkov. [online].

Dostupné z [www: https://mapy.cz/turisticka?dim=6408c34b4ab7627022456c0f&x=15.9083754&y=50.5935710&z=13](https://mapy.cz/turisticka?dim=6408c34b4ab7627022456c0f&x=15.9083754&y=50.5935710&z=13) [Cit. dne 2023-04-23].

⁴⁴ WOLF, Vladimír. *Archaeologia historica 2: K problematice středověkých horských hrádků ve východním podhůří Krkonoš*, 1977, str. 108.

⁴⁵ HEJNA, Antonín. *Památky archeologické, ročník LIII, č.2: Soubor nálezů z hrádku Bolkova v severovýchodních Čechách*, 1962, str. 455.

⁴⁶ SVOBODA, Ladislav. *Archaeologia historica, ročník 20., č.1: O plášťových hradech*, 1995, str. 356.

⁴⁷ HEJNA, Antonín. *Archaeologia historica, roč. 6, č. 1: Výsledky archeologického výzkumu hradu pozdní doby přemyslovské v severovýchodních Čechách*, 1981, str. 19.

⁴⁸ WOLF, Vladimír. *Archaeologia historica 2: K problematice středověkých horských hrádků ve východním podhůří Krkonoš*, 1977, str. 108.

⁴⁹ Bolkov – Polkenberg. [online].

Dostupné z [www: https://www.hrady-zriceniny.cz/hrady_bolkov.htm](https://www.hrady-zriceniny.cz/hrady_bolkov.htm) [Cit. dne 2023-04-23].

⁵⁰ SVOBODA, Ladislav. *Archaeologia historica, ročník 20., č.1: O plášťových hradech*, 1995, str. 356.

⁵¹ DURDÍK, Tomáš. *Ilustrovaná encyklopedie českých hradů*. Praha: Nakladatelství Libri, 2009. ISBN 978-80-7277-402-9, str. 70.

Záchranný archeologický průzkum vedený A. Hejnou v roce 1958, zapříčiněný náhodnými nálezy během těžby zdokumentoval už jen polovinu jeho rozlohy.⁵²

5. 1. 3 Zajímavost, zvláštnost

Zajímavostí je velké množství drobných kovových předmětů, jejichž první nálezy během těžby kamene v lomu vedly k záchrannému průzkumu (udidla, třmeny, ostruhy, hroty šípů, nože, srpy, klíče aj.). Záchranný průzkum Bolkova odstartoval zájem provádět zjišťovací výzkumy dalších malých středověkých opevnění v okolí.⁵³

5. 1. 4 Historie, držitelé, úloha objektu

Jinak Bolkenstein, Bolkenberg, Polkenberg nebo také Polzenstein. Hrad Bolkov je prvně písemně zmíněn až roku 1551, ale na základě výsledků archeologického výzkumu bylo usouzeno, že postaven byl v závěru 13. století a po požáru koncem 14. století byl obnoven a ještě nějakou dobu využíván. Nad vrstvou zasaženou ohněm byla totiž další svědčící o osídlení.⁵⁴ Nejpravděpodobnějšími zakladateli se zdají být páni ze Švábenic, kolonisté zdejší oblasti, protože stavba vykazuje podobné znaky jako dva další hrady v okolí. Ty byly také jako on opěrné a strážní body při kolonizaci. Mladší osídlení může mít podle Antonína Hejny spojitost se slezským knížetem Bolkem I. ze Svídnice, ale Vladimír Wolf jeho názor nesdílí. To proto, že okolní území patřilo tehdy především Švábenicům a svídnická knížata měla Trutnovsko v zástavě až v 2. pol. 14. století (1365–1392 bylo Trutnovsko spravováno ze Svídnice).⁵⁵ Není ale zcela vyloučeno, že po obnovení po požáru byl přece jen svídnicko-javorskými knížaty využíván. Tomáš Durdík uvádí, že na základě jména hradu je za zakladatele považován slezský kníže Bolek ze Svídnice.⁵⁶ Hrad zřejmě zanikl postupně během 1. pol. 15. století, ale je možné, že se tak stalo v důsledku husitských válek.⁵⁷

---

⁵² Tamtéž, str. 70.

⁵³ HEJNA, Antonín. *Památky archeologické, ročník LIII, č.2: Soubor nálezů z hrádku Bolkova v severovýchodních Čechách*, 1962, str. 456–473.

⁵⁴ Tamtéž, str. 455.

⁵⁵ WOLF, Vladimír. *Archaeologia historica 2: K problematice středověkých horských hrádků ve východním podhůří Krkonoš*, 1977, str. 113.

⁵⁶ DURDÍK, Tomáš. *Ilustrovaná encyklopedie českých hradů*. Praha: Nakladatelství Libri, 2009. ISBN 978-80-7277-402-9, str. 70.

⁵⁷ *Hrad Bolkenstein*. [online].

Dostupné z [www: https://pamatkovykatalog.cz/hrad-bolkenstein-2151282](https://pamatkovykatalog.cz/hrad-bolkenstein-2151282) [Cit. dne 2023-04-23].

Poslední ránu pozůstatkům mocenského opěrného bodu, který kdysi střežil důležité místo při vstupu stezky do Královeckého neboli Libavského průsmyku či sedla směrem na Slezsko, v roce 1958 zasadila těžba kamene. Dle údaje NPÚ byl odtěžen v roce 1965. Památkově byl chráněn v letech 1958 až 1982, nyní bez památkové ochrany.⁵⁸

5. 2 Bystrý

5. 2. 1 Poloha v rámci regionu

Hrad se nacházel přibližně 15 km severně vzdušnou čarou od Náchoda a 7 km od města Hronov na Zámeckém kopci 492 m n. m. u Stárkova.⁵⁹

5. 2. 2 Poloha místa, stavební řešení

Dřevěný jednoduchý hrad stával na vyvýšenině nad hranou údolí ve výšce asi 67 m nad soutokem potoka Jívka a Bysterského potoka (zároveň nedaleko soutoku Jívky s potokem Dřevíčem) jihozápadně od Stárkova při křižovatkách cest.⁶⁰

Hrad Bystrý měl obdélníkový půdorys s vnitřní plochou ve dvou úrovních.⁶¹ Chráněn byl od severní strany přes západní směrem k jihu strmými přírodními srázy; z pozvolnější jihovýchodní až východní strany kapkovitého hřbetu kopce příkopem s valem a od šíje na severovýchodu příkopem (s hloubkou asi 4 m) s valem.^{62,63} Příkopy z boční a šíjové strany na sebe dnes nenavazují. Nenalézají se zde žádné pozůstatky staveb, pouze malá plošina na severovýchodní straně uvnitř opevnění. Podle nálezů z archeologického výzkumu, kdy byly objeveny zbytky mazanice, šlo pravděpodobně o stavbu s převahou dřevěných konstrukcí. Kamenné prvky, nalezené například v nejvyšším bodě hradu, se zde vyskytují pomálu.⁶⁴

---

⁵⁸ *Hrad Bolkenstein*. [online].

Dostupné z [www: https://pamatkovykatolog.cz/hrad-bolkenstein-2151282](https://pamatkovykatolog.cz/hrad-bolkenstein-2151282) [Cit. dne 2023-04-23].

⁵⁹ *Hradiště Bystrý*. [online].

Dostupné z [www: https://mapy.cz/turisticka?dim=6408c2193d4bdfdf1e018043&x=16.1324684&y=50.4896240&z=12](https://mapy.cz/turisticka?dim=6408c2193d4bdfdf1e018043&x=16.1324684&y=50.4896240&z=12) [Cit. dne 2023-04-16].

⁶⁰ *Hradiště Bystrý* [online].

Dostupné z [www: https://mapy.cz/turisticka?dim=6408c2193d4bdfdf1e018043&x=16.1490525&y=50.5287031&z=17](https://mapy.cz/turisticka?dim=6408c2193d4bdfdf1e018043&x=16.1490525&y=50.5287031&z=17) [Cit. dne 2023-04-16].

⁶¹ DURDÍK, Tomáš. *Ilustrovaná encyklopedie českých hradů*. Praha: Nakladatelství Libri, 2009. ISBN 978-80-7277-402-9, str. 94.

⁶² SVOBODA, Ladislav a kol. *Encyklopedie českých tvrzí, I. díl, A-J*. Praha: Nakladatelství Argo, 1997. ISBN 80-7203-068-X, str. 61.

⁶³ TICHÝ, Radomír–TŮMA, Jan–WOLF, Vladimír. *Zpravodaj muzea v Hradci Králové: Předběžná zpráva z archeologického výzkumu hradu u Stárkova v roce 1999*, 1999. str. 110.

⁶⁴ Tamtéž, str. 111–112.

5. 2. 3 Historie, držitelé, úloha objektu

Dnes se tu nachází jen terénní pozůstatky a čas existence hradu byl určen na základě nalezené keramiky.⁶⁵ Zřejmě strážní a obranný objekt z druhé poloviny 13. století pocházel z období kolonizace okolního území českým obyvatelstvem pod vedením příslušníků erbu třmene.⁶⁶ Prvním z nich byl Sezema a po roce 1250 okolí držel jeho syn Petr. Od roku 1260 do roku 1321 je panství spojeno se jménem Bohuše, Petrova bratra, který se psal v roce 1321 s predikátem ze Stárkova.⁶⁷ Z toho je zřejmé, že tou dobou nesídlil na hradě Bystrý, ale v blízkém Stárkově na nově zbudované tvrzi. Hrad Bystrý zanikl podle nálezů pravděpodobně požárem, ale ne vojenskou akcí, už v následujícím století. Písemná zmínka o jeho existenci je až z roku 1534, kdy se o něm píše jako o zbořeném.⁶⁸

V práci Hrad u Božanova na Broumovsku je naznačena možná souvislost hrádku s opevněním vymezujícím hranice broumovského panství benediktinů. Vznik hrádku předpokládají autoři v 2. polovině 13. století a zánik během 14. století.⁶⁹ August Sedláček jej ztotožňuje s Hrádkem, po němž se píše v r. 1415 Matěj Salava z Lípy, což vylučují nálezy na hradišti v lokalitě Zámecký kopec datované do dřívější doby, než žil Matěj Salava z Lípy.⁷⁰

5. 3 Červená Hora

5. 3. 1 Poloha v rámci regionu

Pozůstatky hradu a stávající obec stejného jména leží při komunikaci na trase mezi Českou Skalicí a Červeným Kostelcem. Vzdálenost od České Skalice činí asi 7 km a vzdálenost od města Náchod, které leží jihovýchodním směrem, je asi 11 km.⁷¹

---

⁶⁵ DURDÍK, Tomáš. *Ilustrovaná encyklopedie českých hradů*. Praha: Nakladatelství Libri, 2009. ISBN 978-80-7277-402-9, str. 94.

⁶⁶ SEDLÁČEK, August. *Hrady, zámky a tvrze království českého, díl pátý-Podkrkonoší*. Praha: Nakladatelství Šolc a Šimáček, 1933, str. 69.

⁶⁷ MUSIL, František. *Vlastivědný sborník Rodným krajem, č. 37: Rod erbu třmene a vrcholná kolonizace kraje na střední Úpě a střední a horní Metuji - dokončení v č. 38, 2008. str. 32.*

⁶⁸ TICHÝ, Radomír-TŮMA, Jan-WOLF, Vladimír. *Zpravodaj muzea v Hradci Králové: Předběžná zpráva z archeologického výzkumu hradu u Stárkova v roce 1999, 1999. str. 112.*

⁶⁹ DRNOVSKÝ, Pavel-MAZÁČKOVÁ, Jana-ŠRÁMEK, Josef. *Archaeologia Historica, č. 44, 2: Hrad u Božanova na Broumovsku a jeho možná úloha při stabilizaci broumovského klášterního dominia, 2019. ISSN 2336-4386, str. 595.*

⁷⁰ SEDLÁČEK, August. *Hrady, zámky a tvrze království českého, díl pátý-Podkrkonoší*. Praha: Nakladatelství Šolc a Šimáček, 1933, str. 69.

⁷¹ *Zřícenina hradu Červená hora*. [online].

Dostupné z [www: https://mapy.cz/turisticka?dim=6408c362fc9186ca230c83fe&x=16.0646612&y=50.4255551&z=13](https://mapy.cz/turisticka?dim=6408c362fc9186ca230c83fe&x=16.0646612&y=50.4255551&z=13). [Cit. dne 2023-04-18].

5. 3. 2 Poloha místa, stavební řešení

Dvoudílný hrad Červená Hora, (341 m n. m.), se nacházel nad meandrující řekou Úpou, na nepravém ostrohu ke konci se rozšiřujícím, asi o 40 m výše než její břeh.⁷² Někdy se uvádí jako trojdílný pro rozdíl výškové úrovně v zadním dílu hradu. Ten však mohl být způsoben zavřením této části objektu při jeho boření.⁷⁴ „Rozhraní obou úrovní představuje relikv nejspíše příčné, minimálně dvouprostorové budovy, jejíž zdivo severní místnosti bylo částečně okopáno. Zadní část jádra si na jižní straně uchovala torzo obvodové hradby s výběhem stěny k ní přiléhajícího objektu a výrazné reliéfy obvodové fortifikace či zástavby na jižní a západní straně.“⁷⁵

Před hradem stávalo nevelké předhradí chráněné příkopem. Od jádra hradu bylo odděleno mohutným šíjovým příkopem.⁷⁶ Jádro mělo podlouhlý přibližně lichoběžníkový obrys a palác v něm stál napříč. V nejvyšším místě stál okrouhlý bergfrit, dnes místo s tvarem homole při jižní straně hradu. Zadní část hradu nad opyší opevněnou příkopem s valem, vybavenou pravděpodobně i parkánem, se výškovou úrovní odlišuje od části přední. Tato odlišnost je možným následkem zničení bergfritu. Je pravděpodobné, že část pozůstatků hradu zavřená pod troskami věže dnes vyvolává dojem, právě pro množství do těchto míst popadaného materiálu, že hrad byl postaven na dvou odlišných výškových úrovních. V níže položené části jádra, která byla nejspíše provozním a hospodářským zázemím, je patrný především valovitý pozůstatek obvodové hradby.⁷⁷

Dnes jsou patrné jen velmi skromné zbytky hradeb, zdí, věže a příkopu, protože sloužil jako zdroj stavebního materiálu pro okolí. V roce 1880 byl navíc poškozen svah s příkopem a náspem na podélné severní straně ostrožny stavbou silnice.⁷⁸

---

⁷² Hrad Červená Hora, zřícenina. [online].

Dostupné z [www: https://pamatkovykatalog.cz/hrad-cervena-hora-zricenina-2156321](https://pamatkovykatalog.cz/hrad-cervena-hora-zricenina-2156321) [Cit. dne 2023-04-17].

⁷³ Zřícenina hradu Červená hora. [online].

Dostupné z [www: https://mapy.cz/turisticka?dim=6408c362fc9186ca230c83fe&x=16.0499090&y=50.4517025&z=17](https://mapy.cz/turisticka?dim=6408c362fc9186ca230c83fe&x=16.0499090&y=50.4517025&z=17). [Cit. dne 2023-04-18].

⁷⁴ DURDÍK, Tomáš. *Ilustrovaná encyklopedie českých hradů*. Praha: Nakladatelství Libri, 2009. ISBN 978-80-7277-402-9, str. 97.

⁷⁵ Tamtéž, str. 97.

⁷⁶ Tamtéž, str. 97.

⁷⁷ DURDÍK, Tomáš–SUŠICKÝ, Viktor. *Zříceniny hradů tvrzí a zámků-Východní Čechy*. Praha: Agentura Pankrác, 2012. ISBN 978-80-86781-19-8. str. 22–23.

⁷⁸ SEDLÁČEK, August. *Hrady, zámky a tvrze království českého, díl pátý-Podkrkonoší*. Praha: Nakladatelství Šolc a Šimáček, 1933, str. 36.

„Na vysokém a strmém hradišti spatřuje se něco zdi, avšak větší díl sutin jest zasypán a pohřben rumem, ... Nejznamenitější památkou bývalého hradu jest místnost čtverhranná (tuším při stavbě silnice odkrytá), na níž se dole stupně pro podlahu spatřují.“⁷⁹

5. 3. 3 Historie, držitelé, úloha objektu

Hrad vznikl v 2. pol. 13. století, pravděpodobně okolo roku 1279, jako součást trojhradí na řece Úpě (spolu s Rýzmburkem a Vízmburkem) při obchodní stezce severněji směřující Libavským sedlem do slezské Vratislavi. Zakladateli byli páni ze Skalice (pravděpodobně Petr ze Skalice s bratry Rubínem a Bohušem). Písemně je poprvé připomínán roku 1291 v souvislosti s osobou zemského sudího Sezemy z Červené Hory. Tomuto zemskému sudímu náležel do roku 1295.⁸⁰ Z držení pánů rodu erbu třmene přešel přes Mikuláše Piskle používajícího predikát z Rotemburka mezi léty 1326 a 1365 na Mikuláše Polce ze Svídnice (je možné, že je to jedna a tatáž osoba) a v roce 1372 do držení třetího pražského arcibiskupa Jana z Jenštejna a jeho bratrů.⁸¹⁸² Od Pavla z Jenštejna hrad koupí získali v roce 1393 bratři Hynkové z Dubé.⁸³ Starší z bratrů zvaný Lýšek potom převzal Adršpach po otci a mladší zůstal na Červené Hoře. Za husitských válek Hynek Červenohorský zůstal věrný katolické víře a byl vojensky aktivní. Husité z hradeckého kraje oblehli neúspěšně Červenou Horu v roce 1421. Při druhém obležení roku 1427 nebyl hrad sirotky vracejícími se ze Slezska dobyt přímo. Posádka v bezvýchodné situaci včas uzavřela příměří a z hradu odešla dohodou. Opuštěná katolická opora byla vypálena a pobořena. Nedlouho potom přišel o svůj hrad i jeho bratr Lýšek z Adršpachu.⁸⁴⁸⁵

Panství později po vymření červenohorského rodu přešlo na rod pánů z Adršpachu, potomky Hynkova bratra Lýška. Petr z Adršpachu a Dubé měl zbořený hrad v držení do roku 1601. Od toho roku pak patřil k náchodskému panství.⁸⁶

---

⁷⁹ Tamtéž, str. 36.

⁸⁰ *Hrad Červená Hora, zřícenina*. [online].

Dostupné z [www: https://pamatkovykatalog.cz/hrad-cervena-hora-zricenina-2156321](https://pamatkovykatalog.cz/hrad-cervena-hora-zricenina-2156321) [Cit. dne 2023-04-17].

⁸¹ DURDÍK, Tomáš. *Ilustrovaná encyklopedie českých hradů*. Praha: Nakladatelství Libri, 2009. ISBN 978-80-7277-402-9, str. 97.

⁸² SEDLÁČEK, August. *Hrady, zámky a tvrze království českého, díl pátý-Podkrkonoší*. Praha: Nakladatelství Šolc a Šimáček, 1933, str. 36.

⁸³ Tamtéž, str. 37.

⁸⁴ PORÁK, Jaroslav–KAŠPAR, Jaroslav. *Ze starých letopisů českých*. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1980. ISBN 25-068-80, str. 104.

⁸⁵ SEDLÁČEK, August. *Hrady, zámky a tvrze království českého, díl pátý-Podkrkonoší*. Praha: Nakladatelství Šolc a Šimáček, 1933, str. 37.

⁸⁶ Tamtéž, str. 38.

5. 4 Homole/Landfried

5. 4. 1 Poloha v rámci regionu

Nachází se v obvodu obce Lewin Klodzki, okres Kladsko, v Polsku při silniční komunikaci mezi Náchodem a Kladskem. 4 km západně od města Duszniki-Zdroj a asi 18 km východně od Náchoda.⁸⁷

5. 4. 2 Poloha místa, stavební řešení

Hrad stál na vrcholu kopce v 733 m n. m., podle jehož tvaru obdržel jméno, nad sedlem zvaném Polskie Wrota v 660 m n. m.⁸⁸ Byl oválného půdorysu, přibližně s rozměry 25 x 50 m.⁸⁹ Na horním hradě míval bergfrit, palác a několik dalších objektů v severní části při kamenné obvodové zdi, které měly využití při životě na hradě. Hrad dnes připomíná pouze torzo válcové věže, která měla průměr 8 m. Přístup neměla, jak to bývalo obvyklé z obranných důvodů, z přízemí. Vnější opevnění přivádělo úzkým koridorem příchozí cestou od brány vzhůru podél svahu od jihovýchodu k další bráně na jihozápadě. Na jihovýchodě při úpatí kopce se nacházel menší dvůr nebo předhradí zahrnuté do vnějšího opevnění. Na severu pod úpatím kopce byl založen malý rybník nazývaný se dnes Bukowy stavek. Více k jihovýchodu se zřejmě nacházela další nádržka nebo byl původní rybník přepažen hrází, po které se mohlo přistupovat k hradu.⁹⁰ Při jihovýchodním úpatí kopce vznikl za husitských válek doplněk hradu o dřevěných a hlinito – dřevěných konstrukcích. Jednalo se o trojdílné předhradí určené k ubytování vojenských jednotek pro výpady do Kladska a Slezska.⁹²

---

⁸⁷ *Homole*. [online].

Dostupné z <https://mapy.cz/turisticka?dim=6408c22a8b5fd22bf2ec94dd&x=16.2691888&y=50.4187786&z=12>. [Cit. dne 2023-04-18].

⁸⁸ *Polskie Wrota (660 m)*. [online].

Dostupné z <https://mapy.cz/turisticka?q=Polskie%20Wrota&source=osm&id=95038865&ds=1&x=16.3457174&y=50.3988219&z=16>. [Cit. dne 2023-04-18].

⁸⁹ MUSIL, František a kol. *Dějiny východních Čech v pravěku a středověku (do roku 1526)*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2009, ISBN 978-80-7422-003-6, str. 343.

⁹⁰ *HOMOLE – ZAMEK*. [online].

Dostupné z https://medievalheritage.eu/pl/strona-glowna/zabytki/polska/homole-zamek/?_x_tr_sl&_x_tr_tl&_x_tr_hl [Cit. dne 2023-04-17].

⁹¹ *Homole*. [online].

Dostupné z <https://mapy.cz/turisticka?q=Polskie%20Wrota&source=osm&id=110881854&ds=2&x=16.3462807&y=50.4018498&z=18>. [Cit. dne 2023-04-18].

⁹² *HOMOLE – ZAMEK*. [online].

5. 4. 3 Historie, držitelé, úloha objektu

Strážní hrad při důležité zemské stezce do Slezska a Polska byl založen v polovině 13. století, ale písemně zaznamenán až 1327. Podle jiného údaje až v roce 1366 jako Landfried.⁹³ Český název je doložen později, k roku 1403. Německá varianta názvu je Hummel. Jako zakladatel hradu se uvádí Liczko von Pannewitz. Uveden byl i dále po založení v majetku pánů von Pannewitz. Po nich byl v držení šlechticů Jetřicha z Janovic a Náchodě od roku 1392, po něm jeho bratra Jana, dále Jindřicha Lefla z Lažan a od roku 1414 Bočka z Kunštátu. V roce 1433 je uváděn ve vlastnictví Mikuláše Trčka z Lípy. Na jeho posádce ho dobyli husité a využívali ho jako základnu k výpravám do Slezska. Po bitvě u Lipan se sem přesunul husitský hejtman Jan Kolda I. ze Žampachu, dříve než se roku 1437 zmocnil hradu v Náchodě.⁹⁴ Homole se stal jeho hlavním sídlem, které si opevňoval.⁹⁵ Od něho hrad Homoli převzal Hynek Krušina z Lichtenburka, když Jan Kolda I. ze Žampachu odešel bojovat v žoldu mimo české země. Po Hynku Krušinovi následovali páni z Poděbrad.⁹⁶ V roce 1477 syn Jiřího z Poděbrad, Jindřich, vévoda minsterberský oddělil panství od českého království.⁹⁷ Hrad byl prodán Hildebrandu von Kauffung. Jeho potomci z Homole provozovali loupeže. V důsledku toho roku 1534 zakročilo zemské vojsko. Majitel hradu byl popraven a hrad zkonfiskován.⁹⁸ Nevyužívaný hrad po roce 1560 už jenom pustl v rukou Eustacha z Landfredu a takový ho i s pozemky roku 1595 koupilo město Duszniki (Bad Reinerz). Památkově chráněno od 1961.⁹⁹ Archeologicky zkoumán roku 1962.¹⁰⁰

Dostupné z [www: https://medievalheritage.eu/pl/strona-glowna/zabytki/polska/homole-zamek/?_x_tr_sl&_x_tr_tl&_x_tr_hl](https://medievalheritage.eu/pl/strona-glowna/zabytki/polska/homole-zamek/?_x_tr_sl&_x_tr_tl&_x_tr_hl) [Cit. dne 2023-04-17].

⁹³ MUSIL, František a kol. *Dějiny východních Čech v pravěku a středověku (do roku 1526)*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2009, ISBN 978-80-7422-003-6, str. 343

⁹⁴ SEDLÁČEK, August. *Hrady, zámky a tvrze království českého, díl pátý-Podkrkonoší*. Praha: Nakladatelství Šolc a Šimáček, 1933, str. 10–12.

⁹⁵ FIŠERA, Zdeněk. *Loupeživí rytíři a zemští škůdci Království českého a jejich sídla*. Praha: Agentura Pankrác, 2013, ISBN 978-80-86781-20-4, str. 156–157.

⁹⁶ Tamtéž, str. 157.

⁹⁷ SEDLÁČEK, August. *Hrady, zámky a tvrze království českého, díl pátý-Podkrkonoší*. Praha: Nakladatelství Šolc a Šimáček, 1933, str. 14.

⁹⁸ *HOMOLE – ZAMEK*. [online].

Dostupné z [www: https://medievalheritage.eu/pl/strona-glowna/zabytki/polska/homole-zamek/?_x_tr_sl&_x_tr_tl&_x_tr_hl](https://medievalheritage.eu/pl/strona-glowna/zabytki/polska/homole-zamek/?_x_tr_sl&_x_tr_tl&_x_tr_hl) [Cit. dne 2023-04-17].

⁹⁹ *Zielone Ludowe zamek Homole*. [online].

Dostupné z [www: https://www.palaceslaska.pl/index.php/wojewodztwo-dolnoslaskie/powiat-klodzki/785-zielone-ludowe-zamek-homole2](https://www.palaceslaska.pl/index.php/wojewodztwo-dolnoslaskie/powiat-klodzki/785-zielone-ludowe-zamek-homole2) [Cit. dne 2023-04-17].

¹⁰⁰ *Zamek Homole*. [online].

Dostupné z [www: https://pl.wikipedia.org/wiki/Zamek_Homole](https://pl.wikipedia.org/wiki/Zamek_Homole) [Cit. dne 2023-04-17].

5. 5 Náchod

5. 5. 1 Poloha v rámci regionu

Postaven byl přibližně 50 km severovýchodně od Hradce Králové.¹⁰¹ Nad místem nedaleko průsmyku Branka, kterým už dlouho předtím procházela důležitá zemská obchodní stezka mezi Prahou, Kladskem a dále Polskem. Za Starým Městem nad Metují, tržní osadou z počátku 13. století, kde je tvrz doložena až roku 1612 v lokalitě ulice U Stříbrného Potoka č.p 19 a 29, (před ní zde stával jen svobodný dvůr) blízko obce Dobenín směrem do Čech vstupovala cesta do již poměrně rovinnatého úseku.¹⁰²

5. 5. 2 Poloha místa, stavební řešení

Hrad bergfritového typu byl založen patrně kolem roku 1250 na konci výběžku zvlněného hřebene v zhruba 400 m n. m. nad údolím řeky Metuje, jehož dno je okolo 346 m.n.m.¹⁰³ Pro stavbu bylo vybráno místo 1,5 km severovýchodně od dosavadní strážní osady, která se rozkládala v místech dnešního Starého Města.¹⁰⁴ Dvojdílný hrad měl v počátcích jádro s palácem, který stál při západní straně, uprostřed válcovou obrannou věž – bergfrit o průměru 11 m a síle stěny 3,5 m. Dnes těmto místům odpovídá prostor pátého nádvoří s věží. Tento základ, Tomášem Durdíkem popsáný jako hruškovitého obrysu, je dodnes navzdory přestavbám, patrný včetně dochované části obvodové hradby v nejjihnějším traktu objektu. Velikost jádra dovolila nebo si vynutila jeho přepažení příčnou hradbou, která zbavila bergfrit brzy samostatné, volné existence v něm. Hrad byl skryt za hradbami, navíc ze tří stran chráněn prudkými srázy, ze čtvrté jedním až dvěma příkopy s valem. Do hradu se vstupovalo od severozápadu skrze vysunutý vstupní objekt brány. Zřejmě za Berků z Dubé byl palác rozšířen k jihu při hradbě a okolo jádra byl vystavěn pás parkánových hradeb, který pravděpodobně navazoval na předhradí. Jak vypadalo samotné předhradí není známo. Je předpoklad, že bylo původně chráněno příkopy, které ve výše zmíněné době doplnilo opevnění včetně čelní štítové

---

¹⁰¹ *Zámek Náchod [online].*

Dostupné z <https://mapy.cz/turisticka?dim=6408c4ddc9deee01300c83fe&x=15.9704080&y=50.3580724&z=11> [Cit. dne 2023-05-23].

¹⁰² ŠIMEK, Tomáš a kol. *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, VI. Východní Čechy*. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1989. ISBN 25-057-89. str. 365.

¹⁰³ DURDÍK, Tomáš. *Ilustrovaná encyklopedie českých hradů*. Praha: Nakladatelství Libri, 2009. ISBN 978-80-7277-402-9, str. 371–372.

¹⁰⁴ ŠIMEK, Tomáš a kol. *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, VI. Východní Čechy*. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1989. ISBN 25-057-89. str. 313.

zdi a bašty zvané Studniční. Během 14. století se hradební systém také napojil na opevnění poddanského města, které mělo hradby už před rokem 1325. Městské hradby byly buď z doby Jana Lucemburského, nebo Hynka z Dubé. Město, o němž je první písemná zmínka z roku 1254, bylo položeno přímo při úpatí kopce s hradem směrem k toku Metuje a jeho městské opevnění mělo dvě brány, 24 bašt i vodní příkop. Město Náchod nebylo totožné s původní osadou v lokalitě Staré Město blíže průsmyku Branka. Během pozdně gotické přestavby se hradní jádro rozrůstalo, palác se změnil na dvoutraktový a změně doznala i věž. Vstupní brána se přesunula z původního objektu do vedlejší hradby.¹⁰⁵

5. 5. 3 Zajímavost, zvláštnost

Spojení hradního opevnění s městským a trvání objektu dodnes, byť dostavovaného a přestavovaného.¹⁰⁶

„Náchod je klasickou ukázkou komplikovaného růstu, odpovídajícího růstu potřeb a možností šlechtických majitelů, od prostého hradu bergfritového typu k složité feudální rezidenci a novověkému zámku, který značně setřel a znečitlnil stopy nejstarších stavebních fází.”¹⁰⁷

5. 5. 4 Historie, držitelé, úloha objektu

Zakladatelem raně gotického hradu byl rytíř Hron z rodu Načeraticů. Tohoto šlechtice ze svého okolí pověřil král Václav I. kolonizací kraje na středním toku Metuje ve strategicky významném místě mezi kladskou a českou kotlinou nedaleko průsmyku Branka.¹⁰⁸ Jeho bratr Načerát měl pověření ke kraji na Jičínsku.¹⁰⁹ Titulem Hron z Náchoda je zmiňován prvně v listině břevnovského kláštera z 9.8.1254, která se týká hranice mezi náchodským panstvím a pozemky benediktinů dále na sever od něho. Vytyčení hranic lesa patřícího k Polici, který břevnovský opat Martin postoupil jako léno svému manovi Útěchovi, připomíná řeka Srbská jako hranice majetků Hrona z Náchoda a klášterního panství. Jako svědek na královských listinách se Hron připomíná v letech 1241–1289. V roce 1316 bylo Hronovu vnukovi Ješkovi z Náchoda panství odebráno. Byl za ně nucen přijmout v léno Černý Kostelec, nynější Kostelec

---

¹⁰⁵ DURDÍK, Tomáš. *Ilustrovaná encyklopedie českých hradů*. Praha: Nakladatelství Libri, 2009. ISBN 978-80-7277-402-9, str. 371.

¹⁰⁶ DURDÍK, Tomáš. *Ilustrovaná encyklopedie českých hradů*. Praha: Nakladatelství Libri, 2009. ISBN 978-80-7277-402-9, str. 372.

¹⁰⁷ Tamtéž, str. 372.

¹⁰⁸ SEDLÁČEK, August. *Hrady, zámky a tvrze království českého, díl pátý-Podkrkonoší*. Praha: Nakladatelství Šolc a Šimáček, 1933. str. 9.

¹⁰⁹ DURDÍK, Tomáš. *Ilustrovaná encyklopedie českých hradů*. Praha: Nakladatelství Libri, 2009. ISBN 978-80-7277-402-9, str. 77.

nad Černými lesy.¹¹⁰¹¹¹ Bývá uváděno, že se tak stalo v souvislosti se vzpourou proti králi Janovi Lucemburskému.¹¹² Jiné prameny hovoří ve smyslu, že si panovník vzal zpět propůjčené strategicky důležité území v reakci na politickou situaci a poskytl za náhradu. Král Jan Lucemburský následně roku 1325 (podle Petra Davida až v roce 1326 nebo 1327)¹¹³ hrad s panstvím postoupil Hynkovi neboli Haimanovi Berkovi z Dubé a Lípy.¹¹⁴ Svého oblíbence král Jan v roce 1331 na Náchodě i navštívil. Berkové z Dubé měli Náchod v držení do roku 1367. Poslední z nich ho prodal a přesídlil na hrad Adršpach. V následujícím období bylo panství z hradem podřízeno zřejmě kněžně Anežce Svídnické.¹¹⁵ Dalším v řadě pánů hradu Náchoda byl Půta z Častolovic. Po Jetřichu z Janovic, který se tu usadil v roce kolem roku 1390, skončil hrad jako odúmrť asi v roce 1412 v rukou krále Václava IV. Jeho oblíbenec, Jindřich Lefl z Lažan a Krakovce, od roku 1414 královský hejtman ve Vratislavi, který Náchod obdržel jako léno (za hrad Bechyni), ho obratem prodal roku 1415 Bočkovi II. z Kunštátu a Poděbrad. Roku 1417 zdědil hrad jeho syn, Viktorín z Poděbrad. Po něm v roce 1427 dědil šestiletý Viktorínův syn Jiří, budoucí český král. Za husitských válek hrad dobyli a obsadili husité, aby odtud mohli odrážet útoky katolíků ze Slezska.¹¹⁶ Pán z Kunštátu a Poděbrad získal hrad roku 1434 zpět, ale byla zde ponechána jen nepočetná posádka. Vinou toho se v roce 1437 husitský vojevůdce Kolda ze Žampachu a na Černíkovcích, pobývajících svévolně po bitvě u Lipan (1434) na nedalekém hradě Homoli (dnes na polském území, viz heslo Homole), zmocnil roku 1437 hradu i města. Kolda si z Náchoda udělal své sídlo a dokonce se často nechával psávat nejen ze Žampachu, ale i z Náchoda. Ostatně na Náchodě ho v držení ustanovil vévoda poznaňský Sudivoj z Ostrorogu. Ten táhl přes Náchod s vojskem připraven, aby vymohl silou český trůn na odpůrcích zvolení Kazimíra, bratra polského krále Vladislava, českým králem. Kazimír byl zvolen tábořskými přívrženci, ale až po sněmu, který zvolil Albrechta Habsburského. Po smrti krále Albrechta v roce 1439 se otec a syn Koldové ze Žampachu dali

---

¹¹⁰ DURDÍK, Tomáš. *Ilustrovaná encyklopedie českých hradů*. Praha: Nakladatelství Libri, 2009. ISBN 978-80-7277-402-9, str. 371.

¹¹¹ SEDLÁČEK, August. *Hrady, zámky a tvrze království českého, díl pátý-Podkrkonoší*. Praha: Nakladatelství Šolc a Šimáček, 1933. str. 9.

¹¹² ŠIMEK, Tomáš a kol. *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, VI. Východní Čechy*. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1989. ISBN 25-057-89. str. 313.

¹¹³ DAVID, Petr-SOUKUP, Vladimír. *Dějiny hradů a tvrzí v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. Praha: Universum, 2017, ISBN 978-80-242-5831-7, str. 112–113.

¹¹⁴ SEDLÁČEK, August. *Hrady, zámky a tvrze království českého, díl pátý-Podkrkonoší*. Praha: Nakladatelství Šolc a Šimáček, 1933. str. 9–10.

¹¹⁵ BOUZA, Erik. *Orlické hory a Podorlicko 5: Frymburk*. 1973, str. 296.

¹¹⁶ SEDLÁČEK, August. *Hrady, zámky a tvrze království českého, díl pátý-Podkrkonoší*. Praha: Nakladatelství Šolc a Šimáček, 1933. str. 11–12.

na cestu loupežných výprav.¹¹⁷ V červenci 1441 náhodský hrad vyhořel při dobytí Slezany, kteří si nechtěli nechat líbit přeshraniční loupežné nájezdy jeho držitelů.¹¹⁸ Na sněmu v Čáslavi v srpnu 1441 přítomní rozhodli, že si Jan Kolda ze Žampachu Náhod ponechá až do zvolení nového krále.¹¹⁹ O Koldovi ze Žampachu starším je zaznamenána poslední zmínka k roku 1444, možná, že podlehl v následujícím roku moru. Přes to si Jan Kolda mladší ze Žampachu, bakalář svobodných umění, doloženě provozující loupění po otcově vzoru minimálně od roku 1447, hrad opravil a udržel až do roku 1453. Tehdy od krále Ladislava Pohrobka dostal formálně potvrzené vlastnictví zpět Jiří z Poděbrad. Tento právoplatný vlastník si jej však musel v roce 1456 vydobýt silou.¹²⁰ Po roce 1497 jsou jako vlastníci uváděni Jan Špetle ml. z Prudic a ze Žlebů (po adopci od roku 1504 také z Janovic), který ho získal od Jindřicha, vévody Minsterberského, syna Jiřího z Poděbrad.¹²¹

5. 6 Radvanice

5. 6. 1 Poloha v rámci regionu

Hrad kdysi stávající asi 1,5 km jihozápadně od obce Radvanice, která se nalézá v 525 m n. m. Bližší poloha bývá uváděna pod jmény Zámecký vrch nebo U Starého zámku. Asi 14 km východně od Trutnova.¹²²¹²³

5. 6. 2 Poloha místa, stavební řešení

Nachází se na vrchu malého hřebene v 693 m n. m. v úbočí Jestřebích hor asi 250 m vzdáleného od bezejmenné vodoteče ústící později do potoka Jívka.¹²⁴ Jednodílný oválný hrad s

---

¹¹⁷ PORÁK, Jaroslav–KAŠPAR, Jaroslav. *Ze starých letopisů českých*. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1980. ISBN 25-068-80, str. 137–143.

¹¹⁸ DURDÍK, Tomáš. *Ilustrovaná encyklopedie českých hradů*. Praha: Nakladatelství Libri, 2009. ISBN 978-80-7277-402-9, str. 371.

¹¹⁹ PORÁK, Jaroslav–KAŠPAR, Jaroslav. *Ze starých letopisů českých*. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1980. ISBN 25-068-80, str. 146.

¹²⁰ DURDÍK, Tomáš. *Ilustrovaná encyklopedie českých hradů*. Praha: Nakladatelství Libri, 2009. ISBN 978-80-7277-402-9, str. 371.

¹²¹ SEDLÁČEK, August. *Hrady, zámky a tvrze království českého, díl pátý-Podkrkonoší*. Praha: Nakladatelství Šolc a Šimáček, 1933. str. 15.

¹²² *Hradiště Radvanice*. [online].

Dostupné z <https://mapy.cz/turisticka?dim=6408c3701939554830ec94dd&x=15.9724975&y=50.5623200&z=13> [Cit. dne 2023-04-23].

¹²³ DURDÍK, Tomáš. *Ilustrovaná encyklopedie českých hradů*. Praha: Nakladatelství Libri, 2009. ISBN 978-80-7277-402-9, str. 471.

¹²⁴ WOLF, Vladimír. *Archaeologia historica 2: K problematice středověkých horských hrádků ve východním podhůří Krkonoš*, 1977, str. 111.

předpokladem nejnáročnějšího provedení míval rozměry 58 x 34 m a velikost vnitřního pahorku 31 x 24 m. Jádru obsahovalo obytnou budovu a v nejvyšším místě polohy ještě jednu věžovitou se základnou 10 x 21 m. Dřevěné stavby stály na nasucho kladené podezdívce, věžovitá mohla mít zděné i 1. patro. Byly obklopené příkopem a valem vytvořeném ve skalním podloží. Val byl z jižní strany zdvojený před malou plošinou. Ze západu byla ochrana hradu svěřena pouze prudkému svahu. U vnější paty valu při severní straně byly objeveny základy budovy, ale její role ohledně hradu není zatím objasněna.¹²⁵

5. 6. 3 Zajímavost, zvláštnost

Jedná se o ojedinělý příklad hrádku typu Turmaubel.¹²⁶

5. 6. 4 Historie, držitelé, úloha objektu

Jeho jméno není známo. V současnosti se používá jméno ve vztahu k nedaleké obci, v jejímž katastru se nachází. Byl založený v druhé pol. 13. století patrně jako opěrný bod při kolonizaci, ale není shoda na tom kým. Na jedné straně je podobný hradům pánů ze Švábenic, ale jeho umístění na obchodní svídnické stezce ukazuje na majitele vízburského nebo stárkovského panství. Archeologicky bylo místo prozkoumáno malým zjišťovacím výzkumem vedeným A. Hejnou v roce 1970.¹²⁷ Dříve, v roce 1967, pouze byl proveden povrchový sběr. Památkově chráněno od roku 1982.¹²⁸

5. 7 Rechenburg

5. 7. 1 Poloha v rámci regionu

Hradiště se nalézá asi 0,5 km západně od západního konce obce Libeč, necelých 6 km vzdušnou čarou severně od centra Trutnova, ale pouze 2,5 km od jeho Horního Starého Města na výběžku Zámeckého vrchu s 635 m n. m.¹²⁹

---

¹²⁵ *Hrad - hrádek*. [online].

Dostupné z [www: https://pamatkovykatalog.cz/hrad-hradek-12946089](https://pamatkovykatalog.cz/hrad-hradek-12946089) [Cit. dne 2023-04-23].

¹²⁶ *Hrad - hrádek*. [online].

Dostupné z [www: https://pamatkovykatalog.cz/hrad-hradek-12946089](https://pamatkovykatalog.cz/hrad-hradek-12946089) [Cit. dne 2023-04-23].

¹²⁷ DURDÍK, Tomáš. *Ilustrovaná encyklopedie českých hradů*. Praha: Nakladatelství Libri, 2009. ISBN 978-80-7277-402-9, str. 471.

¹²⁸ *Hrad - hrádek*. [online].

Dostupné z [www: https://pamatkovykatalog.cz/hrad-hradek-12946089](https://pamatkovykatalog.cz/hrad-hradek-12946089) [Cit. dne 2023-04-23].

¹²⁹ DURDÍK, Tomáš. *Ilustrovaná encyklopedie českých hradů*. Praha: Nakladatelství Libri, 2009. ISBN 978-80-7277-402-9, str. 475.

5. 7. 2 Poloha místa, stavební řešení

Stával na skalní ostrožně z červených permských slepencových skalních útvarů v 545–550 m n. m. Dnes jsou k vidění nepatrné zbytky hradu třídlílného, rozvržení sestávající se z vnějšího valového opevnění, jádra a zadního hradu. Míval 120 m do délky a asi 40–60 m do šířky.¹³⁰ Jádro bylo kulatého až oválného půdorysu o průměru přibližně 30 m, s trojnásobnými příkopy a valy na čelní straně.¹³¹ Na východě příkopu nejbližšímu hradnímu jádru se pravděpodobně nacházel vodní rezervoár. Val chránil i malý vnitřní hrad-jádro směrem od opyše.¹³² Ze tří stran hrad obklopovaly prudké srázy, především od severu a západu skalnaté stěny přilehlé rokli.¹³³ Na hradě se nalézala stavba s nasucho kladenou podezdívkou, která byla zároveň hlavní budovou, zřejmě věžovité podoby.¹³⁴ Kudy vedla přístupová cesta nebylo dosud zjištěno. Předpokládá se přiblížení po hřebeni.¹³⁵

5. 7. 3 Zajímavost, zvláštnost

Der Rechen znamená v němčině hrábě. Název hradu má mít souvislost s tím, že Idík ze Švábenic měl během svého života za manželku nejméně jednu ženu z rodu Hrabišiců a zároveň se jeden z jeho synů jmenoval Hrabiš.¹³⁶ O hradu pod jeho současným jménem píše poprvé v 16. století trutnovský kronikář Simon Hüttel ve sbírce pověstí.¹³⁷

5. 7. 4 Historie, držitelé, úloha objektu

Byl založen ve druhé polovině 13. století podle časového určení nalezené keramiky.¹³⁸ Býval opěrným, mocenským a strážním bodem při kolonizaci zdejšího kraje rodem Švábeniců. Určitě ne

---

¹³⁰ PAPAJÍK, David. *Švábenicové: velcí kolonizátoři a jejich následovníci*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2009, ISBN 978-80-7422-004-3, str. 253.

¹³¹ WOLF, Vladimír. *Archaeologia historica 2: K problematice středověkých horských hrádků ve východním podhůří Krkonoš*, 1977, str. 107.

¹³² DURDÍK, Tomáš. *Ilustrovaná encyklopedie českých hradů*. Praha: Nakladatelství Libri, 2009. ISBN 978-80-7277-402-9, str. 476.

¹³³ *Zřícenina hradu Rechenburk*. [online].

Dostupné z [www: https://mapy.cz/turisticka?dim=6408c38060dd22af49018043&x=15.9087625&y=50.6023646&z=18](https://mapy.cz/turisticka?dim=6408c38060dd22af49018043&x=15.9087625&y=50.6023646&z=18) [Cit. dne 2023-04-23].

¹³⁴ WOLF, Vladimír. *Archaeologia historica 2: K problematice středověkých horských hrádků ve východním podhůří Krkonoš*, 1977, str. 108.

¹³⁵ PAPAJÍK, David. *Švábenicové: velcí kolonizátoři a jejich následovníci*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2009, ISBN 978-80-7422-004-3, str. 254.

¹³⁶ Tamtéž, str. 248 a 250.

¹³⁷ Tamtéž, str. 254.

¹³⁸ WOLF, Vladimír. *Archaeologia historica 2: K problematice středověkých horských hrádků ve východním podhůří Krkonoš*, 1977, str. 108.

rezidenčním. V době jeho existence z něho posádka dobře dohlédla údolím Libče k Bolkovu, který stál 2 km daleko, a také na cestu, která kolem Bolkova procházela.¹³⁹ Zanikl už na přelomu 13. a 14. století v počátečním stádiu bez dalšího rozvinutí stavby, když zmínění kolonizátoři zdejší kraj opustili.¹⁴⁰

5. 8 Rýzmburk

5. 8. 1 Poloha v rámci regionu

Jeho zříceniny leží 345 m n. m., nedaleko komunikace na trase mezi Českou Skalicí a Červeným Kostelcemu při obci Žernov. Vzdálenost od Žernova a zároveň od zmíněné komunikace je 1,5 km západně. Od České Skalice činí vzdálenost asi 6 km a od města Náchod, které leží jihovýchodním až východním směrem, asi 10 km.¹⁴¹

5. 8. 2 Poloha místa, stavební řešení

Stával na mělké opukové ostrožně strmě spadající (přibližně 45 m)¹⁴² k levému břehu Úpy. Z hradu o půdorysu tvaru mandle dodnes zůstaly pouze zbytky obvodové hradby (mívala šíři přibližně 2,7 m) a zasypaná valeně klenutá sklepení budov jádra k ní přistavěných. Podoba původně dvojdílného hradu není dnes známa. Badatelé se kloní k typu hradu s plášťovou zdí a uvažují, zda měl či neměl věž.¹⁴³ Něco málo naznačuje perokresba J. M. Ludvíka z roku 1836, ale ten v té době mohl zachytit již pouze zříceninu.¹⁴⁴ Určitě je třeba počítat, že vzhled hradu se během staletí měnil. Podle dochovaných záznamů Rýzmburk mívá předhradí, v jehož místech dnes leží novověký dvůr, dnes s pohostinskými a ubytovacími službami. Hradu z jihovýchodu čelní strany poskytovaly ochranu dva příkopy. Mohutný vnitřní příkop byl ze severní strany uzavřený valem, který souvisel s dalším přilehlým opevněním, parkánem a

---

¹³⁹ PAPAJÍK, David. *Švábenicové: velcí kolonizátoři a jejich následovníci*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2009, ISBN 978-80-7422-004-3, str. 253.

¹⁴⁰ DURDÍK, Tomáš. *Ilustrovaná encyklopedie českých hradů*. Praha: Nakladatelství Libri, 2009. ISBN 978-80-7277-402-9, str. 476.

¹⁴¹ *Zřícenina hradu Rýzmburk*. [online].

Dostupné z <https://mapy.cz/turisticka?q=Z%C5%99%C3%ADcenina%20hradu%20R%C3%BDzmburk&source=base&id=1702592&ds=1&x=16.0836807&y=50.4333240&z=13> [Cit. dne 2023-04-23].

¹⁴² *Zřícenina hradu Rýzmburk*. [online].

Dostupné z <https://mapy.cz/turisticka?q=Z%C5%99%C3%ADcenina%20hradu%20R%C3%BDzmburk&source=base&id=1702592&ds=1&x=16.0447350&y=50.4328712&z=18> [Cit. dne 2023-04-23].

¹⁴³ DURDÍK, Tomáš. *Ilustrovaná encyklopedie českých hradů*. Praha: Nakladatelství Libri, 2009. ISBN 978-80-7277-402-9, str. 492–493.

¹⁴⁴ DURDÍK, Tomáš. *Ilustrovaná encyklopedie českých hradů*. Praha: Nakladatelství Libri, 2009. ISBN 978-80-7277-402-9, str. 492 a 1064.

dvěma mohutnými opěráky. Na druhém konci příkopu se dnes nalézají pozůstatky nejméně trojpodlažní budovy. Je úzká, pravděpodobně v pozdějších letech dostavovaná, snad patřila k hradnímu pivovaru, o kterém jsou písemné zmínky. Před výše popisovaným příkopem byl ještě jeden (šijový příkop). Ten byl od prvního oddělen valem a jeho konce nebyly uzavřeny. Na severní straně jádra se nalézají zanikající valeně zaklenuté suterény, které svědčí o kontinuální zástavbě v těchto místech. Zbývající plocha na jižní straně mohla být také zastavěna budovami nebo jen hradbou s parkánem před ní, více terénní situace nenaznačuje.¹⁴⁵

5. 8. 3 Zajímavost, zvláštnost

Zajímavostí je, že Albert z Rýzmburku a další jeho příbuzný, Licek z Rýzmburku, padli po boku Jana Lucemburského v bitvě u Kresčaku roku 1346.¹⁴⁶

5. 8. 4 Historie, držitelé, úloha objektu

Vznikl jako centrum panství pánů erbu třmene ve 13. století (nejpravděpodobněji je konec 13. století). Stavebníkem byl Sezema, majitel sousedního hradu Červená Hora, nebo jeho syn Albert, který písemně predikátu z Rýzmburku poprvé použil roku 1319. V držení jeho rodu byl do 1. pol. 15. století. V roce 1426 hrad zabrali Oldřich a Arnošt z Černčic a Kácova (Oldřich ho měl obdržet od císaře Zikmunda), od kterých se po bitvě u Lipan vrátil rodu Rýzmburků.¹⁴⁷ Po smrti Beneše z Rýzmburku a jeho choti připadl hrad jako odúmrt' české koruně. Roku 1463 ho král Jiří z Poděbrad dal připsat Janu Zajícovi z Házmburka. Od něho ho koupil roku 1487 Jindřich z Minstrberka pro nezletilé děti Jana z Adršpachu a Náchoda. Od roku 1502 byl v držení Petra z Adršpachu a Náchoda, který ho v roce 1527 zastavil. Po jeho smrti tuto zástavu získal v roce 1534 Jan z Pernštejna¹⁴⁸ (syn sestry, dědičky Petra z Adršpachu a Viléma z Pernštejna). Dalším majitelem byl od roku 1544 Bernard Žehušický z Nestajova (mj. purkrabí kraje Hradeckého). Jako středisko svého panství dal Rýzmburk opravit a upravit. Rod z Nestajova si hrad podržel do roku 1579. Po následujícím majiteli Vilémovi z Talamberka koupil v roce 1600 Rýzmburk Zikmund Smiřický ze Smiřic. Při příležitosti této koupě je hrad

---

¹⁴⁵ DURDÍK, Tomáš. *Ilustrovaná encyklopedie českých hradů*. Praha: Nakladatelství Libri, 2009. ISBN 978-80-7277-402-9, str. 492–493.

¹⁴⁶ ŠIMEK, Tomáš a kol. *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, VI. Východní Čechy*. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1989. ISBN 25-057-89. str. 433.

¹⁴⁷ DURDÍK, Tomáš–SUŠICKÝ, Viktor. *Zříceniny hradů, tvrzí a zámků - Východní Čechy*. Praha: Agentura Pankrác, 2012. ISBN 978-80-86781-19-8, str. 128–129.

¹⁴⁸ DURDÍK, Tomáš. *Ilustrovaná encyklopedie českých hradů*. Praha: Nakladatelství Libri, 2009. ISBN 978-80-7277-402-9, str. 491.

popisován pochvalně. V letech 1628–1629 je uváděn už jako polozpustlý, příčinou čehož bylo připojení k náchodskému panství. Přestal být totiž centrem panství, rezidenčním sídlem. V roce 1638 se nevyhnul vyplenění císařskými vojáky a roku 1641 ho vypálili Švédové. Ačkoli potom byla asi snaha ho provizorně zastřešit, stal se nakonec zdrojem stavebního materiálu (přibližně už roku 1687). Z rozebraného zdiva vyrostl hospodářský dvůr před hradním jádrem, další bylo použito na stavbu nedalekého zámku v Ratibořicích (také na altán z roku 1798, známý především z Babičky B. Němcové) a nakonec i na obydlí prostých lidí.¹⁴⁹ Památkově chráněno od roku 1964.¹⁵⁰

„...dobře vystavěný od kamene a zabezpečený hradbami, ve kterém je třináct pěkných světnic a pokojů a mnoho jiných světnic a pěkně sklenutých sklepů nad zemí i pod zemí; v předhradí byl dvůr se šesti světnicemi, kůlnami a konírnami pro dvacetčtyři koně, komory pro čeládku a kočí, pivovar a pod okny obora”¹⁵¹

5. 9 Úpa

5. 9. 1 Poloha v rámci regionu

Hrad se vsí se nacházel se v prostoru dnešního Trutnova-Horního Starého Města.¹⁵²

5. 9. 2 Poloha místa, stavební řešení

Hrad stál přímo v rovině Úpského údolí při tehdejší stezce do Svídnice. Spolu se vsí patřil mezi nevelká sídliště vznikající při komunikaci přes Krkonoše do Slezska snad už od konce 12. století s účastí českého obyvatelstva. Měl stanoviště u přechodu stezky přes řeku Úpu.¹⁵³ Stavební řešení ani přesná lokalizace není známa.¹⁵⁴ Jeho zánik je spojen zřejmě s faktorem častých záplav v úpské nivě a odkloněním hlavní trasy stezky směřující do Slezska východním směrem přes Libavské sedlo. Správní středisko oblasti bylo přesunuto v 50. letech 13. století

---

¹⁴⁹ DURDÍK, Tomáš–SUŠICKÝ, Viktor. *Zříceniny hradů, tvrzí a zámků - Východní Čechy*. Praha: Agentura Pankrác, 2012. ISBN 978-80-86781-19-8, str. 129–130.

¹⁵⁰ *Zřícenina hradu Rýzmburk s altánem a rumpálem*. [online].

Dostupné z [www: https://www.pamatkovykatalog.cz/zricenina-hradu-ryzmburk-s-altanem-a-rumpalem-792052](https://www.pamatkovykatalog.cz/zricenina-hradu-ryzmburk-s-altanem-a-rumpalem-792052) [Cit. dne 2023-04-23].

¹⁵¹ DURDÍK, Tomáš–SUŠICKÝ, Viktor. *Zříceniny hradů, tvrzí a zámků - Východní Čechy*. Praha: Agentura Pankrác, 2012. ISBN 978-80-86781-19-8, str. 129.

¹⁵² *Kostel sv. Václava*. [online].

Dostupné

z

www:

<https://mapy.cz/turisticka?dim=6408c24ee7ff430e69018043&x=15.8897547&y=50.5761499&z=14>. [Cit. dne 2023-04-18].

¹⁵³ MUSIL, František a kol. *Dějiny východních Čech v pravěku a středověku (do roku 1526)*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2009, ISBN 978-80-7422-003-6, str. 331

¹⁵⁴ PAPAJÍK, David. *Švábenicové: velcí kolonizátoři a jejich následovníci*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2009, ISBN 978-80-7422-004-3, 167.

na nové místo, po kterém se prvně roku 1260 psal Idík ze Švábenic. Na nové sídlo bylo v oné době převzato jméno původního. Idík se proto psal z Úpy, Úsova a Švábenic, zde se v jeho případě jednalo o dnešní Trutnov, ne o původní Úpu.¹⁵⁵

J. V. Šimák předpokládá založení vsi Úpy v místě, kde slezská cesta překračovala řeku, okolo roku 1200. Uvádí k tomu, že měla hrad a dosáhla trhového práva.¹⁵⁶

5. 9. 3 Zajímavost, zvláštnost

Hrad Úpa ležel v neobvyklé poloze oproti jiným hradům v oblasti, jsou proto i zdroje, které nazývají předpokládaný hrad tvrzí.¹⁵⁷

5. 9. 4 Historie, držitelé, úloha objektu

Zcela zaniklý hrad, který byl v polovině 13. století výchozím bodem pánů ze Švábenic při kolonizaci zdejšího kraje, stával v místech poblíž kostela.¹⁵⁸ Tento kostel, který byl zasvěcen původně sv. Vítu, teprve od 17. stol. sv. Václavovi, je zde nejstarší dochovanou stavbou. Umělecko historická analýza stavby ho zařazuje založením do poslední čtvrtiny 13. století. Jeho základy uložené na štěrkopísku ohrožuje stále spodní voda z řeky, což mohlo být problémem i pro opevněnou středověkou stavbu v jeho blízkosti.¹⁵⁹ Poprvé byl písemně doložen roku 1313, kdy ho tehdejší držitel trutnovského panství Jan z Vartenberka předal s příslušným majetkem Řádu Křížovníků – Strážců Božího hrobu z kláštera na Zderaze u Prahy, ve prospěch špitálu v Trutnově (na levém břehu Úpy), k jehož obnově přispěl.¹⁶⁰ Křížovníci přišli na Trutnovsko s rodem Švábeniců, kteří byli spřízněni s Hrabšici, patrony řádu. Mezi léty 1250–1260 se podíleli na kolonizaci zdejšího kraje. Listina pražského biskupa Jana III. z

---

¹⁵⁵ Tamtéž, str. 46–52.

¹⁵⁶ ŠIMÁK, Josef Vítězslav., *České dějiny, dílu I. část 5., Středověká kolonisace v zemích Českých*, 1938, str. 880.

¹⁵⁷ *Trutnov - Horní Staré Město, farní kostel svatého Václava*. [online].

Dostupné z www: <https://docplayer.cz/71038138-Trutnov-horni-stare-mesto-farni-kostel-svateho-vaclava.html> [Cit. dne 2023-04-18].

¹⁵⁸ MUSIL, František a kol. *Dějiny východních Čech v pravěku a středověku (do roku 1526)*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2009, ISBN 978-80-7422-003-6, str. 331.

¹⁵⁹ *Trutnov - Horní Staré Město, farní kostel svatého Václava*. [online].

Dostupné z www: <https://docplayer.cz/71038138-Trutnov-horni-stare-mesto-farni-kostel-svateho-vaclava.html> [Cit. dne 2023-04-18].

¹⁶⁰ SEDLÁČEK, August. *Hrady, zámky a tvrze království českého, díl pátý-Podkrkonoší*. Praha: Nakladatelství Šolc a Šimáček, 1933, str. 151.

Dražic datovaná 1. května 1260 vymezuje rozsah úpské farnosti a vyjmenovává příslušné vsi v čele s Úpou první a Úpou druhou, v latinském originále Vpa primum et Vpa secundum.¹⁶¹

5. 10 Vízmburk

5. 10. 1 Poloha v rámci regionu

Hrad se nachází asi 15 km severozápadně od Náchoda mezi Havlovicemi nedaleko Úpice a Červeným Kostelcem v 415–420 m n. m.¹⁶²

5. 10. 2 Poloha místa, stavební řešení

Opevněné sídlo s dvojdílnou dispozicí vystavěli ho na ostrohu přibližně 90 m nad levým břehem řeky Úpy.¹⁶³ Zakladatel hradu si mohl dovolit realizovat hrad jako celek a nemusel jít cestou přistavování a přestavování. Dokonce vystavěl s panovníkovým svolením na ploše o velikosti běžného šlechtického hradu podobu královského hradu s obvodovou zástavbou.¹⁶⁴ Jádru Vízmburku o zhruba oválném půdorysu mělo rozměry 40 x 30 m.¹⁶⁵ Společenské postavení stavitele a jeho majetkové možnosti potvrzují nálezy ukazující na to, že využil služby kvalitní huti, která zanechala stopy na stavbě kláštera v Polici nad Metují.¹⁶⁶

Stavebním kamenem byl bílý pískovec, který dal hradu jméno (Weissenburg = Bílý hrad), ale který bohužel není natolik odolný povětrnostním vlivům, aby přečkal staletí. Těžil se v nedalekém lomu zvaném Krákorka mezi Červeným Kostelcem a Havlovicemi, kde se těží pískovec dodnes.¹⁶⁷

Vízmburk stojí na ostrožně přecházející v hřbet. Stavitel ostrožnu přetnul příkopem a valem. Za ním následovalo předhradí, brána s budovou, která byla patrně strážnicí.¹⁶⁸ Před vnitřním

---

¹⁶¹ PAPAJÍK, David. *Švábenicové: velcí kolonizátoři a jejich následovníci*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2009, ISBN 978-80-7422-004-3, str. 47.

¹⁶² *Zřícenina hradu Vízmburk*. [online].

Dostupné z [www: https://mapy.cz/turisticka?q=Z%C5%99%C3%ADcenina%20hradu%20V%C3%ADzmburk&source=base&id=1703126&ds=1&x=16.0612931&y=50.4750032&z=12](https://mapy.cz/turisticka?q=Z%C5%99%C3%ADcenina%20hradu%20V%C3%ADzmburk&source=base&id=1703126&ds=1&x=16.0612931&y=50.4750032&z=12). [Cit. dne 2023-04-18].

¹⁶³ DURDÍK, Tomáš. *Ilustrovaná encyklopedie českých hradů*. Praha: Nakladatelství Libri, 2009. ISBN 978-80-7277-402-9, str. 600.

¹⁶⁴ DURDÍK, Tomáš–SUŠICKÝ, Viktor. *Zříceniny hradů tvrzí a zámků-Východní Čechy*. Praha: Agentura Pankrác, 2012. ISBN 978-80-86781-19-8. str. 166.

¹⁶⁵ ŠIMEK, Tomáš a kol. *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, VI. Východní Čechy*. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1989. ISBN 25-057-89. str. 528.

¹⁶⁶ DURDÍK, Tomáš. *Ilustrovaná encyklopedie českých hradů*. Praha: Nakladatelství Libri, 2009. ISBN 978-80-7277-402-9, str. 600.

¹⁶⁷ MENCLOVÁ, Dobroslava. *České hrady, I. díl*. Praha: Odeon, 1976. str. 442.

¹⁶⁸ DURDÍK, Tomáš–SUŠICKÝ, Viktor. *Zříceniny hradů tvrzí a zámků-Východní Čechy*. Praha: Agentura Pankrác, 2012. ISBN 978-80-86781-19-8. str. 164.

hradem byl další příkop a val, po jehož hřbetu se vinula slabší zeď doplněná patrně o věže nebo bašty.¹⁶⁹ Předsunuté části hradu byly bohužel poničené stavbou novodobých lesních cest, přesto je znát alespoň jeho rozsah.¹⁷⁰ Vstup do jádra hradu byl přes padací most a pak skrze čtverhrannou věžovitou bránu na severozápadě. Za ní pokračovala cesta poměrně rovně v délce skoro celého hradu, aby skončila v další bráně do nádvoří.¹⁷¹ V nároží čelní strany Vízmburku se tyčila nad věžovitou branou mohutná válcová věž – bergfrit o vnitřním průměru 2,5 m a vnějším 10,5 m.¹⁷² Její trosky po jejím zřícení následkem podkopání a poškození ohněm přikryly pozůstatky hradu.¹⁷³ Na nádvoří byla ze tří stran palácová křídla přitisknutá k obvodové stavbě jádra.¹⁷⁴ Zdivo obytných budov nebylo vázáno se zdíkem obvodní hradby, která měla šíři 2,5 m.¹⁷⁵ Pochozí propojení budov bylo pomocí pavlačí.¹⁷⁶ Na jižní straně se nacházel velký přízemní sál zaklenutý křížovými klenbami a také snad kaple.¹⁷⁷ Kaple v těch časech nebyla na hradech šlechticů běžná a její existence na Vízmburku by hrad činila výjimečným i po této stránce. Její výskyt zde je dnes však zpochybňován. Kolem jádra hradu se v oblouku vinul parkán, na který se vstupovalo ze vstupního věžovitého objektu.¹⁷⁸ Na jeho ploše v čele hradu byla stavba s ohništěm, která snad byla kovárnou, neboť se zde našly slitky kovu, nebo původní kuchyní. Přiléhala k jádru v místě, kam byla ze strany nádvoří dostavěna posléze v 1. pol. 15. stol. kuchyně s dýmníkem a komínem.¹⁷⁹ Jiným způsobem nebyla raně gotická podoba hradu za jeho existence významněji měněna, neboť už při jeho vzniku byly splněny vysoké nároky. Je uváděno, že v blízkosti kuchyně měli obyvatelé hradu k dispozici

---

¹⁶⁹ MENCLOVÁ, Dobroslava. *České hrady, I. díl*. Praha: Odeon, 1976. str. 442.

¹⁷⁰ SEDLÁČEK, August. *Hrady, zámky a tvrze království českého, díl pátý-Podkrkonoší*. Praha: Nakladatelství Šolc a Šimáček, 1933. str. 33.

¹⁷¹ DURDÍK, Tomáš–SUŠICKÝ, Viktor. *Zříceniny hradů tvrzí a zámků-Východní Čechy*. Praha: Agentura Pankrác, 2012. ISBN 978-80-86781-19-8. str. 165.

¹⁷² MENCLOVÁ, Dobroslava. *České hrady, I. díl*. Praha: Odeon, 1976. str. 442.

¹⁷³ ŠIMEK, Tomáš a kol. *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, VI. Východní Čechy*. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1989. ISBN 25-057-89. str. 528.

¹⁷⁴ DURDÍK, Tomáš. *Ilustrovaná encyklopedie českých hradů*. Praha: Nakladatelství Libri, 2009. ISBN 978-80-7277-402-9, str. 600.

¹⁷⁵ MENCLOVÁ, Dobroslava. *České hrady, I. díl*. Praha: Odeon, 1976. str. 442.

¹⁷⁶ DURDÍK, Tomáš–SUŠICKÝ, Viktor. *Zříceniny hradů tvrzí a zámků-Východní Čechy*. Praha: Agentura Pankrác, 2012. ISBN 978-80-86781-19-8. str. 166.

¹⁷⁷ MENCLOVÁ, Dobroslava. *České hrady, I. díl*. Praha: Odeon, 1976. str. 443.

¹⁷⁸ DURDÍK, Tomáš–SUŠICKÝ, Viktor. *Zříceniny hradů tvrzí a zámků-Východní Čechy*. Praha: Agentura Pankrác, 2012. ISBN 978-80-86781-19-8. str. 165–166.

¹⁷⁹ DURDÍK, Tomáš. *Ilustrovaná encyklopedie českých hradů*. Praha: Nakladatelství Libri, 2009. ISBN 978-80-7277-402-9, str. 600.

studnu. Podle způsobu provedení se jedná spíše o (filtrační) cisternu. Hrad měl také sklepní prostory s valenými klenbami.¹⁸⁰

5. 10. 3 Zajímavost, zvláštnost

Podobnou zmenšeninou královského hradu vyvedenou v takové kvalitě je jen hrad Říčany u Prahy nejvyššího komořího krále Přemysla Otakara II., Ondřeje ze Všehrom.¹⁸¹

Zajímavostí mezi vlastníky je Arnošt z Hostyně, otec arcibiskupa Arnošta z Pardubic. I on se psal původně z tvrze Hostyně, v místě dnešní osady, součásti obce Vestec, u Lhoty pod Hoříčkami.¹⁸²

Vízmburk patřil podle druhu destrukce mezi hrady označované termínem zavřené hrady nebo stavby (další takové hrady: Stará Dubá, Lacembok, Mydlovar, Osvračín atd.).¹⁸³ Než zanikl, nedoznal pozdějších přestaveb, jeho odkryté části nejsou ovlivněny dalším vývojem. Jiné hradní stavby z té doby, v oblasti zmizely právě za přestaveb, nebo zůstávají skryty pod dostavbami. Z dalších zůstaly jen skromné opuštěné pozůstatky. Časové údaje ohledně založení hradu a jeho zániku jsou narozdíl od jiných hradů v této oblasti z tohoto období velmi konkrétní.¹⁸⁴ Datum zániku je známo na den přesně – svatodušní pondělí 1447 a tím je 29.5.1447.¹⁸⁵ Nejhodnotnější je na Vízmburku vlastní dochovaná architektura včetně zdobných prvků.¹⁸⁶

5. 10. 4 Historie, držitelé, úloha objektu

Hrad byl postavený v poslední čtvrtině 13. století Tasem erbu třmene, synem synem Petra ze Skalice, jako pohodlné šlechtické sídlo.¹⁸⁷ První známý zápis Tasova jména s přídomkem z

---

¹⁸⁰ DURDÍK, Tomáš–SUŠICKÝ, Viktor. *Zříceniny hradů tvrzí a zámků-Východní Čechy*. Praha: Agentura Pankrác, 2012. ISBN 978-80-86781-19-8. str. 166.

¹⁸¹ Tamtéž, str. 166.

¹⁸² HLEDÍKOVÁ, Zdeňka. *Arnošt z Pardubic: Arcibiskup, zakladatel a rádce*. Praha: Nakladatelství Vyšehrad, 2007. ISBN 978-80-7021-911-9. str. 13, 17–19.

¹⁸³ SEDLÁČEK, August. *Hrady, zámky a tvrze království českého, díl pátý-Podkrkonoší*. Praha: Nakladatelství Šolc a Šimáček, 1933. str. 620–621.

¹⁸⁴ HEJNA, Antonín. *Krkonoše Podkrkonoší č. 7: Příspěvek archeologie středověku k hlubšímu poznání dějin pohraničí severovýchodních Čech*, Trutnov, 1983. str. 219.

¹⁸⁵ *Církevní kalendář*. [online].

Dostupné z [www: http://rodokmen.nase-koreny.cz/materialy/cirkevni_kalendar.htm](http://rodokmen.nase-koreny.cz/materialy/cirkevni_kalendar.htm) [Cit. dne 2023-04-17].

¹⁸⁶ HEJNA, Antonín. *Krkonoše Podkrkonoší č. 7: Příspěvek archeologie středověku k hlubšímu poznání dějin pohraničí severovýchodních Čech*, Trutnov, 1983. str. 219.

¹⁸⁷ DURDÍK, Tomáš–SUŠICKÝ, Viktor. *Zříceniny hradů tvrzí a zámků-Východní Čechy*. Praha: Agentura Pankrác, 2012. ISBN 978-80-86781-19-8. str. 164.

Vízmburka je z roku 1279.¹⁸⁸ Jeho zakladatel byl vlivný a majetný velmož, jeden z předních dvořanů králů Přemysla Otakara II. a zejména pak Václava II. zastával například úřad zemského hejtmána v Krakově a nakonec královského podkomořího. Po násilné smrti prvního pána z Vízmburku v roce 1304 získal hrad jeho syn Jaroš. Ten ho udržel pouze do roku 1309, kdy vízmburský majetek prodal a odstěhoval se na Broumovsko do Vižňova na državy rodu erbu třmene.¹⁸⁹ Zřejmě se tak stalo pro časté rozbroje s Řádem křižovníků – Strážců Božího hrobu, pro které byl žalován v Římě a hrozila mu církevní klatba.¹⁹⁰ Potom se držitelé hradu často měnili. Mezi nimi byl Milota z Pnětluk a Lucek z Vízmburku, ale i Arnošt z Hostyně.¹⁹¹ Ten držel hrad ve 20. letech 14. století a potom ho na začátku 30. let směnil za Pardubice s pěti bratry rodu pánů z Dubé.¹⁹² V držení jejich rodu, potomků jednoho z bratrů, Hynka Crhy z Dubé, byl téměř sto let.¹⁹³ V roce 1420 se hrad stal majetkem Jiříka z Dubé hlásícího se k husitskému hnutí, který ale později přešel na stranu krále Zikmunda. Za tuto změnu strany i včetně půjček značných obnosů králi obdržel Jiřík z Dubé a Vízmburka výnosná panství, mj. v roce 1436 Žleby, kam přesídlil a odkud měl blíže k centru politického života v zemi, kterého se účastnil. Zřejmě v rukou správce hradu se Vízmburk stal jedním ze sídel, z nichž vyrážely loupeživé skupiny do Slezska.¹⁹⁴ Nutno podotknout, že dříve, např. v roce 1425 to byli Slezané s vratislavským biskupem Konrádem, kdo plenil nejen území tehdy husitského šlechtice mezi Trutnovem a Náchodem. Posádka Vízmburku Slezanům působila v oněch časech značné obtíže.¹⁹⁵ Pro hrozbu, kterou pro ně Vízmburk se svou posádkou představoval, se dostal mezi objekty, které spolek slezských knížat javorských a svídnických, slezských měst spolu s lužickým Šestiměstím vedený biskupem Konrádem vykoupil a dal zbořit v roce 1447.¹⁹⁶ Zřícenina je potom připomínána v letech 1516–1519. Naposledy v letech 1545 a 1615.¹⁹⁷

---

¹⁸⁸ MUSIL, František. *Vlastivědný sborník Rodným krajem*, č. 38: *Rod erbu třmene a vrcholná kolonizace kraje na střední Úpě a střední a horní Metuji - dokončení z č. 37*, 2009. str. 25–30.

¹⁸⁹ MENCLOVÁ, Dobroslava. *České hrady, I. díl*. Praha: Odeon, 1976. str. 444.

¹⁹⁰ KŘIVSKÁ, Alena. *Krkonoše Podkrkonoší č. 22: Okolnosti, za nichž rod erbu třmene ztratil hrad Vízmburk*, Trutnov, 2016. ISBN 978-80-905158-3-3. str. 215–216.

¹⁹¹ MENCLOVÁ, Dobroslava. *České hrady, I. díl*. Praha: Odeon, 1976. str. 444.

¹⁹² SEDLÁČEK, August. *Hrady, zámky a tvrze království českého, díl pátý-Podkrkonoší*. Praha: Nakladatelství Šolc a Šimáček, 1933. str. 35.

¹⁹³ MENCLOVÁ, Dobroslava. *České hrady, I. díl*. Praha: Odeon, 1976. str. 444.

¹⁹⁴ ŠIMEK, Tomáš a kol. *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, VI. Východní Čechy*. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1989. ISBN 25-057-89. str. 529–530.

¹⁹⁵ SEDLÁČEK, August. *Hrady, zámky a tvrze království českého, díl pátý-Podkrkonoší*. Praha: Nakladatelství Šolc a Šimáček, 1933. str. 35–36.

¹⁹⁶ MENCLOVÁ, Dobroslava. *České hrady, I. díl*. Praha: Odeon, 1976. str. 444.

¹⁹⁷ ŠIMEK, Tomáš a kol. *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, VI. Východní Čechy*. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1989. ISBN 25-057-89. str. 530.

Píše se, že do doby objevu nebyly vnější známky pozůstatků hradu, ačkoli lokalitu se zřetelnými stopami hradu včetně předhradí ve svém díle vydaném poprvé v roce 1887 popisuje A. Sedláček. Podotýká ovšem, že prohlubně se zbytky klenutí apod. patrné ještě půlstoletí před tím, dala zasypávat vrchnost z důvodu bezpečnosti.¹⁹⁸ O téměř celé století později, před počátkem archeologického průzkumu, se tu dal najít jen kopec hlíny a kamení. Předpokládal se nález převážně dřevěného hradu s nemnohými zděnými částmi staveb.¹⁹⁹ Odhalení však přineslo zdivo do výše prvního patra. Znamená to, že se při zřícení velké věže nerozvalila obvodová hradba a části budov zůstaly zachovány pod vrstvou suti. V případě Vízmburku značná část suti náležela bergfritu, který byl při boření hradu podkopán a rozrušen požárem.²⁰⁰

Od roku 1972 po dalších dvanáct let byla lokalita archeologicky zkoumána pod vedením PhDr. Antonína Hejny, Csc. (1920–1986), který v roce 1986 vážně onemocněl a následujícího roku zemřel. V jeho práci v objevené lokalitě nikdo nepokračoval.²⁰¹ Nalezené zbytky staveb náležející hradu měly dlouhou dobu nedořešenou konzervaci, po roce 1984 zůstaly chráněné před vlivy povětrnosti pouze chatrnými provizorními přístřešky.²⁰² Neudržovanému, odkrytému Vízmburku stavěnému z neodolného pískovce hrozil nový a definitivní zánik. Až v roce 2008 začala první etapa jeho záchrany. Celková rekonstrukce ale čekala pozůstatky hradu teprve v průběhu roku 2020. 28.května 2021 byl nově a kvalitně zastřešený areál jádra hradu zástupci památkové péče oficiálně zpřístupněn a doplněný o vnitřní expozice představen veřejnosti.²⁰³ Památkově chráněno od roku 1958.²⁰⁴

---

¹⁹⁸ SEDLÁČEK, August. *Hrady, zámky a tvrze království českého, díl pátý-Podkrkonoší*. Praha: Nakladatelství Šolc a Šimáček, 1933. str. 33–34.

¹⁹⁹ *Archeologický výzkum*. [online].

Dostupné z www: <https://www.vizmburk.cz/kopie-z-dejiny-hradu/> [Cit. dne 2023-04-17].

²⁰⁰ DURDÍK, Tomáš–SUŠICKÝ, Viktor. *Zříceniny hradů tvrzí a zámků-Východní Čechy*. Praha: Agentura Pankrác, 2012. ISBN 978-80-86781-19-8. str. 165.

²⁰¹ *Archeologický výzkum*. [online].

Dostupné z www: <https://www.vizmburk.cz/kopie-z-dejiny-hradu/> [Cit. dne 2023-04-17].

²⁰² DURDÍK, Tomáš–SUŠICKÝ, Viktor. *Zříceniny hradů tvrzí a zámků-Východní Čechy*. Praha: Agentura Pankrác, 2012. ISBN 978-80-86781-19-8. str. 164 vč. obr. 392, 393 a 394.

²⁰³ *Opravy 2012 - 2021*. [online].

Dostupné z www: <https://www.vizmburk.cz/opravy-2012-2021/> [Cit. dne 2023-05-23].

²⁰⁴ *Zřícenina hradu Vízmburk*. [online].

Dostupné z www: <https://pamatkovykatolog.cz/zricenina-hradu-vizmburk-776547> [Cit. dne 2023-05-23].

„Když zakládali silnici dotčenou, přišli na všelijaké staré věci, jako šípy aj., zejména i třmen,
...“²⁰⁵

„Ostroh tento pokrývají zříceniny znamenité sice, ale oku málo patrné, poněvadž jsou zasypány
rumem a zemí. A tak se může o tomto hradu říci, že jest ve svém vlastním rumu pohřben.“²⁰⁶

5. 11 Velké Svatoňovice

5. 11. 1 Poloha v rámci regionu

Pozůstatky tvrze se nachází pod statkem v obci Velké Svatoňovice (360 m n. m.), asi 11 km
vzdušnou čarou jihovýchodně od Trutnova, 2 km severovýchodně od města Úpice, 8 km
severozápadně od Červeného Kostelce.²⁰⁷

5. 11. 2 Poloha místa, stavební řešení

Tvrz se nacházela na nižší blatné ostrožně nad Markoušovickým potokem, 355 m n. m..²⁰⁸
Obranné prvky tvrze (zdi, valy, příkopy) byly posíleny od západu rybníkem, dnes vysušeným
a přeměněným v louky (horní okraj dnešního rybníka Podháj je zhruba 300 m po proudu potoka
od bývalé tvrze).²⁰⁹ Čelní strana s přístupem do tvrze byla na severovýchodní straně.²¹⁰

5. 11. 3 Zajímavost, zvláštnost

Současné cihlové objekty stojí na základech středověké tvrze.²¹¹

---

²⁰⁵ SEDLÁČEK, August. *Hrady, zámky a tvrze království českého, díl pátý-Podkrkonoší*. Praha: Nakladatelství Šolc a Šimáček, 1933. str. 34.

²⁰⁶ Tamtéž, str. 33.

²⁰⁷ *Bývalá tvrz Velké Svatoňovice*. [online].

Dostupné z <https://mapy.cz/turisticka?dim=6408c3f8d05d641c6e018044&x=15.9670555&y=50.5239190&z=12>. [Cit. dne 2023-04-19].

²⁰⁸ SVOBODA, Ladislav a kol. *Encyklopedie českých tvrzí, III. díl, S-Ž*. Praha Nakladatelství Argo, 1997, ISBN 80-7203-700-5, str. 929.

²⁰⁹ *Bývalá tvrz Velké Svatoňovice*. [online].

Dostupné z <https://mapy.cz/turisticka?dim=6408c3f8d05d641c6e018044&x=16.0347867&y=50.5190623&z=16>. [Cit. dne 2023-04-19].

²¹⁰ SVOBODA, Ladislav a kol. *Encyklopedie českých tvrzí, III. díl, S-Ž*. Praha Nakladatelství Argo, 1997, ISBN 80-7203-700-5, str. 929.

²¹¹ SVOBODA, Ladislav a kol. *Encyklopedie českých tvrzí, III. díl, S-Ž*. Praha Nakladatelství Argo, 1997, ISBN 80-7203-700-5, str. 929.

5. 11. 4 Historie, držitelé, úloha objektu

Její založení je datováno do 13. století (před rok 1279). Postavil ji údajně vladyka Bartoloměj Svatoň. Písemně je zmiňována k roku 1357. Od tohoto data do roku 1386 tu sídlil Albert ze Skalice, který se psal se ze Svatoňovic nebo od roku 1386 z Vízmburka.²¹² Připojením k vízmburským územím dne 26.7.1386 ztratila svůj význam a zanikla postupnou přeměnou v selský dvůr, když její rozvaliny na vyvýšenině byly použity na při stavbě jeho objektu. Dvoru se říkalo “Valovský” podle obvodových valů s příkopy, po kterých zůstaly zřetelné stopy kolem něj.²¹³ Dne 10. 6.1762 ho během sedmileté války vypálili ruští kozáci, byl však obnoven.²¹⁴ Pod jihozápadní částí statku se nachází trojice gotických valeně klenutých sklepních prostor (nejsou to všechny, některé jsou zasypané). Nad nimi byla patrně hlavní obytná budova. Na protilehlé severovýchodní části areálu se nalézají pod stodolou další zasypaná sklepení. Čelní a obvodový příkop se také nevyhnul zasypaní.²¹⁵

5. 12 Veselice

5. 12. 1 Poloha v rámci regionu

Dnes se nachází necelých 7 km jižně od České Skalice, 10 km vzdušnou čarou západně od Nového Města nad Metují a je součástí obce Velké Jesenice.²¹⁶

5. 12. 2 Poloha místa, stavební řešení

Hrad stál na nízké ostrožně (275 m n. m.) vybíhající z planiny severovýchodně nad soutokem Rozkoše s Metují (okolo 265 m n. m.). Hrad lichoběžníkového půdorysu míval za svého trvání důkladně opevněné čelo a boky velmi hlubokým příkopem. Od jihozápadu, kde je svah, ho neměl. Nároží opevnění měl zaoblená. Jádru je předpokládáno v jihozápadním rohu a od ostatní

---

²¹² Tamtéž, str. 929.

²¹³ *Velké Svatoňovice*. [online].

Dostupné z www: <https://www.hrady.cz/tvrz-velke-svatonovice> [Cit. dne 2023-04-17].

²¹⁴ *Historická tvrz "Na Valech"*. [online].

Dostupné z www: <https://web.archive.org/web/20210409181634/http://www.velkesvatonovice.unas.cz/tvrz.htm> [Cit. dne 2023-04-17].

²¹⁵ SVOBODA, Ladislav a kol. *Encyklopedie českých tvrzí, III. díl, S-Ž*. Praha Nakladatelství Argo, 1997, ISBN 80-7203-700-5, str. 929.

²¹⁶ *Hradiště Veselice*. [online].

Dostupné z [www: https://mapy.cz/turisticka?q=veselice&source=base&id=2136755&ds=2&x=16.0789273&y=50.3670087&z=13](https://mapy.cz/turisticka?q=veselice&source=base&id=2136755&ds=2&x=16.0789273&y=50.3670087&z=13) . [Cit. dne 2023-04-18].

plochy hradu bylo odděleno příkopem.²¹⁷ Z pozůstatků hradu je nejvýraznější příkop (na počátku 21. století však osázený stromy). K vidění je ještě čtvrtokrouhlý val se zřetelnou kontreskarpovou hranou při vnitřní straně hradu (eskarpa téměř zničena planýrováním). Na ploše zaniklého hradu se nachází dřívější selské usedlosti, dnes rodinné domy se zahradami.²¹⁸

5. 12. 3 Historie, držitelé, úloha objektu

Stál už ve 13. století.²¹⁹ Vznikl zřejmě v době, kdy měli Načeratici v držení Náchod. Není vyloučeno, že páni z Veselic byli odnoží tohoto rodu, protože z jejich pečetí je znám lev (na celém štítě i děleném).²²⁰ V roce 1370 je zmiňován Dluhomil z Veselice a v letech 1371–1372 sourozenci Jan či Ješek, Mladota, Petr a Jindřich z Veselice. Rod se podle všeho rozšířil, což je doloženo doklady o vlastnictví z okolních vesnic.²²¹ Jeho příslušníci Jan a Výšek se zúčastnili v roce 1440 sněmu v Čáslavi.²²² V roce 1491 končí držení hradu pány z Veselic jako rodového sídla a veselické zboží je rozděleno včetně hradu na části. Mezi majiteli se objevují jména Jindřicha z Rychnova a Zbyňka z Bochova.²²³ Jedna část i s předhradím byla připojena k novoměstskému panství a další část s polovinou hradu byla skoupena Trčky z Lípy v letech 1495–1509. Nově náležela k opočenskému panství.²²⁴ Veselickým zbyl jen zlomek. Existence hradu ztratila smysl a časem už jako pustý zanikl pod vesnickou zástavbou.²²⁵ V roce 1534 se majitelem jedné z částí Veselice stává David Veselský z Veselic a dává stavět tvrz v tz. Podveselici. Tvrz je prvně zmiňovaná roku 1564. Po smrti stavitele tvrže přechází vlastnictví na jeho dceru Sáru, která ji v roce 1566 prodala Bohunce Žehušické z Hustiřan a ta pak svému věřiteli roce 1580. K roku 1629 je vlastnictví Veselice opět v rukou jedné osoby, jíž je Adam

---

²¹⁷ DURDÍK, Tomáš. *Ilustrovaná encyklopedie českých hradů*. Praha: Nakladatelství Libri, 2009. ISBN 978-80-7277-402-9, str. 589–590.

²¹⁸ *Veselice*. [online].

Dostupné z [www: https://www.hrady.cz/hrad-veselice-nachod](https://www.hrady.cz/hrad-veselice-nachod) [Cit. dne 2023-04-17].

²¹⁹ DURDÍK, Tomáš. *Ilustrovaná encyklopedie českých hradů*. Praha: Nakladatelství Libri, 2009. ISBN 978-80-7277-402-9, str. 589.

²²⁰ ŠIMÁK, Josef Vítězslav., *České dějiny, dílu I. část 5., Středověká kolonisace v zemích Českých*, 1938, str. 991.

²²¹ DURDÍK, Tomáš. *Ilustrovaná encyklopedie českých hradů*. Praha: Nakladatelství Libri, 2009. ISBN 978-80-7277-402-9, str. 590.

²²² SEDLÁČEK, August. *Hrady, zámky a tvrze království českého, díl druhý-Hradecko*. Praha: Nakladatelství Šolc a Šimáček, 1931, str. 159.

²²³ DURDÍK, Tomáš. *Ilustrovaná encyklopedie českých hradů*. Praha: Nakladatelství Libri, 2009. ISBN 978-80-7277-402-9, str. 590.

²²⁴ SEDLÁČEK, August. *Hrady, zámky a tvrze království českého, díl druhý-Hradecko*. Praha: Nakladatelství Šolc a Šimáček, 1931, str. 160.

²²⁵ DURDÍK, Tomáš. *Ilustrovaná encyklopedie českých hradů*. Praha: Nakladatelství Libri, 2009. ISBN 978-80-7277-402-9, str. 590.

Erdman Trčka z Lípy. Tehdy je tvrz zmiňována naposledy. Ze zápisů, není jasné, kde tvrz stála.²²⁶

5. 13 Žaclěř

5. 13. 1 Poloha v rámci regionu

V 650 m n. m., 13 km severně od Trutnova²²⁷

5. 13. 2 Poloha místa, stavební řešení

Stál na ostrohu kopce na skalnatém nerovnoměrně rozloženém podloží ve výšce kolem 100 m nad Sněžným potokem.²²⁸ Někteří badatelé se pro malý rozsah jádra hradu a jeho pravděpodobný vzhled k zeměpanskému původu nepřiklánějí. Možná je tedy královského založení a ještě jako rozestavěný se dostal do šlechtických rukou.²²⁹

Hrad v Žaclěři měl dvojdílnou dispozici. Za mohutným šíjovým příkopem ležel lichoběžníkový spodní hrad. Z něho se dodnes dochovala jen část opevnění, kterou je čtverhranná bašta. Okolní stavby jsou romatickým dílem z 19. století včetně pseudogotického ohrazení. Ze začátku 19. století pochází také jednoobloukový most, který nahradil dřívější dřevěný. Půdorys původního gotického hradu ve tvaru obdélníku zužujícímu se k jihu býval při opravách a úpravách zachovávan. Zřejmě došlo i k využití zdí jádra hradu, kromě severovýchodního nároží, které bylo zbořeno. Jádro obsahovalo dvou až tříprostorový palác u východní strany a malé nádvoří, na které vedl úzký koridor mezi palácem a menší stavbou na severozápadní straně.²³⁰ Dnes se branou vstupuje rovnou do nádvoří, dříve se však muselo projít po východní straně ostrožny podél stěny objektu a vchod byl až na zadní straně horního hradu. Na jižní straně se zachoval

---

²²⁶ SEDLÁČEK, August. *Hrady, zámky a tvrze království českého, díl druhý-Hradecko*. Praha: Nakladatelství Šolc a Šimáček, 1931, str.160–161.

²²⁷ *Zámek Žaclěř*. [online].

Dostupné

z

www:

<https://mapy.cz/turisticka?dim=6408c4f169666c3794018043&x=15.9028636&y=50.6087418&z=13>. [Cit. dne 2023-04-19].

²²⁸ SEDLÁČEK, August. *Hrady, zámky a tvrze království českého, díl pátý-Podkrkonoší*. Praha: Nakladatelství Šolc a Šimáček, 1933, str. 161.

²²⁹ MUSIL, František a kol. *Dějiny východních Čech v pravěku a středověku (do roku 1526)*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2009, ISBN 978-80-7422-003-6, str. 332.

²³⁰ DURDÍK, Tomáš. *Ilustrovaná encyklopedie českých hradů*. Praha: Nakladatelství Libri, 2009. ISBN 978-80-7277-402-9, str. 638–639.

parkán i s původní hradbou.²³¹ Hrad Žacléř není příliš prozkoumaný a není ani jisto, zda měl či neměl věž. Mohl to být hrad s plášt'ovou zdí.²³²

5. 13. 3 Zajímavost, zvláštnost

Zdejší kolonizace se už asi od 14. století stala také hornickou²³³

5. 13. 4 Historie, držitelé, úloha objektu

Ves pod hradem vznikla po pol. 13. stol. jako Bernflos, od 15. století pod jménem Bernstadt.²³⁴ Dřívější hrad je nyní přestavěný na zámek. Byl postaven nebo rozestavěn pravděpodobně jako královský hrad kolem roku 1300 k ochraně obchodní stezky z Prahy nebo i z Hradce Králové přes Úpu do Vratislavi ve Slezsku v jejím průběhu pomezním hvozdem. Stalo se tak ještě před přeložením trasy stezky, namísto přes Úpu – dnešní Horní Staré Město, přes Trutnov údolím potoka Ličné. Ztrátou důležitosti kolemjdoucí cesty pozbyl hrad na hodnotě a byl zástavou postoupen šlechtě.²³⁵ Hrad Žacléř (uváděn také např. jako Schetczler) je poprvé písemně zmiňován roku 1329 a 1334, ne jako opora královské moci, ale při příležitosti jeho zástavy.²³⁶ V roce 1360 je zmiňována správa královským purkrabím.²³⁷ Císař Karel IV. převedl Žacléř spolu s Trutnovem v roce 1365 knížeti Boleslavovi II. Svídnickému, který však po třech letech zemřel.²³⁸ Potom až do roku 1352 vykonávala vrchnostenská práva jeho manželka Anežka za zřejmě dědičných purkrabích rodu ze Sedlice, kteří zde působili i další letěch. Ke katolickému Slezsku patřil Žacléř během husitských válek, když byl v roce 1421 obsazen slezskou posádkou. Roku 1440 byl hrad zastaven Hanušovi z Varnsdorfu, který odtud podnikal nájezdy na slezská města. V roce 1447, kdy slezská knížata a města společně vykoupila a zbořila hrady, jejichž posádky jim škodily. Žacléř zbořen nebyl a nebo byl brzy dostavěn znovu jako hrad

---

²³¹ *Zámek s ohrazením*. [online].

Dostupné z [www: https://pamatkovykatalog.cz/zamek-s-ohrazenim-13336985](https://pamatkovykatalog.cz/zamek-s-ohrazenim-13336985). [Cit. dne 2023-04-23].

²³² DURDÍK, Tomáš. *Ilustrovaná encyklopedie českých hradů*. Praha: Nakladatelství Libri, 2009. ISBN 978-80-7277-402-9, str. 638–639.

²³³ MUSIL, František a kol. *Dějiny východních Čech v pravěku a středověku (do roku 1526)*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2009, ISBN 978-80-7422-003-6, str. 428.

²³⁴ SEDLÁČEK, August. *Hrady, zámky a tvrze království českého, díl pátý-Podkrkonoší*. Praha: Nakladatelství Šolc a Šimáček, 1933, str. 162.

²³⁵ MUSIL, František a kol. *Dějiny východních Čech v pravěku a středověku (do roku 1526)*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2009, ISBN 978-80-7422-003-6, str. 332.

²³⁶ Tamtéž, str. 424.

²³⁷ Tamtéž, str. 332.

²³⁸ DURDÍK, Tomáš. *Ilustrovaná encyklopedie českých hradů*. Praha: Nakladatelství Libri, 2009. ISBN 978-80-7277-402-9, str. 638–639.

Skály.²³⁹ Slezané ho pronajímali pod slibem jeho přístupnosti jejich spolku až do doby, kdy ho koupil Jiří z Poděbrad a Kunštátu. Ten ho v roce 1454 udělil v léno kladskému hejtmanovi Hanušovi z Varnsdorfu, který měl doživotně v držení od roku 1453 Trutnov a Skály.²⁴⁰

---

²³⁹ MUSIL, František a kol. *Dějiny východních Čech v pravěku a středověku (do roku 1526)*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2009, ISBN 978-80-7422-003-6, str. 595.

²⁴⁰ PORÁK, Jaroslav–KAŠPAR, Jaroslav. *Ze starých letopisů českých*. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1980. ISBN 25-068-80, str. 447.

6 Objekty jejichž stavba započala ve 14. století

6. 1 Adršpach

6. 1. 1 Poloha v rámci regionu

Tento hrad stával na Starozámeckém vrchu (681 m n. m.), při severozápadním konci Adršpašsko-teplických skal. Asi 34 km severně od Náchoda a 20 km k severovýchodu vzdušnou čarou od Trutnova.²⁴¹

6. 1. 2 Poloha místa, stavební řešení

Trojdílný hrad postavili 75 m nad břehem Adršpašského potoka a obcí Adršpach v půdorysu písmene L na plošině pískovcových skal, resp. pískovcové pseudoostrožně a jejího výběžku se skalním blokem. Nebyl postaven najednou v celém rozsahu. Existuje neshoda ohledně prvenství částí hradu.²⁴² Uvádí se, že starší je východní část s nádvořím, nebo naopak jižní jádro.²⁴³ Druhá varianta počítá s tím, že východní jádro bývalo původně jen předsunutým opevněním.²⁴⁴

Na skalním suku (přibližně na délku 38 m, na šířku 8 až 15 m) výběžku (přibližná délka asi 90 m) vybíhající na severní straně směrem na východ stála lépe bránitelná část hradu (přibližně 5–10 x 20 m). Druhé jádro hradu (přibližně 20 x 15 m) bylo postaveno v nejižnější části ostatního hradního území (přibližně 40–50x100 m). Mezi jádry se nalézalo volné prostranství – nádvoří (přibližně 30 x 40 m) s cisternou na vodu a v jeho severním prostoru provozní budovy.²⁴⁵

Hradní pozemek chránily přírodních překážek: od severu skalní stěna, z dalších stran prudké srázy a skalní útvary.²⁴⁶ Doplněné byly zděnou hradbou s dvojicí příkopů (částečně tesaných

---

²⁴¹ *Zřícenina hradu Adršpach*. [online].

Dostupné z <https://mapy.cz/turisticka?dim=6408c0d2532782313c0c83fe&x=16.0338918&y=50.5360421&z=11> [Cit. dne 2023-04-23].

²⁴² DURDÍK, Tomáš–SUŠICKÝ, Viktor. *Zříceniny hradů tvrzí a zámků-Východní Čechy*. Praha: Agentura Pankrác, 2012. ISBN 978-80-86781-19-8. str. 13.

²⁴³ FIŠERA, Zdeněk. *Skalní hrady zemi Koruny české*. Praha: Nakladatelství Libri, 2004, ISBN 80-7277-242-2, str. 42.

²⁴⁴ *Hrad Adršpach, zřícenina*. [online].

Dostupné z [www: https://pamatkovykatolog.cz/hrad-adrspach-zricenina-2155243](https://pamatkovykatolog.cz/hrad-adrspach-zricenina-2155243) [Cit. dne 2023-04-23].

²⁴⁵ FIŠERA, Zdeněk. *Skalní hrady zemi Koruny české*. Praha: Nakladatelství Libri, 2004, ISBN 80-7277-242-2, str. 42.

²⁴⁶ Tamtéž, str. 39.

ve skále), venkovních valů směřujících od jihovýchodu k severozápadu přibližně ve tvaru písmene L a parkánem na severní straně.²⁴⁷ K západní stěně hradeb přiléhaly nějaké lehčí stavby. Jižní strana měla pravděpodobně do štítové hradby zabudované dva skalní bloky. Za nimi na dalších blocích stálo jižní jádro hradu následované příhradkem a dále nádvořím. Jádro jižního hradu mělo dle průzkumu přinejmenším zděné základy a bylo podsklepené.²⁴⁸

Východní jádro, podle stop ve skalnatém podloží, mělo palác při západní straně a hrázděnou věž na nejvýchodnější části. Vše bylo chráněné obvodovou plášťovou zdí, jejíž dochované zdivo je na jižní a západní straně široké až 2,5 m. K jádru na výrazném skalním bloku byl přístup z prostoru od společných provozních budov pouze po úzké šiji skrze malou bránu mezi dvěma skalními vížkami a odtud po dřevěné konstrukci obcházející skalní blok ze severní strany na vrchol.²⁴⁹

Přístupová komunikace k hradu jako celku se stáčela od západu pod dvojicí příkopů a valů. Pod jižní stranou hradu se přibližovala do malého příhradku, z něhož pokračovala po východní straně hradu. Později cesta ústila do předhradí. Úpravy, kterých adršpašský hrad doznal, vedly od základu splňujícího hlediska mocenského opěrného bodu k šlechtickému sídlu.²⁵⁰

6. 1. 3 Zajímavost, zvláštnost

Hrad je zvláštní existencí dvou samostatných jader, mezi roky 1393 a 1436 proměněný dokonce v tzv. ganenbergburg.²⁵¹ Celkově není možné ho jako celek počítat mezi skalní hrady. Podle nejpřísnějšího kritéria by se jako skalní hrad dala uzнат pouze jeho východní část hradu.²⁵² Zajímavostí také je, že ho Karel IV. v roce 1355 uvedl ve svém pokusu o zákoník šlechtou neuznaný, známý pod názvem *Majestas Carolina*, jako hrad nezczitelný, zastavitelný

---

²⁴⁷ FIŠERA, Zdeněk. *Skalní hrady zemí Koruny české*. Praha: Nakladatelství Libri, 2004, ISBN 80-7277-242-2, str. 41.

²⁴⁸ DURDÍK, Tomáš–SUŠICKÝ, Viktor. *Zříceniny hradů tvrzí a zámků-Východní Čechy*. Praha: Agentura Pankrác, 2012. ISBN 978-80-86781-19-8. str. 11.

²⁴⁹ FIŠERA, Zdeněk. *Skalní hrady zemí Koruny české*. Praha: Nakladatelství Libri, 2004, ISBN 80-7277-242-2, str. 42.

²⁵⁰ Tamtéž, str. 42.

²⁵¹ DURDÍK, Tomáš–SUŠICKÝ, Viktor. *Zříceniny hradů tvrzí a zámků-Východní Čechy*. Praha: Agentura Pankrác, 2012. ISBN 978-80-86781-19-8. str. 13.

²⁵² FIŠERA, Zdeněk. *Skalní hrady zemí Koruny české*. Praha: Nakladatelství Libri, 2004, ISBN 80-7277-242-2, str. 42.

s podmínkou. Panovník se tak rozhodl i přes fakt, že sousední Svídnicko získal už roku 1353 sňatkem, tudíž hrad již nestál při hranicích.²⁵³

6. 1. 4 Historie, držitelé, úloha objektu

Královský pomezní hrad založený v rozmezí let 1320–1340 pravděpodobně Janem Lucemburským (hrad má v areálu podobně jako jiný Janův hrad, Preitenštejn u Nečtin, místo na tábořiště vojska, ale není vyloučeno založení šlechtickým stavebníkem, kterému hrad udělil v léno.²⁵⁴ Sloužit měl jako strážní a hlavně mocenský opěrný bod.²⁵⁵ K roku 1354 je zmiňováno jméno Hanuše, pána na Machově a Čermné (erbu šachovnice; Čermná dnes v Polsku), používajícího predikátu z Adršpachu, který mohl vzejít z rodu hradních purkrabích, nebo jím mohl být současně i on sám. V roce 1359 se hrad nalézal v rukou Alberta ze Skalice. Mezi lety 1362–1372 ho držel Tas z Rýzmburka a po něm páni z Dubé.²⁵⁶ Hynek z Dubé, první toho jména na Adršpachu ho získal spolu s hradem Střmen roku 1381, když předtím prodal náhodské zboží, aby z Adršpachu učinil centrum svého nového panství.²⁵⁷ Hynek z Dubé, druhý toho jména na Adršpachu (jinak zvaný Lýšek), nabyl hradu roku 1402 a ztratil ho v druhé polovině roku 1427. Hrad na odpůrci husitů dobylo právě jejich vojsko. Tak jako další blízké hrady se potom stal jednou ze základů husitských výbojů na slezská území. V pozdějších letech tu zůstal husitský pán Jan Krušina V. (užíval pak predikátu z Hostinného a Adršpachu) rodu z Lichtenburku. Po jeho násilné smrti v Broumově v roce 1434 převzal vlastnictví hradu jeho starší bratr Hynek Krušina, seděním na Kumburku.²⁵⁸ V roce 1436 se Adršpach formálně vrátil rodu pánů z Dubé, synům Hynka Lýška, Janovi a Petrovi. Husitské jednotky i nadále používaly hrad jako výchozí bod při výbojích do Slezska.²⁵⁹ Slezská strana vedená vratislavským biskupem Konrádem, kterou zahrnovala slezská města Vratislav, Svídnice, slezská knížata javořická a svídnická a hornolužická města (Šestiměstí – obranný spolek od r.

---

²⁵³ Tamtéž, str. 39.

²⁵⁴ DURDÍK, Tomáš. *Ilustrovaná encyklopedie českých hradů*. Praha: Nakladatelství Libri, 2009. ISBN 978-80-7277-402-9, str. 47.

²⁵⁵ DURDÍK, Tomáš. *Encyklopedie českých hradů*. Praha: Nakladatelství Libri, 2005, ISBN 80-7277-274-0, str. 24.

²⁵⁶ FIŠERA, Zdeněk. *Skalní hrady zemí Koruny české*. Praha: Nakladatelství Libri, 2004, ISBN 80-7277-242-2, str. 39–40.

²⁵⁷ DURDÍK, Tomáš. *Ilustrovaná encyklopedie českých hradů*. Praha: Nakladatelství Libri, 2009. ISBN 978-80-7277-402-9, str. 47.

²⁵⁸ FIŠERA, Zdeněk. *Skalní hrady zemí Koruny české*. Praha: Nakladatelství Libri, 2004, ISBN 80-7277-242-2, str. 40.

²⁵⁹ DURDÍK, Tomáš. *Ilustrovaná encyklopedie českých hradů*. Praha: Nakladatelství Libri, 2009. ISBN 978-80-7277-402-9, str. 47.

1346 do 1815 – Žořelec, Budyšín, Žitava, Lubaň, Kamenec a Lubij) a další města, proto přijala opatření proti škodám působeným nejen jím, ale i pány z dalších blízkých hradů (viz Strmen, Vizmburk, Žacléř, Belver a Skály). Sídlo v roce 1447 odkoupila a pobořila.²⁶⁰ Začátkem 16. století bylo adršpaské zboží spojeno se zbožím náležejícím k hradu Skály. Poslední ze zdejších pánů z Dubé ho převedl na své věřitele, jmenovitě Zdeňka Lva z Rožmitálu a Jana Krušinu VI. z Lichtenburku. O hradu jako pustém hovoří záznamy z let 1534 a 1576, o jeho torzu ještě v roce 1739. Správa panství se od konce 16. století řídila z renesanční tvrze ve vsi Dolní Adršpach (dokončena 1596), později zámku. Za majitelů Nádherných z Borutína v roce 1838 bylo místo, kde stávalo výše položené jádro hradu, zpřístupněno a postaven na něm glorieta, po němž tu zbylo také malé množství zdiva.²⁶¹ Od roku 1958 chráněná kulturní památka.²⁶²

6. 2 Broumov

6. 2. 1 Poloha v rámci regionu

Původní gotický hrad stával v nadmořské výšce 400–405 m n. m. Přibližně 40 km východně od Trutnova a 30 km severovýchodně od Náchoda²⁶³

6. 2. 2 Poloha místa, stavební řešení

Jak vypadalo původní opevněné sídlo není známo. Hrad postavený na počátku 14. století měl pravidelné uspořádání. Klášterní hrad míval do roku 1664 na západním průčelí kostela umístěného v jižní straně areálu mohutnou hradní čtverhrannou věž (tzv. Červenou věž). Ta se zřítily při požáru, který byl důvodem k pozdější zásadní přestavbě celého sídla (vznikla barokní podoba už ne hradu, ale kláštera). Další čtverhranná věž stála na severozápadním nároží (věž zvaná Grunwald) v západní straně hradu tvořené vnějším nádvořím s obvodovou zástavbou, které mohlo být také předhradím. Severní a západní stranu obkružoval parkán s příkopem, u kterého není jisto, z jakého období pocházel, a kdy byl zpevněn polygonálními baštami v nárožích. Z východu hrad chránil příkrý svah k řece Stěnavě o výšce 15–20 m V roce 1559 zasáhl hrad požár, ale i po něm si hrad zachoval středověký charakter. V roce 1684 hrad opět

²⁶⁰ PALACKÝ, František. *Starší letopisové čeští*. Praha: Královská česká společnost nauk, 1829, str. 146.

²⁶¹ FIŠERA, Zdeněk. *Skalní hrady zemi Koruny české*. Praha: Nakladatelství Libri, 2004, ISBN 80-7277-242-2, str. 41–42.

²⁶² *Hrad Adršpach, zřícenina*. [online].

Dostupné z [www: https://pamatkovykatolog.cz/hrad-adrspach-zricenina-2155243](https://pamatkovykatolog.cz/hrad-adrspach-zricenina-2155243) [Cit. dne 2023-04-23].

²⁶³ *Broumovský klášter*. [online].

Dostupné z [www: https://mapy.cz/turisticka?dim=6408c35649e981ea820c83ff&x=16.1211098&y=50.5457544&z=11](https://mapy.cz/turisticka?dim=6408c35649e981ea820c83ff&x=16.1211098&y=50.5457544&z=11). [Cit. dne 2023-04-16].

vyhořel a byl znovu obnoven. Jeho vzhled se začal ubírat jiným směrem přestavbou v roce 1710 a podle projektu K. I. Dientzenhofera v letech 1727–1733.²⁶⁴

6. 2. 3 Zajímavost, zvláštnost

Jednalo se o klášterní hrad nikoli o opevněný klášter, objekt totiž neměl charakter opevněných klášterů.²⁶⁵

6. 2. 4 Historie, držitelé, úloha objektu

Dar polického újezdu králem Přemyslem Otakarem I. břevnovskému klášteru řádu benediktinů se datuje do roku 1213. Ačkoli se má listina za falzum, zřejmě má dřívější informační základ. Z listiny s datováním k roku 1229 vychází potvrzení vlastnictví Policka a Broumovska břevnovskému klášteru králem Václavem I. a k roku 1260 další potvrzení vlastnictví benediktinům, tentokrát králem Přemyslem Otakarem II. Posledně jmenovanou listinou, která je také falzem, měl panovník vyjmout Policko z pravomoci královských úředníků.²⁶⁶ Od roku 1260 přestalo být Broumovsko součástí Kladska.²⁶⁷

Nejprve bylo zřízeno proboštství v Polici nad Metují. Broumov jako ves a sídlo fojta je prvně zaznamenána v roce 1253. Broumovsko bylo spravováno zřejmě fojtem se sídlem na dřevěném hradě v Broumově.²⁶⁸ V tomto případě jde spíše o výše postaveného byrokrata spravujícího dané území vč. soudní pravomoci, než o rychtáře nebo starostu. Fojtství odkoupili benediktini v roce 1266 od fojta Wichera i s právy, důchody a několika okolními obcemi. Právě potvrzení tohoto zisku nejvyšším komořím a maršálkem země naznačuje nevěrohodnost dokumentu z roku 1260. Známé vědomosti naznačují to, že území nebylo darováno králem jednorázově privilegiem, ale že šlo spíše o postupné rozšiřování panství. Mezi lety 1279–1290 narušilo

---

²⁶⁴ DURDÍK, Tomáš. *Ilustrovaná encyklopedie českých hradů*. Praha: Nakladatelství Libri, 2009. ISBN 978-80-7277-402-9, str. 84.

²⁶⁵ DURDÍK, Tomáš. *Ilustrovaná encyklopedie českých hradů*. Praha: Nakladatelství Libri, 2009. ISBN 978-80-7277-402-9, str. 84.

²⁶⁶ DRNOVSKÝ, Pavel–MAZÁČKOVÁ, Jana–ŠRÁMEK, Josef. *Archaeologia Historica*, č. 44, 2: *Hrad u Božanova na Broumovsku a jeho možná úloha při stabilizaci broumovského klášterního dominia*, 2019. ISSN 2336-4386, str. 590.

²⁶⁷ MUSIL, František a kol. *Dějiny východních Čech v pravěku a středověku (do roku 1526)*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2009, ISBN 978-80-7422-003-6, str. 124.

²⁶⁸ DURDÍK, Tomáš. *Ilustrovaná encyklopedie českých hradů*. Praha: Nakladatelství Libri, 2009. ISBN 978-80-7277-402-9, str. 84.

proces doživotní zastavení Broumova vratislavskému vévodovi Jindřichu IV. Probovi.²⁶⁹ V 90. letech 13. století bylo zřízeno proboštví. Roku 1296 benediktini svěřili kastelánství rytíři Konrádovi ze Sulzu, aby zajišťoval vojenskou bezpečnost Broumova. Jeho sídlo, a prostor pro posádku, bylo v té době postaveno stále pouze ze dřeva, hlíny a částečně kamene. Další zmínky uvádějí, že bylo roku 1300, nebo 1301 dobyt na zástavním držiteli Vyšemírovi z Nečtin a zničeno povstalci vedenými místními fojty. V roce 1301 začali benediktini v čele s opatem Pavlem II. Bavorem z Nečtin se stavbou nového silně opevněného centra oblasti, hradu s proboštvím (a kostelem, jehož gotická podoba odpovídala až třetí čtvrtině 14. století).²⁷⁰ Z Police nad Metují se centrum kraje přeneslo do Broumova. V roce 1331 byl zastaven jako královský majetek Janem Lucemburským doživotně pánům z Wolframů a Matějovi von Pannewitz, pánům na hradě Homoli. Vrácen byl v 1346.²⁷¹ V roce 1420 sem přesídlil opat Mikuláš z břevnovského kláštera i s celým konventem a větší částí komunity, aby se tu chránil před husitskými nepokoji s podporou vojenské pomoci ze Slezska.²⁷² Sídlem opata broumovský hrad a poté klášter zůstal. Benediktinský řád vlastnictví broumovského sídla udržel s přestávkou ve 20. století dodnes.²⁷³

6. 3 Frymburk

6. 3. 1 Poloha v rámci regionu

Nalézá se v 555 m n. m., asi 6 km východně od Nového Města nad Metují u městyse Nový Hrádek rozloženého ve svahu nad ním (asi 200 m vzdálené náměstí je v 570 m n. m.).²⁷⁴

---

²⁶⁹ DRNOVSKÝ, Pavel–MAZÁČKOVÁ, Jana–ŠRÁMEK, Josef. *Archaeologia Historica*, č. 44, 2: *Hrad u Božanova na Broumovsku a jeho možná úloha při stabilizaci broumovského klášterního dominia*, 2019. ISSN 2336-4386, str. 590.

²⁷⁰ DRNOVSKÝ, Pavel–MAZÁČKOVÁ, Jana–ŠRÁMEK, Josef. *Archaeologia Historica*, č. 44, 2: *Hrad u Božanova na Broumovsku a jeho možná úloha při stabilizaci broumovského klášterního dominia*, 2019. ISSN 2336-4386, str. 591–592.

²⁷¹ DURDÍK, Tomáš. *Ilustrovaná encyklopedie českých hradů*. Praha: Nakladatelství Libri, 2009. ISBN 978-80-7277-402-9, str. 84.

²⁷² *HISTORIE MĚSTA*. [online].

Dostupné z [www: https://www.broumov.net/historie-mesta/d-2516/p1=1122](https://www.broumov.net/historie-mesta/d-2516/p1=1122). [Cit. dne 2023-04-16].

²⁷³ *Břevnovský klášter ve 20. a 21. století*. [online].

Dostupné z [www: https://www.brevnov.cz/cs/benediktini-a-brevnovsky-klaster/brevnovsky-klaster-ve-20-a-21-stoleti](https://www.brevnov.cz/cs/benediktini-a-brevnovsky-klaster/brevnovsky-klaster-ve-20-a-21-stoleti). [Cit. dne 2023-04-16].

²⁷⁴ *Zřícenina hradu Frymburk*. [online].

Dostupné z [www: https://mapy.cz/turisticka?dim=6408c0e384123bc0816c4ad6&x=16.1827775&y=50.3586021&z=13](https://mapy.cz/turisticka?dim=6408c0e384123bc0816c4ad6&x=16.1827775&y=50.3586021&z=13). [Cit. dne 2023-04-18].

6. 3. 2 Poloha místa, stavební řešení

Zřícenina dvoudílného hradu Frymburku se nachází na ostrohu s prudkými svahy vysoko nad potoky Olešenka a Jestřábí potok. Převýšení činí 70 m.²⁷⁵ Podle prováděných průzkumů bylo zjištěno, že hrad byl stavěn jako celek jen s drobnými pozdějšími úpravami. Jeho půdorys je lichoběžníkový s tím, že východní strana je zaoblená.²⁷⁶

„Celek je nejspíše možno považovat za velmi svéráznou variantu blokové dispozice, jejíž velká věž získala zcela neobvyklou podobu.“²⁷⁷

Prvním postaveným objektem hradu byla unikátní mohutná nepravidelně válcová věž s plným spodním i prvním patrem, která ho chránila z nejzranitelnější strany právě tak, jako i mohutný šíjový příkop před ní. Tento příkop pokračoval na severní straně obkroužením jádra hradu a končil ve svahu. Na jižní straně se napojoval na opevnění vyhlížející jako široký parkán a pokračující až na špici ostrožny za předhradí. Parkánem z jihu probíhala cesta vedoucí do předhradí.²⁷⁸ V místech předhradí nalézajícím se z pohledu přichozího za jádrem nyní stojí budova, která bývala hájovnou. Do jádra se vstupovalo pěšky poměrně úzkou branou pro pěší, která měla ještě předbrání. Hrad měl dva souběžné podélné paláce (mezi nimi uzounké nádvoří), dva padací mosty (přes šíjový příkop a před vstupem do předhradí), sestával z horního a dolního hradu a rozměrného předbrání. Vnitřní hrad měl na délku asi 24 m a průměrná šířka byla kolem 12 m, obalová zeď byla silná přibližně 170 cm.²⁷⁹

6. 3. 3 Zajímavost, zvláštnost

Jediná česká bloková dispozice s okrouhlým donjonem, který má 18 m v průměru²⁸⁰ Zajímavá je vysledovaná skutečnost, že na stavbu věže byla použita malta vyšší kvality než na další

---

²⁷⁵ Zřícenina hradu Frymburk. [online].

Dostupné z <https://mapy.cz/turisticka?dim=6408c0e384123bc0816c4ad6&x=16.2328597&y=50.3572365&z=17>. [Cit. dne 2023-04-18].

²⁷⁶ DURDÍK, Tomáš–SUŠICKÝ, Viktor. *Zříceniny hradů tvrzí a zámků-Východní Čechy*. Praha: Agentura Pankrác, 2012. ISBN 978-80-86781-19-8. str. 30.

²⁷⁷ DURDÍK, Tomáš. *Ilustrovaná encyklopedie českých hradů*. Praha: Nakladatelství Libri, 2009. ISBN 978-80-7277-402-9, str. 141.

²⁷⁸ DURDÍK, Tomáš–SUŠICKÝ, Viktor. *Zříceniny hradů tvrzí a zámků-Východní Čechy*. Praha: Agentura Pankrác, 2012. ISBN 978-80-86781-19-8. str. 30.

²⁷⁹ MENCLOVÁ, Dobroslava. *České hrady, I. díl*. Praha: Odeon, 1976. str. 376–377.

²⁸⁰ DURDÍK, Tomáš. *Ilustrovaná encyklopedie českých hradů*. Praha: Nakladatelství Libri, 2009. ISBN 978-80-7277-402-9, str. 140.

objekty areálu hradu (kvalita se během stavby snižovala). Další zajímavostí jsou malá okénka v úrovni přízemí na obvodové hradbě, neboť hrad vznikl za klidných časů vlády Karla IV.²⁸¹

6. 3. 4 Historie, držitelé, úloha objekt

Hrad původním jménem Friedenburch se písemně připomíná až roku 1354 v držení Matouše (Matyáše) z Frymburka, ačkoli vznikl už v první polovině 14. století.²⁸² Pod Frymburské panství svého času patřilo široké okolí vč. Dobrušky, Dobřan, Olešnice, Slavoňova. Severní část Orlických hor, včetně hory Vrchmezí, byla dříve nazývána Frymburskými horami.²⁸³

Za dobu existence hradu se vystřídalo velké množství majitelů. Z těch významnějších to byli krátce páni z Lipé a páni z Dubé a Náchoda (mezi nimi dva z nejvyšších maršálků království českého).²⁸⁴ Roku 1374 se dostal do majetku pánů z Opočna. Za dob husitských válek doplatil Frymburk i blízká vzniklá obec Hrádek na chování svého tehdejšího majitele Jana Městeckého z Opočna. Proslul jako “korouhvička”. Zpočátku stál na straně husitské, později tvrdě husitské přívržence potíral. Měnil strany podle situace. Nejvíce času strávil na straně krále Zikmunda. Odplata za jeho nestálost a krutost postihla nejdříve jeho ozbrojence v roce 1424 při střetnutí u Skalice a roku 1425 obyvatelé vsi Hrádku. Tu dobyli východočeští husité, ale není jisté, zda i Frymburk.²⁸⁵ Roku 1429 přišel Jan Městecký z Opočna o hrady Lichtemburk (Lichnici) a pak i Landšperk (Lanšperk). Přimělo ho to vrátit se mezi husity, ale bojů se už dál neúčastnil. Od roku 1431, kdy zemřel, měli Frymburk v držení opět páni z Dubé. Po sporech ve věcech majetkových a příbuzenských mezi Alešem ze Šternberka a Jiříkem z Dubé na Vízmburku získali na počátku 16. století hrad páni z Ronovce. Prvním doloženým je na Frymburku Hynek Anděl z Ronovce.²⁸⁶ V roce 1513, kvůli vpádu lehnického knížete na území severovýchodních Čech, dostal Frymburk spolu s posádkami dalších hradů držet pohotovost nakázanou hejtmánem hradeckého kraje.²⁸⁷ Někdy před rokem 1534 od Achilla Anděla z Ronovce koupili

---

²⁸¹ DURDÍK, Tomáš–SUŠICKÝ, Viktor. *Zříceniny hradů tvrzí a zámků-Východní Čechy*. Praha: Agentura Pankrác, 2012. ISBN 978-80-86781-19-8. str. 31.

²⁸² DURDÍK, Tomáš. *Ilustrovaná encyklopedie českých hradů*. Praha: Nakladatelství Libri, 2009. ISBN 978-80-7277-402-9, str. 139.

²⁸³ SEDLÁČEK, August. *Hrady, zámky a tvrze království českého, díl druhý-Hradecko*. Praha: Nakladatelství Šolc a Šimáček, 1931, str. 66.

²⁸⁴ Tamtéž, str. 63.

²⁸⁵ DURDÍK, Tomáš–SUŠICKÝ, Viktor. *Zříceniny hradů tvrzí a zámků-Východní Čechy*. Praha: Agentura Pankrác, 2012. ISBN 978-80-86781-19-8. str. 28.

²⁸⁶ SEDLÁČEK, August. *Hrady, zámky a tvrze království českého, díl druhý-Hradecko*. Praha: Nakladatelství Šolc a Šimáček, 1931, str. 64.

²⁸⁷ BOUZA, Erik. *Orlické hory a Podorlicko 5: Frymburk*. 1973, str. 297.

Frymburk Trčkové z Lípy. Jan Trčka a jeho strýc Zdeněk ml. se o Frymburk hrad i další zboží rozdělili, ale v roce 1538 mělo panství opět jednoho pána v osobě Jana ml. Trčky (syna Zd. ml.)²⁸⁸ Situace také vyústila ve spojení frymburského a opočenského panství. Protože nepohodlný hrad na předhůří hor nemohl nabídnout přednosti bydlení v Opočně (v roce 1537 je podle opočenského urbáře hradem, kde vrchnost nalézá útočiště za morových epidemií a roku 1598 je zápisem konstatováno, že opraven by přicházel vhod jen v dobách epidemií), byl už šlechtou od poloviny 16. století opuštěn, ačkoli stále udržován a patrně obýván panským úředníkem. Roku 1628 ho vyrabovali vzbouření poddaní. Další zkáza přišla se švédskými vojáky. Z těch dob tu přetrvaly zbytky zemních opevnění se dvěma bastiony před šíjovým příkopem, jimiž bylo chráněno čelo hradu. V roce 1634 při konfiskaci majetku rodu Trčků z Lípy byl zapsán jako zbořený hrad, ačkoli novější zjištění vedou k tomu, že byl po požáru způsobeném Švédy provizorně zastřešen.²⁸⁹ Neudržované zastřešení zřejmě doživalo v průběhu 18. století.²⁹⁰ V roce 1925 byla zřícenina (s okolními rozsáhlými lesy) odkoupena od majitelů opočenského panství Colloredů z Mansfeldu a jejím vlastníkem se stal Josef Bartoň z Dobenína. Jeho syn a majitel hradu od roku 1939 měl zájem ho opravit. V roce 1940 byly odstraněny náletové dřeviny a opravena malá prsní zeď před hlavní bránou. Válečná doba nebyla dál příhodná na opravy a následně přišlo znárodnění a Státní památková péče přes výzvy nekonala. V roce 1977 se konal stavebně historický průzkum. Po roce 1989 byl hrad Bartoňům z Dobenína vrácen. V letech 1996 až 1997 byla opravena brána a vnitřní prostor hradu tím znepřístupněn. Dalšímu chátrání se snažil po dohodě s majiteli postavit spolek nadšenců. Chyběly finanční prostředky a zůstalo stejně jako v předchozích desetiletích jen u občasného odstraňování nežádoucích porostů. V listopadu 2010 prodal Josef Marián Bartoň Dobeník Frymburk Miloslavu Kahounovi.²⁹¹ Památkově chráněno od 1958.²⁹²

---

²⁸⁸ SEDLÁČEK, August. *Hrady, zámky a tvrze království českého, díl druhý-Hradecko*. Praha: Nakladatelství Šolc a Šimáček, 1931, str. 64

²⁸⁹ BOUZA, Erik. *Orlické hory a Podorlicko 5: Frymburk*. 1973, str. 297.

²⁹⁰ DURDÍK, Tomáš–SUŠICKÝ, Viktor. *Zříceniny hradů tvrzí a zámků-Východní Čechy*. Praha: Agentura Pankrác, 2012. ISBN 978-80-86781-19-8. str. 29.

²⁹¹ *Informace o hradu Frymburk*. [online].

Dostupné z www: https://www.novy-hradek.cz/index.php?str=fr_hist [Cit. dne 2023-04-17].

²⁹² *Zřícenina hradu Frymburk*. [online].

Dostupné z www: <https://pamatkovykatalog.cz/zricenina-hradu-frymburk-2152716> [Cit. dne 2023-04-17].

6. 4 Hrad na Zámeckém kopci u Trutnova-/Poříčí

6. 4. 1 Poloha v rámci regionu

Hrad se nacházel u Trutnova – Poříčí (410 m n. m.), severně nad soutokem potoka Ličná, Petříkovického potoka (pramení v Polsku pod jménem Ostrožnica) a Úpy (385 m n. m.)²⁹³

6. 4. 2 Poloha místa, stavební řešení

Zaniklý hrad se nacházel na nízké ostrožně severozápadně od nejvyššího bodu Zámeckého kopce (452 m n.m.). Mohl být podobný nedalekému Rechenburku.²⁹⁴ Pozůstatky dvojice příkopů a valů na čelní straně hradu byly identifikovány až roku 1972. To je vše, co z něho zbylo poté, co ho v roce 1868 zasáhla stavba železnice Jaroměř – Trutnov vylámaním koridoru ve skále. Vladimír Wolf k tomu uvádí, že v německé vlastivědné literatuře je zmínka o tom, jak se během prací narazilo na zdivo. Zjišťovací archeologický průzkum v roce 1975 podobu vnitřní zástavby hradu neobjasnil.²⁹⁵ Předpokládá se jediné jádro převážně dřevěného hradu na ostrohu nad opyší, které kromě svahů zaštiťovaly zmíněné příkopy a valy. Celkově míval 90–100 m na délku a šířku mezi 20–30 m.²⁹⁶

6. 4. 3 Historie, držitelé, úloha objektu

Byl založen asi na přelomu 13. a 14. století rodem Švábeniců jako opěrný a strážní bod při kolonizaci krajiny. Kontroloval zejména tzv. Svídnickou cestu údolím Petříkovického potoka do slezského Landshutu, dnes Kamiennej Gory v Polsku.²⁹⁷ Díky jeho poloze z něho byla na dosah i další údolí. První písemná zmínka o něm je až z roku 1794, kdy už nestál.²⁹⁸ Přes tuto zmínku o něm jeho jméno neznáme (pouze to, že v sousedství existovala vesnice Ostrožnice zmiňovaná roku 1260). V roce 1936 byl Ing. Emilem Gebauerem proveden povrchový sběr, při němž se našel keramický zlomek.²⁹⁹

---

²⁹³ DURDÍK, Tomáš. *Ilustrovaná encyklopedie českých hradů*. Praha: Nakladatelství Libri, 2009. ISBN 978-80-7277-402-9, str. 173.

²⁹⁴ WOLF, Vladimír. *Výzkumy v Čechách 1972: Trutnov II - Poříčí, okr. Trutnov*, 1975, str. 178.

²⁹⁵ DURDÍK, Tomáš. *Ilustrovaná encyklopedie českých hradů*. Praha: Nakladatelství Libri, 2009. ISBN 978-80-7277-402-9, str. 173.

²⁹⁶ WOLF, Vladimír. *Výzkumy v Čechách 1972: Trutnov II - Poříčí, okr. Trutnov*, 1975, str. 178.

²⁹⁷ HEJNA, Antonín. *Archaeologia historica, roč. 6, č. 1: Výsledky archeologického výzkumu hradu pozdní doby přemyslovské v severovýchodních Čechách*, 1981, str. 19.

²⁹⁸ DURDÍK, Tomáš. *Ilustrovaná encyklopedie českých hradů*. Praha: Nakladatelství Libri, 2009. ISBN 978-80-7277-402-9, str. 173.

²⁹⁹ WOLF, Vladimír. *Výzkumy v Čechách 1972: Trutnov II - Poříčí, okr. Trutnov*, 1975, str. 178.

6. 5 Hrad u Božanova

6. 5. 1 Poloha v rámci regionu

Lokalitu, kde stával, najdeme přibližně jihozápadně od obce Božanov vysoko na úbočí Broumovských stěn v 575 m n. m.,³⁰⁰ jihovýchodně od pískovcového lomu a potoka jménem Studená, mezi vrchy Lopota se 716 m n. m. a Bílá Skála s 728 m n. m.³⁰¹ Vrch Paul se 727 m n. m., který se tyčí nad ním, je již na polské straně hranic. Od Broumova je místo vzdáleno vzdušnou čarou asi 8 km na jih.³⁰²

6. 5. 2 Poloha místa, stavební řešení

V zápise zjišťovacího průzkumu v roce 1991 je zapsáno, že místo leží na vnější straně křídlové kvesty české části Stolových hor na podloží z vápnité opuky a kvádrových pískovců.³⁰³ Hrádek stával na ostrožně v klesajícím svahu. Převýšení činí kolem 100 m od místa, kde se výškový profil prudce zvedá. Ačkoli je lokalita poničena novodobou lesní cestou, byly odhaleny pozůstatky dřevěných staveb a přibližně oválný obrys hradu s jeho členěním na dvě části (jedna o velikosti 18 x 30 m ledvinovitého obrysu a druhá oválná položená ve směru ostrožny o 3,5 m výše nad první s rozměry 15,5 x 43 m). Hrad přitom jako celek chránil téměř po celém obvodu příkop (max. 3,5 m hloubky a 8 m na šířku při jižní straně na východní straně s hloubkou 1 m a šíří 3,5–5 m) s valem před ním.³⁰⁴ Jen severní strana využívala přírodní přirozenou překážku – prudký svah. Vstup do hradu se nalézal na jižní až jihovýchodní straně přes východní plošinu a cesta k němu vedla po vrstevnici. Na plošině se mohlo nalézat předhradí, provozní zázemí. Hospodářské zázemí neměl. V jádře hradu stála zřejmě obytná a

---

³⁰⁰ DRNOVSKÝ, Pavel–MAZÁČKOVÁ, Jana–ŠRÁMEK, Josef. *Archaeologia Historica*, č. 44, 2: *Hrad u Božanova na Broumovsku a jeho možná úloha při stabilizaci broumovského klášterního dominia*, 2019. ISSN 2336-4386, str. 563.

³⁰¹ DRNOVSKÝ, Pavel–MAZÁČKOVÁ, Jana–ŠRÁMEK, Josef. *Archaeologia Historica*, č. 44, 2: *Hrad u Božanova na Broumovsku a jeho možná úloha při stabilizaci broumovského klášterního dominia*, 2019. ISSN 2336-4386, str. 561.

³⁰² *Zřícenina hradu Raubeschloss*. [online].

Dostupné z [www:](http://www.mapy.cz/turisticka?q=Z%C5%99%C3%ADcenina%20hradu%20Raubeschloss&source=base&id=2113529&ds=1&x=16.3275159&y=50.5295143&z=13)
<https://mapy.cz/turisticka?q=Z%C5%99%C3%ADcenina%20hradu%20Raubeschloss&source=base&id=2113529&ds=1&x=16.3275159&y=50.5295143&z=13>. [Cit. dne 2023-04-18].

³⁰³ SIGL, Jiří. *Zpravodaj Muzea Hradec Králové č. 18: Zjišťovací výzkum středověkého hrádku u Božanova [okr. Náchod] v roce 1991*, 1993. str. 94.

³⁰⁴ DRNOVSKÝ, Pavel–MAZÁČKOVÁ, Jana–ŠRÁMEK, Josef. *Archaeologia Historica*, č. 44, 2: *Hrad u Božanova na Broumovsku a jeho možná úloha při stabilizaci broumovského klášterního dominia*, 2019. ISSN 2336-4386, str. 561.

zároveň obranná budova a další dřevěné stavby.³⁰⁵ Zásobování je předpokládáno spíše ze strany benediktinského Broumovska, než jinou okolním terénem komplikovanou cestou.³⁰⁶

6. 5. 3 Zajímavost, zvláštnost

Hrad patřil církevní vrchnosti. V roce 2018 byl dohledán hrad na protilehlém konci Broumovské kotliny. Rozměry, charakterem stavby i zvoleným místem se podobá Hradu u Božanova. Posádka z něho mohla dohlédnout na místa skrytá pohledu z protilehlého hradu a tím se oba objekty doplňovali. Přesná lokalita není zveřejněna pro hrozbu plnění nelegálním detektorovým průzkumem, jak se to děje v místě Hradu u Božanova.³⁰⁷

6. 5. 4 Historie, držitelé, úloha objektu

Hraniční strážní a pozorovací hrad. Vzhledem k poloze a tehdejší nezalesněnosti okolí měla posádka přehled o dění ve velké části Broumovské kotliny ve směru na Javoří hory a dění u přechodu do Kladska ve směru na Radków.³⁰⁸ Jméno malého zaniklého hradu se strážním a vojenským charakterem není známo. Nelichotivé pojmenování Raubeschloss získal až v 17. století. Zřejmě podle zmínky v Hesseliově urbáři z let 1676–1677.³⁰⁹ V ní je napsáno, že v lese nedaleko stezky jsou zřetelně vidět příkopy, že na místě bývaly nálezy dlouhých železných hřebů a že zde pobývali lapkové.³¹⁰ Zakladateli hradu byli s největší pravděpodobností benediktini z nedalekého kláštera. Ti by ho potřebovali ke strážení svého broumovského panství na hranici s Kladskem a ochraně nově zakládaných vsí.³¹¹ Existuje však také názor, že šlo naopak o zneškodněnou snahu jiného kolonisty proniknout na benediktinské území, což by vysvětlovalo brzký zánik objektu.³¹² Zničen však mohl být spíše během období ozbrojeného

---

³⁰⁵ SIGL, Jiří. *Zpravodaj Muzea Hradec Králové č. 18: Zjišťovací výzkum středověkého hrádku u Božanova [okr. Náchod] v roce 1991*, 1993. str. 94–97.

³⁰⁶ DRNOVSKÝ, Pavel–MAZÁČKOVÁ, Jana–ŠRÁMEK, Josef. *Archaeologia Historica*, č. 44, 2: *Hrad u Božanova na Broumovsku a jeho možná úloha při stabilizaci broumovského klášterního dominia*, 2019. ISSN 2336-4386, str. 594.

³⁰⁷ DRNOVSKÝ, Pavel–MAZÁČKOVÁ, Jana–ŠRÁMEK, Josef. *Archaeologia Historica*, č. 44, 2: *Hrad u Božanova na Broumovsku a jeho možná úloha při stabilizaci broumovského klášterního dominia*, 2019. ISSN 2336-4386, str. 595–596.

³⁰⁸ Tamtéž, str. 563.

³⁰⁹ Tamtéž, str. 559.

³¹⁰ SIGL, Jiří. *Zpravodaj Muzea Hradec Králové č. 18: Zjišťovací výzkum středověkého hrádku u Božanova [okr. Náchod] v roce 1991*, 1993. str. 94.

³¹¹ DURDÍK, Tomáš. *Ilustrovaná encyklopedie českých hradů*. Praha: Nakladatelství Libri, 2009. ISBN 978-80-7277-402-9, str. 175.

³¹² SIGL, Jiří. *Zpravodaj Muzea Hradec Králové č. 18: Zjišťovací výzkum středověkého hrádku u Božanova [okr. Náchod] v roce 1991*, 1993. str. 98.

konfliktu mezi fojty a břevnovským konventem.³¹³ Vznik a existence jsou zjišťovacím průzkumem podle nálezů datovány do 1. poloviny 14. století.³¹⁴ V některých pramenech se lze setkat s časovým určením od poloviny 13. století do počátku 14. století. Začátkem 14. století měl zaniknout násilným zásahem, což dokazuje přítomnost až stovek kusů hrotů šípů na vyvýšených místech jihovýchodně od hradu.³¹⁵

6. 6 Hronov

6. 6. 1 Poloha v rámci regionu

V 364 m n. m., necelých 9 km severně od Náchoda v údolí řeky Metuje³¹⁶

6. 6. 2 Poloha místa, stavební řešení

Byla to opevněná tvrz z 2. poloviny 14. století obklopená vodním příkopem napájeným ze Zbečnického potoka (potok přitékal ze západní strany; dnes je jeho tok odkloněný směrem k jihu ve vzdálenosti zhruba 300 m před místem, kde tvrz stávala) a valem v údolí na pravém břehu řeky Metuje. V místě se protínaly cesty lokálního významu z několika směrů.³¹⁷

6. 6. 3 Historie, držitelé, úloha objektu

Založil ji Hron z Náchoda z rodu Načeraticů na severu území jemu svěřenému ke kolonizaci při hranici s územím benediktinů (na Policku a Broumovsku). Od svého založení byla sídlem manů s vojenskou povinností k náchodského hradu. První písemná zmínka o ní je z roku 1422, kdy byla v držení náchodského mana Matěje z Vlčnova.³¹⁸ Ves se připomíná už v roce 1359. Během husitských válek se jí zmocnil Kolda ze Žampachu. Proto ji v roce 1437 obýval Ivan ze Žampachu a jeho syn Martin. Po nich tu byli v roce 1443 Václav Kokumen ze Žampachu a

---

³¹³ DRNOVSKÝ, Pavel–MAZÁČKOVÁ, Jana–ŠRÁMEK, Josef. *Archaeologia Historica*, č. 44, 2: *Hrad u Božanova na Broumovsku a jeho možná úloha při stabilizaci broumovského klášterního dominia*, 2019. ISSN 2336-4386, str. 592.

³¹⁴ DURDÍK, Tomáš. *Ilustrovaná encyklopedie českých hradů*. Praha: Nakladatelství Libri, 2009. ISBN 978-80-7277-402-9, str. 175.

³¹⁵ DRNOVSKÝ, Pavel–MAZÁČKOVÁ, Jana–ŠRÁMEK, Josef. *Archaeologia Historica*, č. 44, 2: *Hrad u Božanova na Broumovsku a jeho možná úloha při stabilizaci broumovského klášterního dominia*, 2019. ISSN 2336-4386, str. 596.

³¹⁶ *Sběrný dvůr Hronov*. [online].

Dostupné z <https://mapy.cz/turisticka?dim=6408c4247debeaed210c8400&x=16.1548041&y=50.4427549&z=13>. [Cit. dne 2023-04-19].

³¹⁷ SEDLÁČEK, August. *Hrady, zámky a tvrze království českého, díl pátý-Podkrkonoší*. Praha: Nakladatelství Šolc a Šimáček, 1933, str. 51.

³¹⁸ Tamtéž, str. 51.

1455 Vaněk z Nosálova, který byl i hejtmanem na hradě v Náchodě. Nosálovští ji drželi v následujících letech zřejmě dědičně.³¹⁹ Naposledy je zmiňovaná roku 1462.³²⁰ V roce 1487 je o ní zmínka jen skrze Jiříka Nosálovského.³²¹ Zřejmě před rokem 1497 proběhla změna manství ve svobodnou rychtu.³²² V roce 1500 se na jejím místě nacházel poplužní dvůr, jehož popluží bylo později téměř celé rozprodáno. Přeměna tvrze ve dvůr se předpokládá mezi léty 1487 a 1497. V místě jádra tvrze se dnes nachází památkově chráněné roubené stavení z poloviny 18. století s přístavkem z konce 19. století, které je zbylou částí statku Jirásků-Dvorských. Valy a příkopy vzaly za své až na konci 19. století (rozvezeny a zavezeny mezi léty 1889 a 1899). V západní části areálu původní tvrze, která měla oválný, nebo obdélný půdorys, se má nacházet nepřístupný původní sklep.³²³

6. 7 Lewin Klodzki

6. 7. 1 Poloha v rámci regionu

Lokalita se nachází v okrese Kladsko, v Polsku. Hrad stával nad údolím potoka Klikawy. Na českém území pod jménem Střela. Naproti vrchu jménem Gródek (521–522 m n. m.) přes údolí se nyní rozkládá centrum obce Lewin Klodzki, 440–470 m n. m. Lewin se nachází asi 12 km východně od Náchoda.³²⁴

6. 7. 2 Poloha místa, stavební řešení

Podle polských zdrojů se jednalo o objekt věžovitého charakteru obklopený příbytky ozbrojenců na způsob kasáren, stál na nevýrazném vrchu při kraji Homolské doliny. Převýšení nad údolím činilo asi 80 m.³²⁵

---

³¹⁹ ŠIMEK, Tomáš a kol. *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, VI. Východní Čechy*. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1989. ISBN 25-057-89. str. 144.

³²⁰ *Hronov*. [online].

Dostupné z [www: https://www.hrady.cz/tvrz-hronov-nachod](https://www.hrady.cz/tvrz-hronov-nachod) [Cit. dne 2023-04-17].

³²¹ ŠIMEK, Tomáš a kol. *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, VI. Východní Čechy*. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1989. ISBN 25-057-89. str. 144.

³²² SEDLÁČEK, August. *Hrady, zámky a tvrze království českého, díl pátý-Podkrkonoší*. Praha: Nakladatelství Šolc a Šimáček, 1933, str. 51.

³²³ SVOBODA, Ladislav a kol. *Encyklopedie českých tvrzí, I. díl, A-J*. Praha: Nakladatelství Argo, 1997. ISBN 80-7203-068-X, str. 217.

³²⁴ *Lewin Klodzki*. [online].

Dostupné

z

www:

<https://mapy.cz/turisticka?q=Lewin%20K%20C5%82odzki&source=osm&id=1093161891&ds=1&x=16.2106443&y=50.4137670&z=13> [Cit. dne 2023-03-16].

³²⁵ *Lewin Klodzki*. [online].

6. 7. 3 Zajímavost, zvláštnost

Levínsko bylo odtrženo od náchodského panství v roce 1477 a připojeno ke kladskému.³²⁶

6. 7. 4 Historie, držitelé, úloha objektu

Založil ho nejpozději v první čtvrtině 14. století patrně některý z rodu Načeraticů.³²⁷ Jméno Léva se mezi příslušníky tohoto rodu vyskytovalo poměrně často. Hrad je prvně doložen roku 1360.³²⁸ Úkolem jeho posádky bylo střežit důležitou obchodní stezku vedoucí od Náchoda přes Kladsko do Polska. Zároveň mohl kontrolovat i druhou cestu na opačné, pozvolnější straně hřbetu. Písemná zmínka z roku 1368 je v souvislosti se vznikem vlastnictví bratrů z rodu pánů z Dubé, synů Hynka zvaného Haiman, do té doby majitele Náchoda. Hynek z Dubé nově držel v majetku Náchod a Jan či Ješek z Dubé hrad Levín.³²⁹ Husitské války znamenaly jeho konec jako sídla (v roce 1428 ho dobyli husité, ale za svoje stanoviště pro další výboje si vybrali blízký hrad Homolí). Obec vzniklá v podhradí však přetrvala. Definitivní tečku za existencí strážního hrádku prý udělala stavba železnice v roce 1905 vedoucí Levínem směrem do Polska těsně pod vrcholem kopce Gródek. Nyní je samotný vrchol kopce převážně travnatá pastvina se sloupy vysokého napětí obkroužená železniční tratí.³³⁰

6. 8 Sendraž

6. 8. 1 Poloha v rámci regionu

Ves v 550 m n. m. položená přibližně 5 km severovýchodně od Nového Města nad Metují. Terénní pozůstatky tvrze se nalézají severozápadně, necelý kilometr, od obce Sendraž na okraji lesa.³³¹

Dostupné z <https://mapy.cz/turisticka?q=Lewin%20K%C5%82odzki&source=osm&id=1093161891&ds=1&x=16.2810684&y=50.4111347&z=16> [Cit. dne 2023-03-16].

³²⁶ MUSIL, František a kol. *Dějiny východních Čech v pravěku a středověku (do roku 1526)*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2009, ISBN 978-80-7422-003-6, str. 120.

³²⁷ MUSIL, František. *Kladský sborník X: K problematice interpretace toponyma Levín a jejího vlivu na výklad raně a vrcholně středověkého vymezení Kladska*, 2013. ISBN 978-80-904229-5-7, str. 22.

³²⁸ MUSIL, František a kol. *Dějiny východních Čech v pravěku a středověku (do roku 1526)*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2009, ISBN 978-80-7422-003-6, str. 345–346.

³²⁹ LUDVÍK, Josef Myslimír. *Památky hradu, města a panství Náchoda i vlastníkův jeho*. Brno: Nakladatelství GARN, 2014, str. 33.

³³⁰ *Lewin Klodzki*. [online].

Dostupné z <http://www.soupispamatek.com/xkladsko/foto/lewinklodzki/lewinklodzki.htm> [Cit. dne 2023-03-16].

³³¹ *Tvrziště Sendraž*. [online].

6. 8. 2 Poloha místa, stavební řešení

Nalézá se na mělké ostrožně nad srázem Pekelského údolí řeky Metuje v místě zvaném Na Zámečku. Podle údajů z kroniky pocházející ze začátku 19. století ji obklopovaly příkopy z lépe přístupných stran ve směru od vsi. Z jihovýchodu a východu se kryla ochrannou zdí. Měla mít cimbuří a parkány. Vstoupit se do ní dalo od severní stráně. Mezi bránou a hlavní podsklepenou budovou byla strážní věžička.³³² V současné době k tvrzišti s valem a příkopem nevede žádná komunikace. K lesem zarostlé lokalitě lze dojít po louce odbočením z polní cesty vedoucí ze vsi.³³³

6. 8. 3 Zajímavost, zvláštnost

Vrch Na Vartě (618 m n. m.) nacházející se severně od vsi sloužil ve středověku k předávání varovných kouřových a ohňových znamení od hranic dál do vnitrozemí. Mezi strážnými místy v díle Jana Karla Hrašeho uveden není.³³⁴

6. 8. 4 Historie, držitelé, úloha objektu

Ves je doložena roku 1338, kdy byla majetkem Zbyška Sendražského ze Sendraže a potom roku 1341, když ji zdědil jeho syn Ješek. Kvůli dluhům ji prodal Černčickým z Kácova a sám u nových majitelů vstoupil do služby. Písemné prameny o tvrzi mlčí až do začátku 19. století. Její vznik se odhaduje na konec 13. století. Kronika bysterského písmáka Matěje Bystrého klade její založení do roku 1275. Tvrz údajně vyhořela v roce 1546,³³⁵ o dva roky dříve než byla ves připojena k náchodskému panství (nebo 1564), a zanikla.³³⁶

Dostupné z <https://mapy.cz/turisticka?dim=6408c3ba9921f3d42f6c4ad6&x=16.1743486&y=50.3610402&z=15>. [Cit. dne 2023-04-18].

³³² ŠIMEK, Tomáš a kol. *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, VI. Východní Čechy*. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1989. ISBN 25-057-89. str. 444.

³³³ *Tvrziště Sendraž*. [online].

Dostupné z <https://mapy.cz/turisticka?dim=6408c3ba9921f3d42f6c4ad6&x=16.1951947&y=50.3685171&z=17>. [Cit. dne 2023-04-18].

³³⁴ HRAŠE, Jan Karel, *Zemské stezky, strážnice a brány v Čechách, Nové Město nad Metují, 1884* - <https://www.digitalniknihovna.cz/>

³³⁵ *HISTORIE OBCE SENDRAŽ*. [online].

Dostupné z [www: https://www.mistopisy.cz/pruvodce/obec/10528/sendraz/historie/](https://www.mistopisy.cz/pruvodce/obec/10528/sendraz/historie/)

³³⁶ ŠIMEK, Tomáš a kol. *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, VI. Východní Čechy*. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1989. ISBN 25-057-89. str. 444.

6. 9 Skály u Teplic nad Metují

6. 9. 1 Poloha v rámci regionu

Okolo kóty s výškou 691 m n. m. na západním ostrožném konci hřbetu skupiny Jiráskových skal, jižně od Teplického skalního města a asi 4 km jihozápadně od města Teplice nad Metují.³³⁷

6. 9. 2 Poloha místa, stavební řešení

Stavitelé hradu s úzkým oválným jádrem o délce asi 35 m využili přírodního prostředí, jak dokládá spousta větších i menších míst tesaných do skal (výklenky, průchody, záseky, kapsy, trámová lůžka aj.). Ohledně opevnění měli při budování výhodu přirozených skalních bašt. Tyto a další skalní útvary byly pospojovány hradbami a hrazením dělily hrad na několik na sebe navazujících částí. Kolem jádra hradu byl například střední hrad s funkcí předhradí. Dalším prvkem byly podle dochovaných stop flankovací věže na jižní straně a v jižním až jihozápadním svahu příkop, jehož část je dodnes patrná. Před ním se nalézal val a baštovité opevnění čtvercového půdorysu. Východní a západní strana hradu byla pod ochranou příkrých svahů a ze severu skalnatého hřbetu. Vstup do hradního areálu byl od západu. Brány měl hrad dvě, blízko za sebou jdoucí a zleva chráněné předsunutým opevněním nahrazujícím v tomto případě bergfrit. Palác jako hlavní obytnou i obrannou budovu přistavěli k vrcholovým skalním útvarům, které obklopoval, což ho činilo vysokým a mohutným. Od jihu začíná podél východní stěny skalního bloku paláce schodiště stáčeující se skrze vytesanou branku na vrchol. Na boku pod vrcholem je zachována část zdíva. Na východní straně u začátku schodiště se dochovala také zděná část paláce. Jedná se o torzo místnosti se zaklenutou hrotitou valenou klenbou. Od severního paláce směrem k jihu se rozprostíralo nádvoří s nejméně jednou menší zděnou stavbou. V severní níže položené části areálu blíže vstupu se nalézala kamennou zdí chráněná cisterna s vodou. V severní výše položené části za palácem se nacházela menší plocha, ale té není badateli zatím přiřazena žádná konkrétní funkce.³³⁸

---

³³⁷ *Zřícenina hradu Skály (Bischofstein)*. [online].

Dostupné z <https://mapy.cz/turisticka?dim=6408c4094ab7627022456c10&x=16.1377863&y=50.5823615&z=14>. [Cit. dne 2023-04-18].

³³⁸ FIŠERA, Zdeněk. *Skalní hrady zemi Koruny české*. Praha: Nakladatelství Libri, 2004, ISBN 80-7277-242-2, str. 213–214.

6. 9. 3 Zajímavost, zvláštnost

„Stával tu hrad, trefně Skály nebo Skála pojmenovaný, poněvadž části jeho dílem mezi skalami, dílem v nich umístěny byly.“³³⁹

Navzdory jménu nejde o čistě skalní hrad chráněný především polohou na skalním útvaru, protože zde byly skalní útvary využity pouze jako části stavebních konstrukcí hradů typu vyskytujících se i mimo skalní oblasti. Existence nedalekého objektu s pozorovací a strážní funkcí pro hrad Skály – hrádku Belver.³⁴⁰

6. 9. 4 Historie, držitelé, úloha objektu

Vznik hradu se datuje do doby před rokem 1393, kdy se stal po Stárkovu Matěji Salavovi z Lípy novým panským sídlem (za husitských válek stoupenec podobojí, v roce 1436 se poddal králi Zikmundovi, aby po bitvě u Lipan udržel svůj majetek). Samotné založení je možné klást do období života Salavova předchůdce na Stárkově, Rubína ze Žampachu (1353–1371; potomek Bohuše ze Stárkova). V roce 1415 byl k hradu v okolí postaven strážní hrádek Belver a 1417 založena poplužní ves Zábory. Do poloviny 15. století byl hrad v majetku Salavů z Lípy. Stejnomený syn husitského vojevůdce Matěje Salavy z Lípy však i po husitských válkách podnikal loupeživé nájezdy do Slezska. Odpovědí na ně bylo vykoupení a poboření hradu roku 1447 (podle smlouvy se souhlasem krále Jiřího z Poděbrad jako podmínka příměří v příhraničí). Ne natolik, aby to bránilo v jeho obnovení pozdějších letech mužem řečeným Kočka (odtud další název hradu Katzenstein). V roce 1466 byl držen Hanušem z Varnsdorfu a na Trutnově, který ho prodal Zbyňkovi Buchovcovi z Buchova. Po roce 1497 byl hrad a panství připojen k náchodskému ovládanému Janem Špetlem z Janovic, od kterého ho koupil v roce 1513 kníže Bartoloměj Minsterberský, vnuk krále Jiřího z Poděbrad.³⁴¹ Slezané knížete Lehnického se hrad snažili toho roku dobýt.³⁴² Jednou pikantností na tom je, že k tomu byli navedeni pražským purkrabím a dalšími, kteří knížeti Bartoloměji nepřáli a tou druhou, že dlouho nepoužívaná děla způsobila více zmaru mezi obléhateli. Navíc se měli žoldněři lehnického knížete po neúspěšného obléhání, když se dali na ústup pronásledování hradní posádkou, navzájem pobíjet pro kořist v okolí získanou.³⁴³ V roce 1515 po náhlé smrti knížete Bartoloměje Minsterberského³⁴⁴ hrad vlastnil opět Hynek Špetle z Janovic, když mu předtím

---

³³⁹ SEDLÁČEK, August. *Hrady, zámky a tvrze království českého, díl pátý-Podkrkonoší*. Praha: Nakladatelství Šolc a Šimáček, 1933, str. 67.

³⁴⁰ FIŠERA, Zdeněk. *Skalní hrady zemí Koruny české*. Praha: Nakladatelství Libri, 2004, ISBN 80-7277-242-2, str. 213.

³⁴¹ Tamtéž, str. 211.

³⁴² PORÁK, Jaroslav–KAŠPAR, Jaroslav. *Ze starých letopisů českých*. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1980. ISBN 25-068-80, str. 355.

³⁴³ SEDLÁČEK, August. *Hrady, zámky a tvrze království českého, díl pátý-Podkrkonoší*. Praha: Nakladatelství Šolc a Šimáček, 1933, str. 70.

³⁴⁴ PORÁK, Jaroslav–KAŠPAR, Jaroslav. *Ze starých letopisů českých*. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1980. ISBN 25-068-80, str. 389–390.

nebyla uhrazena celá prodejní částka. V další řadě majitelů byli v následujících letech Petr Adršpach z Dubé (od roku 1516), od roku 1528 Zdeněk Lev z Rožmitálu, do roku 1533 Jan Krušina z Lichtenburka, od roku 1533 Vojtěch z Pernštejna. Změny majetku provázely spory o proplacení, které skončily až rokem 1536. Sídlní role hradu Skály už tou dobou slábla, postrádal údržbu a začínal chátrat. Vojtěchův bratr Jan ho pak prodal v roce 1544 Bernardu Žehušickému z Nestajova. Majitel panství si místo péče o hrad Skály postavil novou tvrz ve Stárkově, v místech dnešního zámku.³⁴⁵ V roce 1563 přešel majetek dědictvím z Bernarda na jeho strýce Jana Žehušického. Další majitel, Hertvík Žehušický z Nestajova, dal postavit pod rozpadajícím se hradem Skály renesanční tvrz. K její výstavbě byl z hradu pravděpodobně použit stavební materiál.³⁴⁶ Skály pak prodal v roce 1576 bratrům Bohdaneckým z Hodkova.³⁴⁷ V tu dobu je hrad popisován jako pustý a stejný popis máme ještě z roku 1628. Od roku 1662 skalské panství vlastnilo biskupství v Hradci Králové a využívalo tvrz jako letní sídlo biskupa. Odtud má původ pozdější název lokality Bischofstein.³⁴⁸ V časech po Bílé hoře se ve zdejší lokalitě tajně scházeli evangelíci (A. Jirásek zachytil místo v době třicetileté války v díle Skály, odtud nynější název oblasti-Jiráskovy skály). Památkově chráněno od roku 1958.³⁴⁹

6. 10 Starý Rokytník

6. 10. 1 Poloha v rámci regionu

Tvrziště stávalo v nadmořské výšce 425 m n. m., lokalita se nachází přibližně 5 km jihovýchodně od Trutnova.³⁵⁰

6. 10. 2 Poloha místa, stavební řešení

Tvrziště se nachází nad levým břehem bezejmenného potoka uprostřed vsi táhlého tvaru (mimo ostrožnu okolo 410 m n. m.) na severním konci ostrožny kovářského tvaru.³⁵¹ Tvrziště

---

³⁴⁵ FIŠERA, Zdeněk. *Skalní hrady zemí Koruny české*. Praha: Nakladatelství Libri, 2004, ISBN 80-7277-242-2, str. 212.

³⁴⁶ FIŠERA, Zdeněk. *Skalní hrady zemí Koruny české*. Praha: Nakladatelství Libri, 2004, ISBN 80-7277-242-2, str. 213.

³⁴⁷ SEDLÁČEK, August. *Hrady, zámky a tvrze království českého, díl pátý-Podkrkonoší*. Praha: Nakladatelství Šolc a Šimáček, 1933, str. 71.

³⁴⁸ FIŠERA, Zdeněk. *Skalní hrady zemí Koruny české*. Praha: Nakladatelství Libri, 2004, ISBN 80-7277-242-2, str. 213.

³⁴⁹ *Hrad Skály*. [online].

Dostupné z [www: https://pamatkovykatolog.cz/hrad-skaly-2150355](https://pamatkovykatolog.cz/hrad-skaly-2150355) [Cit. dne 2023-04-23].

³⁵⁰ *Zřícenina zámku Starý Rokytník*. [online].

Dostupné z [www: https://mapy.cz/turisticka?dim=6408c1cef9817145e6d01df1&x=15.9165372&y=50.5521463&z=14](https://mapy.cz/turisticka?dim=6408c1cef9817145e6d01df1&x=15.9165372&y=50.5521463&z=14). [Cit. dne 2023-04-19].

³⁵¹ *Zřícenina zámku Starý Rokytník*. [online].

Dostupné z [www: https://mapy.cz/turisticka?dim=6408c1cef9817145e6d01df1&x=15.9468462&y=50.5347840&z=17](https://mapy.cz/turisticka?dim=6408c1cef9817145e6d01df1&x=15.9468462&y=50.5347840&z=17). [Cit. dne 2023-04-19].

stojící na konci ostrožny bylo rozděleno šijovým příkopem, který byl z větší části rozšířen na jižní straně za účelem stavby rodinného domu na soukromém pozemku. Před výstavbou tohoto domu proběhl v roce 1988 záchranný průzkum. Část tvrzíště nacházející se na severovýchodní straně ostrožny ve formě travnaté plošiny se zbytky valu po stranách a především na čele ostrožny bylo v roce 1988 prozkoumáno. Jednalo se o záchranný průzkum na soukromém pozemku, který potvrdil středověký původ zaniklého sídla před rozšířením šijového příkopu na jihovýchodní straně za účelem výstavby domu č.p. 221.³⁵²

6. 10. 3 Historie, držitelé, úloha objektu

Nejstarší zmínka o vsi je z let 1304 a 1307. První zmínky o dvoře v tomto místě souvisí se jménem trutnovského mana Viléma z Rokytníka. Tvrz je zmíněna až v roce 1424 v souvislosti s jejím zničením Slezany, kteří o ni připravili Petra Manšvice z Rokytníka. Tvrz byla obnovena.³⁵³ Jako její majitel je znám Hašek z Rokytníka zmiňovaný roku 1454 a v 2. polovině 15. století Alexandr Henc Temryc z Mosazného.³⁵⁴ Sama obnovená tvrz je uvedena až v roce 1482, kdy ji převedl na manželku.³⁵⁵ V roce 1502 byla jeho dcerami prodána Bernardu ze Šumberka, hejtmanovi trutnovského kraje, a přestala být panským sídlem.³⁵⁶ V dalších obdobích ji vlastnila Alena ze Šumberka, manželka Jindřicha Berky z Dubé. Dědicové tvrz prodali Adamovi III. Zilvárovi z Pilníkova. Zilvářům z Pilníkova byl zabaven majetek pro účast na stavovském povstání a nabyla ho od roku 1622 Marie Magdalena Trčková z Lobkovic. V roce 1634 byl Trčkům z Lípy také zabaven. Téhož roku byl Starý Rokytník, tehdy jen pod názvem Rokytník, vyjmut z manství ke Trutnovu. Následovalo obdarování jezuitského řádu panovníkem (Ferdinandem II.). Posledně jmenovaní majitelé nevyužili staré tvrze, ale nechali si postavit barokní sídlo.³⁵⁷ Po zrušení řádu od roku 1773 stavba užívána jako škola a počátkem

---

³⁵² SVOBODA, Ladislav a kol. *Encyklopedie českých tvrzí, III. díl, S-Ž*. Praha Nakladatelství Argo, 1997, ISBN 80-7203-700-5, str. 751.

³⁵³ ŠIMEK, Tomáš a kol. *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, VI. Východní Čechy*. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1989. ISBN 25-057-89. str. 466

³⁵⁴ SVOBODA, Ladislav a kol. *Encyklopedie českých tvrzí, III. díl, S-Ž*. Praha Nakladatelství Argo, 1997, ISBN 80-7203-700-5, str. 750.

³⁵⁵ ŠIMEK, Tomáš a kol. *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, VI. Východní Čechy*. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1989. ISBN 25-057-89. str. 466.

³⁵⁶ SVOBODA, Ladislav a kol. *Encyklopedie českých tvrzí, III. díl, S-Ž*. Praha Nakladatelství Argo, 1997, ISBN 80-7203-700-5, str. 751

³⁵⁷ ŠIMEK, Tomáš a kol. *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, VI. Východní Čechy*. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1989. ISBN 25-057-89. str. 466.

19. století vyhořela a nebyla obnovena, sice také na stejné ostrožně, ale zhruba o 150 m jihovýchodněji za kostelem sv. Šimona a Judy, který je prvně znám ze záznamu v roce 1384.³⁵⁸

6. 11 Stárkov

6. 11. 1 Poloha v rámci regionu

Leží přibližně 7 km severně od města Hronov a asi 15 km vzdušnou čarou od Náchoda.³⁵⁹

6. 11. 2 Poloha místa, stavební řešení

Zaniklé tvrziště nepravidelného oválného půdorysu ze 14. století při kraji ostrohu mezi potoky Jívka a Dřevíč při křižovatce cest, které dnes připomíná nápadná terénní nerovnost na soukromém pozemku přímo v obci Stárkov. V 70. letech minulého století byly totiž v těsné blízkosti postaveny rodinné domy a přitom byly narušeny pozůstatky valu a příkopu, které tvrz obklopovaly ze tří stran kromě jižní. Na jihu byl objekt chráněn jen příkrým svahem.³⁶⁰ Potvrzuje to text Augusta Sedláčka s tím rozdílem, že on tvrziště popisuje jako čtverhranné. K tomu ještě poznamenává, že měla „*hrubou věž a dvorek*“.³⁶¹ Nachází se západně naproti kostelu sv. Josefa a jihozápadně od fary, přičemž jmenované budovy stály okolo malého prostranství.³⁶²

6. 11. 3 Historie, držitelé, úloha objektu

Okolí Stárkova kolonizovali příslušníci erbu třmene. Prvním z nich byl Sezema a po roce 1250 okolí držel jeho syn Petr. Od roku 1260 do roku 1321 je panství spojeno se jménem Bohuše, Petrova bratra, který se psal v roce 1321 ze Stárkova a zřejmě tedy sídlil ve Stárkově na tvrzi. Po něm tu hospodařili Čeněk a Rubín, oba s predikátem ze Žampachu. Matěj Salava z Lípy nabyl panství před rokem 1393, ale ze Stárkova přenesl své sídlo na hrad Skály (u Teplíc nad

---

³⁵⁸ *Zřícenina zámku Starý Rokytník*. [online]. [Cit. dne 2023-04-18]. Dostupné z: <https://mapy.cz/turisticka?dim=6408c1cef9817145e6d01df1&x=15.9489920&y=50.5339895&z=16>

³⁵⁹ *Bývalé tvrziště Stárkov*. [online].

Dostupné z <https://mapy.cz/turisticka?dim=6408c3d2035e744bba6c4ad5&x=16.1219356&y=50.4542090&z=12>. [Cit. dne 2023-04-19].

³⁶⁰ ŠIMEK, Tomáš a kol. *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, VI. Východní Čechy*. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1989. ISBN 25-057-89. str. 465.

³⁶¹ SEDLÁČEK, August. *Hrady, zámky a tvrze království českého, díl pátý-Podkrkonoší*. Praha: Nakladatelství Šolc a Šimáček, 1933, str. 68.

³⁶² *Bývalé tvrziště Stárkov*. [online].

Dostupné z <https://mapy.cz/turisticka?dim=6408c3d2035e744bba6c4ad5&x=16.1556376&y=50.5328545&z=19>. [Cit. dne 2023-04-19].

Metují).³⁶³ V době husitských válek bojoval na straně husitů, ale v roce 1436 se poddal králi Zikmundovi, aby po bitvě u Lipan (1434) udržel svůj majetek.³⁶⁴ Součástí tohoto majetku byly kromě tvrzi se vsí ve Stárkově, ves Stárkov byla v roce 1573 povýšena na město, a hradu Skály také vsi Bystré, Chlívce, Jívka, Metuje, Skalka, Studnice, Radvanice, Vápenka a (Horní a Dolní) Verněřovice. Sled dalších majitelů nebo jako u hradu Skály.³⁶⁵

6. 12 Střmen/Střemen

6. 12. 1 Poloha v rámci regionu

Skalní hrad stával v nadmořské výšce 600 m n. m., necelých 30 km severně od Náchoda a asi 20 km vzdušnou čarou východně od Trutnova, 14 km západně od Broumova, na severozápadním území města Teplice nad Metují, v oblasti Adršpašsko-teplických skal.³⁶⁶

6. 12. 2 Poloha místa, stavební řešení

Jeho dřevěné konstrukce (pavlače, můstky a dřevěné sruby), po jejichž uchycení na strmých skalách jsou stopy doposud (otesané skalní stěny, záseky, lůžka pro trámy, stopy po schodech), se nalézaly na ostrohu ve skutečně extrémní poloze: 120 m převýšení nad Střmenským podhradím, 480 m n. m. asi 700 m od soutoku Skalního potoka s Metují, asi 30 m – přes 300 strmě stoupajících schodů z dnešního nástupního místa na stezce u Skalského potoka ze Skalského údolí, mezi Skalským a Skalním potokem.³⁶⁷

Tehdejší přístup popisuje Zdeněk Fišera „...od vesnice Janovice skrz skalní důl a v posledním úseku cesta překonávala západní část podélného skalního hřebene, až se dostala od západu ke skalám hradu.“³⁶⁸ Dle mého názoru je tu možnost cesty rovnou po skalním hřebeni a také ze strany od Skalního potoka, z Vlčí rokle nedaleko Ledové rokle a odtud po hřbetu ostrohu.³⁶⁹

---

³⁶³ SEDLÁČEK, August. *Hrady, zámky a tvrze království českého, díl pátý-Podkrkonoší*. Praha: Nakladatelství Šolc a Šimáček, 1933, str. 69.

³⁶⁴ MUSIL, František. *Vlastivědný sborník Rodným krajem, č. 37: Rod erbu třmene a vrcholná kolonizace kraje na střední Úpě a střední a horní Metují - dokončení v č. 38, 2008. str. 32.*

³⁶⁵ SEDLÁČEK, August. *Hrady, zámky a tvrze království českého, díl pátý-Podkrkonoší*. Praha: Nakladatelství Šolc a Šimáček, 1933, str. 72.

³⁶⁶ FIŠERA, Zdeněk. *Skalní hrady zemí Koruny české*. Praha: Nakladatelství Libri, 2004, ISBN 80-7277-242-2, str. 243–244.

³⁶⁷ Tamtéž, str. 244 a 246.

³⁶⁸ Tamtéž, str. 244 a 246.

³⁶⁹ *Zřícenina hradu Střmen*. [online]. [Cit. dne 2023-04-18]. Dostupné z: <https://mapy.cz/turisticka?dim=6408c136cb043095dc456c0f&x=16.1342203&y=50.5965284&z=17>

Na rozsah objektu tohoto hradu není dodnes ustálené stanovisko. Předpokládá se, že byl rozvržen ve třech až pěti dílech na několika blocích skal za sebou přístupných po mostech a žebřících, přičemž na nejvyšší strmém skalním dvojevěží při konci ostrohu stávala nejzazší část hradu.³⁷⁰ Předcházelo mu předhradí a předsunutá část hradu s věží chránící vstup, to vše na velmi členitém terénu o menších skalních útvarech. Vnitřní hrad sestával z jediné čtyřhranné dřevěné budovy. Přístup k němu zajišťovalo kryté dřevěné schodiště spolu s několika úrovněmi podlah zabudované do úzkého prostoru mezi skalními věžemi. V průrvě bývaly sklepní prostory. U paty tohoto skalního útvaru bylo nádvoří – dvorek se šterbinou pod ním vyplněnou dřevem. Na jihozápadě tu podle dochovaných stop ve skále stála menší roubená stavba. Na severním straně hlavní hradní skály mívala pevnost cisternu na vodu.³⁷¹ Prostory byly vytesané do skály nebo ve většině případů zbudované ze dřeva vč. obvodového opevnění a vložené do mezer mezi skalními útvary v různých úrovních.³⁷²

6. 12. 3 Historie, držitelé, úloha objektu

Malý strážní hrad, více pozorovací a hlásný než vojenský opěrný bod a jako takový pravděpodobně doplněk hradu Adršpach. Není známo, že by kdy byl střediskem samostatného zboží.³⁷³ Nazýval se také Střemen, řidčeji Třmen. Vznikl v 1. polovině 14. století asi z podnětu pánů ze Skalice, ale v krátkém časovém období přešel do královského majetku. Existuje také možnost, že příslušníci erbu třmene byli jen purkrabími na tomto objektu.³⁷⁴ Jméno Strzemen se nejprve objevuje v souvislosti s tvrzí v lokalitě dnešní části Kamenec, nedalekého města Teplice nad Metují. Dělení blízkého území mezi klášter v Polici nad Metují a Petrem ze Skalice je doloženo k roku 1254 a je možné, že tvrz existovala už před rokem 1230. První zmínka o hradu Střmen, ale pod jménem Stegreif, je z roku 1348, kdy se jednalo o majetek krále. Jako Adršpach, byl i Střmen zařazen podle Majestas Carolina (pokusu Karla IV. o kodifikaci práva) mezi hrady pouze podmíněčně zcizitelné od korunního majetku.³⁷⁵ V roce 1359 ho držel Albert

---

³⁷⁰ FIŠERA, Zdeněk. *Skalní hrady zemí Koruny české*. Praha: Nakladatelství Libri, 2004, ISBN 80-7277-242-2, str. 244 a 246.

³⁷¹ FIŠERA, Zdeněk. *Skalní hrady zemí Koruny české*. Praha: Nakladatelství Libri, 2004, ISBN 80-7277-242-2, str. 244 a 246.

³⁷² DURDÍK, Tomáš. *Ilustrovaná encyklopedie českých hradů*. Praha: Nakladatelství Libri, 2009. ISBN 978-80-7277-402-9, str. 527–528.

³⁷³ DURDÍK, Tomáš–SUŠICKÝ, Viktor. *Zříceniny hradů tvrzí a zámků-Východní Čechy*. Praha: Agentura Pankrác, 2012. ISBN 978-80-86781-19-8. str. 150.

³⁷⁴ FIŠERA, Zdeněk. *Skalní hrady zemí Koruny české*. Praha: Nakladatelství Libri, 2004, ISBN 80-7277-242-2, str. 243–244.

³⁷⁵ DURDÍK, Tomáš. *Ilustrovaná encyklopedie českých hradů*. Praha: Nakladatelství Libri, 2009. ISBN 978-80-7277-402-9, str. 527.

ze Skalice, který ho patrně získal od krále zpět. O podhradí, budoucích Teplicích nad Metují, bylo psáno v roce 1362, v souvislosti s držením Tasem z Rýzmburku z rodu třmene.³⁷⁶ Jméno majitele z let 1372–1381, slezského lokátora rytíře Wickmana, dalo německé jméno právě 2 km vzdáleným Teplicím nad Metují, Wekelsdorf.³⁷⁷ Od roku 1381, kdy ho koupil Hynek starší z Dubé a na Náchodě, byl v držení pánů z Dubé.³⁷⁸ Pravděpodobně v roce 1428 hrad dobyli na přívrženci krále Zikmunda husitští ozbrojenci v čele s Matějem Salavou z Lípy a podnikali odtud výpady do Slezska k podpoře tažení Prokopa Holého a knížete Zikmunda Korybutoviče. Roku 1433 byl majitelem Střmene, který se zřejmě stal po dobytí ruinou, Jan Krušina z Lichtemburka a od roku 1434 hlavní orebský husitský hejtman, pozdější přívrženec krále Zikmunda, Hynek Krušina z Lichtemburka. V roce 1438 se Střmen vrátil do rukou pánů z Dubé. Hynek z Dubé byl jedním z těch, kteří podnikali nájezdy do sousedního území Slezska.³⁷⁹ Je uvedeno, že Střmen byl proto Slezany roku 1447 vykoupen a pobořen jako jiné hrady v okolí (podle smlouvy se souhlasem krále Jiřího z Poděbrad jako podmínka příměří v příhraničí) a nebyl už obnoven.³⁸⁰ Slezská strana, kterou zahrnovala slezská města Vratislav, Svídnice, slezská knížata a hornolužická města mj. Zhořelec a Budyšín, Žitava a další města, proto přijala opatření proti škodám působeným nejen jím, ale i pány z dalších blízkých hradů (viz Střmen, Vízmburk, Žaclěř, Belver a Skály).³⁸¹ Sídlo v roce 1447 odkoupila a pobořila.³⁸² Zápisy v zemských deskách ke Střmeni uvádějí, že byl v roce 1534 při prodeji Janovi z Pernštejna zbořený. Další záznamy z let 1576 a 1607 ho zmiňují jako pustý.³⁸³

---

³⁷⁶ DURDÍK, Tomáš–SUŠICKÝ, Viktor. *Zříceniny hradů tvrzí a zámků-Východní Čechy*. Praha: Agentura Pankrác, 2012. ISBN 978-80-86781-19-8. str. 150.

³⁷⁷ DURDÍK, Tomáš. *Ilustrovaná encyklopedie českých hradů*. Praha: Nakladatelství Libri, 2009. ISBN 978-80-7277-402-9, str. 527.

³⁷⁸ DURDÍK, Tomáš–SUŠICKÝ, Viktor. *Zříceniny hradů tvrzí a zámků-Východní Čechy*. Praha: Agentura Pankrác, 2012. ISBN 978-80-86781-19-8. str. 150.

³⁷⁹ FIŠERA, Zdeněk. *Skalní hrady zemí Koruny české*. Praha: Nakladatelství Libri, 2004, ISBN 80-7277-242-2, str. 243–245.

³⁸⁰ ŠIMEK, Tomáš a kol. *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, VI. Východní Čechy*. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1989. ISBN 25-057-89. str. 528.

³⁸¹ Tamtéž, str. 40.

³⁸² PORÁK, Jaroslav–KAŠPAR, Jaroslav. *Ze starých letopisů českých*. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1980. ISBN 25-068-80, str. 161–162.

³⁸³ FIŠERA, Zdeněk. *Skalní hrady zemí Koruny české*. Praha: Nakladatelství Libri, 2004, ISBN 80-7277-242-2, str. 244–245.

6. 13 Turyň (Litoboř)

6. 13. 1 Poloha v rámci regionu

Tvrz (365–370 m n. m.) stávala necelé 3 km vzdušnou čarou východně od Hoříček a přibližně 5 km severozápadně od České Skalice, v jižní části obce Litoboř (resp. asi 0,5 km jižně od ní).³⁸⁴

6. 13. 2 Poloha místa, stavební řešení

Nacházela se na klesajících stupních konce ostrohu nad soutokem Hlubokého potoka s jeho bezejmenným přítokem (340 m n. m.; 1,5 km před soutokem s řekou Úpou v 290 m n. m.).³⁸⁵ Konkrétní stavební řešení není známo, orientovat se lze pouze podle skromných terénních pozůstatků, například torza valu při konci ostrohu. V 18. a 19. století bylo zdivo tvrže kompletně rozebráno a použito na stavbu zdejších usedlostí. Po zasypání sklepů a studně byl na tomto místě založen ovocný sad a louky.³⁸⁶ V jeho sousedství stojí osamocený statek č.p.1 a před ním pozůstatek malého rybníčku.³⁸⁷

6. 13. 3 Historie, držitelé, úloha objektu

Zaniklá tvrz doložená k roku 1369 spolu s prvním známým vlastníkem Ješkem z Litoboře. Litobořští z Chlumu byli vlastníky i v dalších letech. Turyňská tvrz je v roce 1487 uváděna jako opuštěná a 1534 jako pustá. Před rokem 1517 byla prodána Kryštofem ze Švamberka Petrovi Adršpachovi z Dubé a tím připojena k rýzmburskému panství. Přestala být sídlem a dál pustla.³⁸⁸ V 80. letech 20. století došlo k archeologickému průzkumu. Památkově chráněno od roku 1987.³⁸⁹

---

³⁸⁴ "Litoboř I". [online].

Dostupné z <https://mapy.cz/turisticka?dim=6408c43fbe2fc9d71ed01df1&x=16.0236000&y=50.4267015&z=13>. [Cit. dne 2023-04-19].

³⁸⁵ "Litoboř I". [online].

Dostupné z <https://mapy.cz/turisticka?dim=6408c43fbe2fc9d71ed01df1&x=16.0190080&y=50.4409536&z=17>. [Cit. dne 2023-04-19].

³⁸⁶ SEDLÁČEK, August. *Hrady, zámky a tvrže království českého, díl pátý-Podkrkonoší*. Praha: Nakladatelství Šolc a Šimáček, 1933, str. 52.

³⁸⁷ SVOBODA, Ladislav a kol. *Encyklopedie českých tvrží, II. díl, K-R*. Praha: Nakladatelství Argo, 1997. ISBN 80-7203-279-8, str. 413.

³⁸⁸ SEDLÁČEK, August. *Hrady, zámky a tvrže království českého, díl pátý-Podkrkonoší*. Praha: Nakladatelství Šolc a Šimáček, 1933, str. 52–53.

³⁸⁹ *Tvrziště*. [online].

Dostupné z [www: https://pamatkovykatolog.cz/tvrziste-777651](http://pamatkovykatolog.cz/tvrziste-777651) [Cit. dne 2023-04-17].

6. 14 Vlčinec

6. 14. 1 Poloha v rámci regionu

Stával na velmi úzkém ostrohu hřebenu v 451 m n. m., ve výšce asi 50 m nad soutokem potoka Dunajky s říčkou Metují. Nedaleko jižněji položených Velkých Petrovic přitéká do Metuje potok Ledhujka.³⁹⁰

6. 14. 2 Poloha místa, stavební řešení

Vlčinec býval hradem nevelkým dvoudílným, mimořádně úzkým.³⁹¹ Malé předhradí bylo chráněno mohutným šijovým příkopem tesaným do skály v délce 16 m a za druhým příkopem o poloviční délce se nacházelo velmi úzké jádro. Hloubka obou příkopů je 6–8 m.³⁹² Ani na ploše předhradí a ani na přední části jádra nejsou viditelné pozůstatky staveb.³⁹³ Pouze na nejzažším místě ostrožny, který byl neodborným průzkumem rozkryt v 70. letech 20. století, se nacházejí zbytky silného zdiva budovy obdélného půdorysu. Starší zmínky kladou do této části hradu okrouhlou věž, jejíž umístění v nejchráněnějším místě hradu by bylo netypické. Pokud se její existence nepotvrdí, bude Vlčinec řazen mezi bezvěžové hrady.³⁹⁴ Zadní stranu ostrožny, s mírnějším sklonem než boční svahy, směrem k Metuji chránily dva příkopy s užší rovnou plochou mezi nimi.³⁹⁵ Před kontreskarpovou (kontreskarpa = vyžděná a armovaná vnější strana, stěna nebo svah příkopu) hranou vnějšího příkopu se nacházel další val.³⁹⁶

---

³⁹⁰ DRNOVSKÝ, Pavel–MAZÁČKOVÁ, Jana–ŠRÁMEK, Josef. *Archaeologia Historica*, č. 44, 2: *Hrad u Božanova na Broumovsku a jeho možná úloha při stabilizaci broumovského klášterního dominia*, 2019. ISSN 2336-4386, str. 595.

³⁹¹ DURDÍK, Tomáš. *Ilustrovaná encyklopedie českých hradů*. Praha: Nakladatelství Libri, 2009. ISBN 978-80-7277-402-9, str. 603.

³⁹² *Hrad Vlčinec, zřícenina*. [online].

Dostupné z [www: https://pamatkovykatalog.cz/hrad-vlčinec-zřícenina-12815431](https://pamatkovykatalog.cz/hrad-vlčinec-zřícenina-12815431) [Cit. dne 2023-04-17].

³⁹³ DURDÍK, Tomáš. *Ilustrovaná encyklopedie českých hradů*. Praha: Nakladatelství Libri, 2009. ISBN 978-80-7277-402-9, str. 603.

³⁹⁴ DURDÍK, Tomáš–SUŠICKÝ, Viktor. *Zříceniny hradů tvrzí a zámků-Východní Čechy*. Praha: Agentura Pankrác, 2012. ISBN 978-80-86781-19-8. str. 169–171.

³⁹⁵ *Zřícenina hradu Vlčinec*. [online].

Dostupné z [www: https://mappy.cz/turisticka?dim=6408c14adfcf4d7fa7d01df1&x=16.2046309&y=50.5238530&z=16](https://mappy.cz/turisticka?dim=6408c14adfcf4d7fa7d01df1&x=16.2046309&y=50.5238530&z=16). [Cit. dne 2023-04-19].

³⁹⁶ DURDÍK, Tomáš–SUŠICKÝ, Viktor. *Zříceniny hradů tvrzí a zámků-Východní Čechy*. Praha: Agentura Pankrác, 2012. ISBN 978-80-86781-19-8. str. 171.

6. 14. 3 Zajímavost, zvláštnost

Postaven na mimořádně úzkém hřebeni. Dal ho vystavět církevní majitel pozemků.³⁹⁷

Hrad byl 19. září 1420 spolu s nedalekými Petrovicemi svědkem šarvátky mezi husitskými oddíly a oddíly katolických Slezanů a dále pak tažení slezského vojska, které vydrancovalo 27. května 1421 klášter a město v nedaleké Polici nad Metují.³⁹⁸

6. 14. 4 Historie, držitelé, úloha objektu

Hrad patřil k majetku břevnovského benediktinského kláštera a řadí se mezi nemnohé hrady vystavěné církevní vrchností. Nebyl rezidenčním sídlem, měl pravděpodobně chránit benediktinské majetky na zdejším území. Postaven byl podle mínění většiny badatelů po roce 1341, jakmile bylo okolní zboží odkoupeno od Hynka z Dubé.³⁹⁹ Podle jiných už dříve za opata Bavora, v době do roku 1332. První zmínka pochází z roku 1366, kdy byl benediktinským opatem Oldřichem II. spíše pronajat než prodán spolu s dalším zbožím Janu Kdulincovi z Ostroměře, který tu snad i s manželkou Bonuší mohl bydlet. Další údaj je z roku 1390, kdy bylo vydáno povolení k vyplacení Jana Kdulince z Ostroměře po smrti jeho manželky. Opat Diviš toho roku propůjčil doživotně Vlčinec a další zboží coby manství bratrovi probošta Petra z kláštera v nedaleké Polici nad Metují, Kunešovi z Pravětic. V roce 1406 držel opuštěný Vlčinec Stradal ze Žďáru a Vysoké Srbské. Tyto údaje popírají názor menšiny badatelů, kteří kladou vznik tohoto hradu za rok 1406. V roce 1422 byl dobyt husity při jejich tažení k Broumovu a pobořen. Zánik nastal zřejmě před rokem 1447.⁴⁰⁰ Památkově chráněn jako doklad kolonizačních aktivit břevnovských benediktinů a jako vrcholně středověký hrad od roku 1958. Lokalita zkoumána v roce 1961 s odkazem na dílo Augusta Sedláčka a potom v roce 1984.⁴⁰¹ V 70. letech 20. století byla část pozůstatků hradu poškozena neodborným zásahem.⁴⁰²

---

³⁹⁷ Tamtéž, str. 603.

³⁹⁸ PORÁK, Jaroslav–KAŠPAR, Jaroslav. *Ze starých letopisů českých*. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1980. ISBN 25-068-80, str. 79 a 90.

³⁹⁹ DURDÍK, Tomáš–SUŠICKÝ, Viktor. *Zříceniny hradů tvrzí a zámků-Východní Čechy*. Praha: Agentura Pankrác, 2012. ISBN 978-80-86781-19-8. str. 168–171.

⁴⁰⁰ DURDÍK, Tomáš–SUŠICKÝ, Viktor. *Zříceniny hradů tvrzí a zámků-Východní Čechy*. Praha: Agentura Pankrác, 2012. ISBN 978-80-86781-19-8. str. 168–169.

⁴⁰¹ *Hrad Vlčinec, zřícenina*. [online].

Dostupné z www: <https://pamatkovykatolog.cz/hrad-vlcinec-zricenina-12815431> [Cit. dne 2023-04-17].

⁴⁰² DURDÍK, Tomáš–SUŠICKÝ, Viktor. *Zříceniny hradů tvrzí a zámků-Východní Čechy*. Praha: Agentura Pankrác, 2012. ISBN 978-80-86781-19-8. str. 169.

7 Objekty jejichž stavba započala v 15. století

7. 1 Meziměstí

8. 1. 1 Poloha v rámci regionu

V Broumovské kotlině, přibližně 8 km severozápadně od Broumova, 35 km severně od Náchoda, 432 m n. m., při říčce Stěnavě.⁴⁰³

7. 1. 2 Poloha místa, stavební řešení

Tvrziště bylo podle broumovského urbáře kruhového tvaru. Kolem něho se nacházel široký vodní příkop, do kterého byla přiváděna voda z výše položeného rybníka. Mapa stabilního katastru ukazuje tvrziště jako čtvercové. Tvrz stála v Dolním Vižňově, dnešním Meziměstí, pravděpodobně při potoku Dobrohošti a cestě k zemské hranici se Slezskem, kterou střežila. Tehdejší Meziměstí nebylo běžnou vesnicí, ale právě ochrannou tvrzí s panským dvorem. V roce 1499 byla tvrz nastalo prodána opatu Klimentovi III. Benediktini z Broumova využívali tvrz také jako obranný bod, který ve válečných dobách posilovala vojenská posádka, než v místě postavili letní sídlo opatů.⁴⁰⁴

7. 1. 3 Zajímavost, zvláštnost

Přibližně 10 km severněji se nacházel hrad Freudeburg (dnes Radosno v Polsku) patřící mezi objekty na stráži hranic českého království.⁴⁰⁵ Písemně byl poprvé zmíněn roku 1350 jako královské léno Mertina von Swenkinvelt. Ve výčtu vsí náležejícímu tomuto hradu se nacházejí i vesnice připisované oblasti kolonizované erbem třmene.⁴⁰⁶ Začátek osidlování oblasti klade Jaroslav Čáp přibližně do 2. pol. 13. století.⁴⁰⁷

---

⁴⁰³ *Zámek Meziměstí*. [online].

Dostupné z [www: https://mapy.cz/turisticka?dim=6408c4bdde887fbaa76c4ad5&x=16.1675941&y=50.5301444&z=11](https://mapy.cz/turisticka?dim=6408c4bdde887fbaa76c4ad5&x=16.1675941&y=50.5301444&z=11) [Cit. dne 2023-03-16].

⁴⁰⁴ ČÍŽEK, Jan–SLAVÍK, Jiří. *Dissertationes historicae, č. 7: Systém vojenského zajištění benediktinského majetku na Broumovsku a Policku*, 2002, s. 71–82.

⁴⁰⁵ *Burg Radosno*. [online].

Dostupné z [www: https://de.wikipedia.org/wiki/Burg_Radosno](https://de.wikipedia.org/wiki/Burg_Radosno). [Cit. dne 2023-03-16].

⁴⁰⁶ SOUČEK, Jan. *Meziměstí od historie k současnosti*. Meziměstí: Město Meziměstí, 2008. ISBN 978-80-254-2529-9. str. 11 a 15.

⁴⁰⁷ *Meziměstí a jeho historie*. [online].

Dostupné z [www: https://www.mezimesti.cz/assets/File.ashx?id_org=9369&id_dokumenty=22492](https://www.mezimesti.cz/assets/File.ashx?id_org=9369&id_dokumenty=22492)

[Cit. dne 2023-03-16].

7. 1. 4 Historie, držitelé, úloha objektu

První písemný doklad o sídle je z roku 1408, konkrétně z 29. října, kdy je zmiňován rytíř Jan z Menšího neboli Dolního Vižnova při zápisu do Zemských desek. Další údaj je z roku 1434 při prodeji zdejšího zboží. Tehdy byla obec Dolní Vižňov nazvána označením později užívaným ve tvaru Halberstadt nebo Halbstadt. Sousední (Horní) Vižňov je v roce 1369 zapsán pod latinským názvem, datum jeho založení není ale známo.⁴⁰⁸

Široké okolí Vižnova kolonizovali příslušníci erbu třmene. Tato část jejich panství tehdy nepatřila pod benediktinské klášterní panství v Broumově. Celkově jejich država zasahovala až na území dnešního Polska. První začal kolonizovat okolí horního toku Metuje a Stěnavy Rubín, který obdržel zdejší díl držav od otce.⁴⁰⁹ Rubína lze v archivních záznamech dohledat k roku 1255.⁴¹⁰ Jeho otec jménem Sezema měl ještě další dva syny, Petra a Bohuše, kteří obdrželi své díly jižněji.⁴¹¹ V údajích z let 1355 a 1365 jsou potom uváděna jména Jaroše z Vižnova a Lucka z Vízmburku, pravděpodobně vnuků Tase z Vízmburku, synů Jaroše z Vízmburku. Oba rytíři byli zapsáni coby patroni vižňovského kostela v konfirmačních knihách.⁴¹² V roce 1434, ke konci husitských válek, prodali potomci Jana z Menšího neboli z Dolního Vižnova (Johann de Wyznowa Minori), Mikeš a Haubelt, dědictví opatu břevnovsko-broumovskému kláštera. Král Jiří z Poděbrad a následně i král Vladislav Jagellonský ji však benediktinům odňal. Součástí jejich klášterního panství se přece jen obec stala roku 1499. Z této doby je popisováno obranné místo s hospodářským dvorem.⁴¹³ Broumovský opat Jan III. dal sídlo roku 1560 nahradit renesančním zámkem s hrázděným patrem.⁴¹⁴ Mezi lety 1728–1738 bylo na pokyn opata Otmara Zinkeho zbudována jednopatrové barokní letní sídlo. Poplužní dvůr byl určen k chovu koní pro opatovo kočárové spřežení. Tvrz byla od roku 1663

---

⁴⁰⁸ SOUČEK, Jan. *Meziměstí od historie k současnosti*. Meziměstí: Město Meziměstí, 2008. ISBN 978-80-254-2529-9. str. 6.

⁴⁰⁹ Tamtéž, str. 11.

⁴¹⁰ *Meziměstí a jeho historie*. [online].

Dostupné z www:

https://www.mezimesti.cz/assets/File.ashx?id_org=9369&id_dokumenty=22492 [Cit. dne 2023-03-16].

⁴¹¹ SOUČEK, Jan. *Meziměstí od historie k současnosti*. Meziměstí: Město Meziměstí, 2008. ISBN 978-80-254-2529-9. str. 11.

⁴¹² ČÍŽEK, Jan–SLAVÍK, Jiří. *Dissertationes historicae, č. 7: Systém vojenského zajištění benediktinského majetku na Broumovsku a Policku*, 2002, s. 71–82.

⁴¹³ *Meziměstí a jeho historie*. [online].

Dostupné z www:

https://www.mezimesti.cz/assets/File.ashx?id_org=9369&id_dokumenty=22492 [Cit. dne 2023-03-16].

⁴¹⁴ ŠIMEK, Tomáš a kol. *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, VI. Východní Čechy*. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1989. ISBN 25-057-89. str. 301.

uváděna jako pustá. Její poloha se odhaduje na místa severně od vlakového nádraží. Dost možná bylo v roce 1874 tvrziště zničeno právě při stavbě železnice.⁴¹⁵

7. 2 Výrov

7. 2. 1 Poloha v rámci regionu

Výrov se nachází v 340 m n. m., při soutoku Bohdašínského potoka s řekou Metují, 1 km vzdušnou čarou jihovýchodně od zámku v Novém Městě nad Metují a asi 7 km jihozápadně od hradu Frymburku.⁴¹⁶

7. 2. 2 Poloha místa

Jednodílný hrad byl postaven ve zhruba trojúhelníkovém půdorysu, 50 m nad údolím Metuje, na ostrožně s příkrými stěnami⁴¹⁷ oddělené od okolní plochy směrem na východ šíjovým příkopem tesaným do skály v mírném oblouku.⁴¹⁸ Šíjový příkop měl mít přibližně 9 m šíře a 8 m hloubky, jak je obvykle uváděno, ale v památkovém katalogu NPÚ je uvedena šíře 7–12 s tím, že není jisto, zda jsou to původní rozměry, že při čištění mohl být omylem rozšířen.⁴¹⁹ K hraně příkopu patrně přiléhala parkánová hradba, dnes zcela zaniklá.⁴²⁰ Roubený, nebo hrázděný podsklepený palác a další dřevěné stavby byly dále chráněny mohutnou štítovou hradbou širokou 4 m a vysokou 8 m.⁴²¹ Její boční úsek s branou byl méně mohutný. Další úseky hradeb byly už obvyklé velikosti a nad strmými srázy chyběly úplně.⁴²² Dosud je znatelná brána ve štítové zdi a místo se zděnou podezdívkou někdejšího volně stojícího věžovitého paláce s

---

⁴¹⁵ ŠIMEK, Tomáš a kol. *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, VI. Východní Čechy*. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1989. ISBN 25-057-89. str. 301.

⁴¹⁶ *Zřícenina hradu Výrov (Staré hrady)*. [online].

Dostupné z <https://mapy.cz/turisticka?dim=6408c413b097a1e629456c10&x=16.1835281&y=50.3540606&z=14>. [Cit. dne 2023-04-19].

⁴¹⁷ *Zřícenina hradu Výrov (Staré hrady)*. [online].

Dostupné z <https://mapy.cz/turisticka?dim=6408c413b097a1e629456c10&x=16.1584172&y=50.3415215&z=17>. [Cit. dne 2023-04-19].

⁴¹⁸ SEDLÁČEK, August. *Hrady, zámky a tvrze království českého, díl druhý-Hradecko*. Praha: Nakladatelství Šolc a Šimáček, 1931, str. 159.

⁴¹⁹ *Hrad Výrov*. [online]. [Cit. dne 2023-04-19]. Dostupné z: <https://pamatkovykatalog.cz/pravni-ochrana/hrad-vyrov-144871>

⁴²⁰ DURDÍK, Tomáš–SUŠICKÝ, Viktor. *Zříceniny hradů tvrzí a zámků-Východní Čechy*. Praha: Agentura Pankrác, 2012. ISBN 978-80-86781-19-8. str. 173.

⁴²¹ DURDÍK, Tomáš. *Ilustrovaná encyklopedie českých hradů*. Praha: Nakladatelství Libri, 2009. ISBN 978-80-7277-402-9, str. 610.

⁴²² DURDÍK, Tomáš–SUŠICKÝ, Viktor. *Zříceniny hradů tvrzí a zámků-Východní Čechy*. Praha: Agentura Pankrác, 2012. ISBN 978-80-86781-19-8. str. 173.

kapsami na ukotvení jeho dřevěné konstrukce. Některé nálezy nevylučují, že z plánovaných dostaveb sešlo. U brány měla patrně vést obvodová hradba. Je tam vidět tzv. šmorcování k napojení další stavby.⁴²³ Z předhradí se nedochovaly ani pozůstatky.⁴²⁴

7. 2. 3 Zajímavost, zvláštnost

Zvláštností je štitová zeď, která nebývá v českých zemích často používaná.⁴²⁵

7. 2. 4 Historie, držitelé, úloha objektu

Podle provedených průzkumů vznikl na přelomu 14. a 15. století. Nejstarší záznam o něm je z roku 1503 (došetřeno, že údaj 1483 se ho netýká), kdy byl již pustý.⁴²⁶ Ve 20. letech 16. století byl i nazýván Pustým hradem nebo zámkem a také Starým hradem či Starými hrady. Jméno Výrov se objevuje až v roce 1790.⁴²⁷ Účel hradu je neznámý, snad ochrana okolních stezek. Zakladatel neznámý, mohli jím být páni z Potštejna.⁴²⁸ Majitelé převážně neznámí, nedoložení. Zřícenina opravována v letech 1957–1958. Prozkoumávána v roce 1961. Památkově chráněná od roku 1958 jako hrad dochovaný ve zbytcích, středověký doklad o osídlování krajiny.⁴²⁹

---

⁴²³ DURDÍK, Tomáš–SUŠICKÝ, Viktor. *Zříceniny hradů tvrzí a zámků-Východní Čechy*. Praha: Agentura Pankrác, 2012. ISBN 978-80-86781-19-8. str. 175.

⁴²⁴ DURDÍK, Tomáš. *Ilustrovaná encyklopedie českých hradů*. Praha: Nakladatelství Libri, 2009. ISBN 978-80-7277-402-9, str. 610.

⁴²⁵ DURDÍK, Tomáš–SUŠICKÝ, Viktor. *Zříceniny hradů tvrzí a zámků-Východní Čechy*. Praha: Agentura Pankrác, 2012. ISBN 978-80-86781-19-8. str. 175.

⁴²⁶ DURDÍK, Tomáš. *Ilustrovaná encyklopedie českých hradů*. Praha: Nakladatelství Libri, 2009. ISBN 978-80-7277-402-9, str. 610.

⁴²⁷ DURDÍK, Tomáš–SUŠICKÝ, Viktor. *Zříceniny hradů tvrzí a zámků-Východní Čechy*. Praha: Agentura Pankrác, 2012. ISBN 978-80-86781-19-8. str. 172.

⁴²⁸ MUSIL, František. *Sborník příspěvků k šedesátinám PhDr. Ladislava Hladkého, CSc.: Zamyšlení nad novoměstskými hrady*, Náchod, 2002. ISBN 80-238-8851-X. str. 123–140.

⁴²⁹ *Hrad Výrov*. [online]. [Cit. dne 2023-04-19]. Dostupné z: <https://pamatkovykatolog.cz/pravni-ochrana/hrad-vyrov-144871>

Závěr

Při výzkumu, který doprovázel tuto bakalářskou práci bylo u několika objektů zjištěno, že přes veškerou snahu nebude možné je do této práce zařadit. Jedním z nich byl i předchůdce dnešního novoměstského zámku. Toto místo bylo opevněno až v 16. století a začalo významově nahrazovat okolní objekty. K objektům, které doznali přestaveb, a datem založení spadají do období kolonizace ve 13. až 15. století se opravdu počítal náchodský zámek a broumovský klášter. Většina objektů v oblasti, jak i počty pro celou republiku napovídaly, že opravdu patří ke zříceninám se zbytky zdiva či pouze s terénními nerovnostmi. Ve vymezeném území se také nachází i jeden z dvaceti zcela zaniklých hradů. Hrad Bolkov označovaný i jako Polenberg či Polzenstein zcela podlehl těžbě ve dvacátém století a tak se po něm do dnešních dnů v krajině nezachoval relikt. Zříceniny hradů Vízmburk, Frymburk či Skály patří v oblasti mezi nejlépe zachovalé zříceniny. V případě hradu Vízmburk mají dokonce nadregionální význam.

Cílem práce bylo zjištění jak postupovala v tomto regionu kolonizace skrze budování opevněných opěrných bodů. Tedy zpracování jejich historie, úlohy a vlivu na své okolí byl u mnoha objektů splněn. Některé objekty, které měla tato práce obsahovat byly tak zanedbatelného významu, že nebyly do této práce zahrnuty. Či se v práci nevyskytují z důvodu pozdějšího založení. To se týká například již výše zmíněného Nového Města nad Metují. Nebo spadání do naprosto jiného vývoje oproti zbytku vymezeného území, což se týká například tvrze Chvalkovice.

Tato práce hned u několika opevněných objektů narazila na přeshraniční význam mnohých hradů a tvrzí ve vymezeném regionu. Tedy v případech těchto několika objektů se práce zabývala nejen jejich významem pro vnitřní fungování českého státu ale i jejich vlivem na prostor za hranicemi Čech. Hranice Českého státu v tomto prostoru nebyly neměnné, o čemž nejlépe vypovídá fakt, že se dva ze zkoumaných objektů dnes nachází v Polsku.

Summary

This bachelor thesis focuses on the 28 most important fortified points in the vicinity of the Metuje and Úpa rivers in northeastern Bohemia. And their purpose and development during the period of colonization from the 13th to the 15th century. The work offers a comprehensive view of the construction development of individual objects, the fate of the most important owners who influenced the buildings themselves, the construction design of individual castles and fortresses, their location in the landscape, possible interesting facts about the objects and in some cases also today's monument protection.

The work is divided into 3 main parts. The first are chapters aimed at a general introduction to the period under study, the field of castellology and the area covered by the thesis. This is followed by chapters covering the individual centuries in which colonisation took place and in which the individual buildings are set. The work also includes pictorial appendices. In particular, three maps in which all the objects under study are recorded. This is followed by images of some of the most interesting objects found in the work.

Prameny a Literatura

Sborníky

BOUZA, Erik. Orlické hory a Podorlicko 5: Frymburk. 1973.

ČÍŽEK, Jan–SLAVÍK, Jiří. Castellologica bohemica 6: Adršpach, hrad Jana Lucemburského?, Praha, 1998.

ČÍŽEK, Jan–SLAVÍK, Jiří. Dissertationes historicae, č. 7: Systém vojenského zajištění benediktinského majetku na Broumovsku a Policku, 2002.

DRNOVSKÝ, Pavel–MAZÁČKOVÁ, Jana–ŠRÁMEK, Josef. Archaeologia Historica, č. 44, 2: Hrad u Božanova na Broumovsku a jeho možná úloha při stabilizaci broumovského klášterního dominia, 2019. ISSN 2336-4386.

HEJNA, Antonín. Archaeologia historica, roč. 6, č. 1: Výsledky archeologického výzkumu hradu pozdní doby přemyslovské v severovýchodních Čechách, 1981.

HEJNA, Antonín. Krkonoše Podkrkonoší č. 7: Příspěvek archeologie středověku k hlubšímu poznání dějin pohraničí severovýchodních Čech, Trutnov, 1983.

HEJNA, Antonín. Miscellanea, Sborník příspěvků k osmdesátinám prof. Jaroslava Procházky: Neznámý hrádek u Radvanic, 1969.

HEJNA, Antonín. Památky archeologické, ročník LIII, č.2: Soubor nálezů z hrádku Bolkova v severovýchodních Čechách, 1962.

HRAŠE, Jan Karel. Zemské stezky, strážnice a brány v Čechách. [online]. Nové Město nad Metují 1885. [Cit. dne 2023-04-23]. Dostupné z [www: https://www.digitalniknihovna.cz/svkhk/view/uuid:e826e504-d198-4ca6-bc73-4e0ef433b4ba?page=uuid:1ab5ae99-c00e-11e9-b1d3-00155d012102](https://www.digitalniknihovna.cz/svkhk/view/uuid:e826e504-d198-4ca6-bc73-4e0ef433b4ba?page=uuid:1ab5ae99-c00e-11e9-b1d3-00155d012102)

KŘIVSKÁ, Alena. Krkonoše Podkrkonoší č. 22: Okolnosti, za nichž rod erbu třmene ztratil hrad Vízmburk, Trutnov, 2016. ISBN 978-80-905158-3-3.

MUSIL, František. Kladský sborník X: K problematice interpretace toponyma Levín a jejího vlivu na výklad raně a vrcholně středověkého vymezení Kladska, 2013. ISBN 978-80-904229-5-7.

MUSIL, František. Sborník příspěvků k šedesátinám PhDr. Ladislava Hladkého, CSc.: Zamyšlení nad novoměstskými hrady, Náchod, 2002. ISBN 80-238-8851-X.

MUSIL, František. Vlastivědný sborník Rodným krajem, č. 37: Rod erbu třmene a vrcholná kolonizace kraje na střední Úpě a střední a horní Metuji - dokončení v č. 38, 2008.

MUSIL, František. Vlastivědný sborník Rodným krajem, č. 38: Rod erbu třmene a vrcholná kolonizace kraje na střední Úpě a střední a horní Metuji - dokončení z č. 37, 2009.

SIGL, Jiří. Zpravodaj Muzea Hradec Králové č. 18: Zjišťovací výzkum středověkého hrádku u Božanova [okr. Náchod] v roce 1991, 1993.

SVOBODA, Ladislav. Archaeologia historica, ročník 20., č.1: O plášt'ových hradech, 1995.

ŠANDERA, Martin. Kladský sborník, doplněk č.6: Hanuš Welfl z Varnsdorfu. První hejtman Kladského hrabství, Trutnov, 2009.

ŠIMÁK, Josef Vítězslav. České dějiny, dílu I. část 5., Středověká kolonisace v zemích Českých, 1938.

ŠRÁMEK, Josef. Východočeský sborník historický č. 31: Opat Bavor z Nečtin a vývoj břevnovského klášterství v době posledních Přemyslovců se zřetelem k severovýchodním Čechám [online]. 2017. [Cit. dne 2023-04-23]. ISBN 978- 80-87151-39-6.

Dostupné z [www:
https://www.academia.edu/33904237/Opat_Bavor_z_Ne%20tin_a_v%20v%20voj_b%20evnovsk%20ho_kl%20A1terstv%20AD_v_dob%20posledn%20ch_P%20emyslovc%20se_z%20etelem_k_severov%20cho%20dn%20m_%20Cech%20A1m](https://www.academia.edu/33904237/Opat_Bavor_z_Ne%20tin_a_v%20v%20voj_b%20evnovsk%20ho_kl%20A1terstv%20AD_v_dob%20posledn%20ch_P%20emyslovc%20se_z%20etelem_k_severov%20cho%20dn%20m_%20Cech%20A1m)

TICHÝ, Radomír–TŮMA, Jan–WOLF, Vladimír. Zpravodaj muzea v Hradci Králové č. 25: Předběžná zpráva z archeologického výzkumu hradu u Stárkova v roce 1999, 1999.

WOLF, Vladimír. Archaeologia historica 2: K problematice středověkých horských hrádků ve východním podhůří Krkonoš, 1977.

WOLF, Vladimír. Vlastivědný sborník Rodným krajem č. 34: Matěj Salava z Lípy, 2007. ISSN 1210-6135.

WOLF, Vladimír. Výzkumy v Čechách 1972: Trutnov II - Poříčí, okr. Trutnov, 1975.

Literatura

DAVID, Petr–SOUKUP, Vladimír. Dějiny hradů a tvrzí v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Praha: Universum, 2017, ISBN 978-80-242-5831-7.

DURDÍK, Tomáš. Ilustrovaná encyklopedie českých hradů. Praha: Nakladatelství Libri, 2009. ISBN 978-80-7277-402-9.

DURDÍK, Tomáš–SUŠICKÝ, Viktor. Zříceniny hradů tvrzí a zámků-Východní Čechy. Praha: Agentura Pankrác, 2012. ISBN 978-80-86781-19-8.

DURDÍK, Tomáš. Encyklopedie českých hradů. Praha: Nakladatelství Libri, 2005, ISBN 80-7277-274-0.

DURDÍK, Tomáš–BOLINA, Pavel. Středověké hrady v Čechách a na Moravě. Praha: Nakladatelství Argo, 2001. ISBN 80-7203-349-26.

FIŠERA, Zdeněk. Loupeživí rytíři a zemští škůdci Království českého a jejich sídla. Praha: Agentura Pankrác, 2013, ISBN 978-80-86781-20-4.

FIŠERA, Zdeněk. Skalní hrady zemí Koruny české. Praha: Nakladatelství Libri, 2004, ISBN 80-7277-242-2.

HEJNA, Antonín. České tvrze. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury a umění, 1961.

HLEDÍKOVÁ, Zdeňka. Arnošt z Pardubic: Arcibiskup, zakladatel a rádce. Praha: Nakladatelství Vyšehrad, 2007. ISBN 978-80-7021-911-9.

JIRÁSEK, Alois. Skály. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury a umění, 1966.

LUDVÍK, Josef Myslimír. Památky hradu, města a panství Náchoda i vlastníkův jeho. Brno: Nakladatelství GARN, 2014.

MENCLOVÁ, Dobroslava. České hrady, I. díl. Praha: Odeon, 1976.

MIKULKA, Jaromír. Dějiny Hradce Králové I./1., Dějiny Hradce Králové do roku 1850. Hradec Králové: Nadace Historica, 1996. ISBN 80-900048-9-X.

MUSIL, František a kol. Dějiny východních Čech v pravěku a středověku (do roku 1526). Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2009, ISBN 978-80-7422-003-6.

MUSIL, František–PLAČEK Miroslav–ÚLOVEC, Jiří. Zaniklé hrady, zámky a tvrze Čech, Moravy a Slezska po roce 1945. Praha: Nakladatelství Libri, 2005. ISBN 80-7277-285-6.

PALACKÝ, František. Staří letopisové čeští. Praha: Královská česká společnost nauk, 1829.

PAPAJÍK, David. Švábenicové: velcí kolonizátoři a jejich následovníci. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 2009, ISBN 978-80-7422-004-3.

PEŠA, Vladimír. České hrady. Praha: Nakladatelství Argo, 2002. ISBN 978-80-7203-434-5.

PORÁK, Jaroslav–KAŠPAR, Jaroslav. Ze starých letopisů českých. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1980. ISBN 25-068-80.

SEDLÁČEK, August. Hrady, zámky a tvrze království českého, díl druhý-Hradecko. Praha: Nakladatelství Šolc a Šimáček, 1931.

SEDLÁČEK, August. Hrady, zámky a tvrze království českého, díl pátý-Podkrkonoší. Praha: Nakladatelství Šolc a Šimáček, 1933.

SOUČEK, Jan. Meziměstí od historie k současnosti. Meziměstí: Město Meziměstí, 2008. ISBN 978-80-254-2529-9.

SVOBODA, Ladislav a kol. Encyklopedie českých tvrzí, I. díl, A-J. Praha: Nakladatelství Argo, 1997. ISBN 80-7203-068-X.

SVOBODA, Ladislav a kol. Encyklopedie českých tvrzí, II. díl, K-R. Praha: Nakladatelství Argo, 1997. ISBN 80-7203-279-8.

SVOBODA, Ladislav a kol. Encyklopedie českých tvrzí, III. díl, S-Ž. Praha Nakladatelství Argo, 1997, ISBN 80-7203-700-5.

ŠIMEK, Tomáš a kol. Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku, VI. Východní Čechy. Praha: Nakladatelství Svoboda, 1989. ISBN 25-057-89.

VANÍČEK Vratislav–ČORNEJ Petr–ČORNEJOVÁ Ivana–RADA Ivan. Dějiny zemí Koruny české I. Praha: Nakladatelství Paseka, 1992.

Wolf, Vladimír. Hrady a tvrze: opevněné středověké stavby na území města Trutnova a integrovaných obcí. Trutnov: Město Trutnov, 1999.

Internetové zdroje

Adršpach. [online].

Dostupné z www: <https://www.hrady.cz/hrad-adrspach-horni-adrspach> [Cit. dne 2023-04-23].

ArcČR 500 v3.3. [online].

Dostupné z www: https://download.arcdata.cz/data/ArcCR_500-3.3-Popis-dat.pdf [Cit. dne 2023-04-23].

Archeologický výzkum. [online].

Dostupné z www: <https://www.vizmburk.cz/kopie-z-dejiny-hradu/> [Cit. dne 2023-04-17].

Archeologický výzkum na Rechenburku v roce 2004 / Pavel Jansa. [online].

Dostupné z www: <https://iispp.npu.cz/carmen/library/pardubice/detail/1276055> [Cit. dne 2023-04-23].

Bolkov – Polkenberg. [online].

Dostupné z www: https://www.hrady-zriceniny.cz/hrad_bolkov.htm [Cit. dne 2023-04-23].

Broumov. [online].

Dostupné z www: https://www.hrady-zriceniny.cz/hrad_broumov.htm [Cit. dne 2023-04-17].

Broumovský klášter. [online].

Dostupné z [www: https://mapy.cz/turisticka?dim=6408c35649e981ea820c83ff&x=16.1211098&y=50.5457544&z=11](https://mapy.cz/turisticka?dim=6408c35649e981ea820c83ff&x=16.1211098&y=50.5457544&z=11). [Cit. dne 2023-04-16].

Břevnovský klášter od 13. do 17. století. [online].

Dostupné z www: <https://www.brevnov.cz/cs/benediktini-a-brevnovsky-klaster/brevnovsky-klaster-od-13-do-17-stoleti>. [Cit. dne 2023-04-16].

Břevnovský klášter ve 20. a 21. století. [online].

Dostupné z www: <https://www.brevnov.cz/cs/benediktini-a-brevnovsky-klaster/brevnovsky-klaster-ve-20-a-21-stoleti>. [Cit. dne 2023-04-16].

Burg Radosno. [online].

Dostupné z www: https://de.wikipedia.org/wiki/Burg_Radosno. [Cit. dne 2023-03-16].

Bývalá tvrz Velké Svatoňovice. [online].

Dostupné z [www: https://mapy.cz/turisticka?dim=6408c3f8d05d641c6e018044&x=15.9670555&y=50.5239190&z=12](https://mapy.cz/turisticka?dim=6408c3f8d05d641c6e018044&x=15.9670555&y=50.5239190&z=12). [Cit. dne 2023-04-19].

Bývalá tvrz Velké Svatoňovice. [online].

Dostupné z [www: https://mapy.cz/turisticka?dim=6408c3f8d05d641c6e018044&x=16.0347867&y=50.5190623&z=16](https://mapy.cz/turisticka?dim=6408c3f8d05d641c6e018044&x=16.0347867&y=50.5190623&z=16). [Cit. dne 2023-04-19].

Bývalé tvrziště Stárkov. [online].

Dostupné z [www: https://mapy.cz/turisticka?dim=6408c3d2035e744bba6c4ad5&x=16.1219356&y=50.4542090&z=12](https://mapy.cz/turisticka?dim=6408c3d2035e744bba6c4ad5&x=16.1219356&y=50.4542090&z=12). [Cit. dne 2023-04-19].

Bývalé tvrziště Stárkov. [online].

Dostupné z [www: https://mapy.cz/turisticka?dim=6408c3d2035e744bba6c4ad5&x=16.1556376&y=50.5328545&z=19](https://mapy.cz/turisticka?dim=6408c3d2035e744bba6c4ad5&x=16.1556376&y=50.5328545&z=19). [Cit. dne 2023-04-19].

Červená Hora. [online].

Dostupné z [www: https://www.hrady.cz/hrad-cervena-hora/texty?tid=1761&pos=1000](https://www.hrady.cz/hrad-cervena-hora/texty?tid=1761&pos=1000) [Cit. dne 2023-04-17].

Červená Hora. [online].

Dostupné z [www: https://www.stredovek.com/list_photo.php?category=hrady&object=Cz_Cervena%20hora](https://www.stredovek.com/list_photo.php?category=hrady&object=Cz_Cervena%20hora) [Cit. dne 2023-04-17].

České hrady a zříceniny. [online].

Dostupné z [www: https://www.shopalike.cz/ceske-hrady-a-zriceniny/](https://www.shopalike.cz/ceske-hrady-a-zriceniny/) [Cit. dne 2022-08-18].

Doubravice u České Skalice. [online].

Dostupné z [www: https://www.hrady.cz/tvrz-doubravice-u-ceske-skalice/texty?tid=28016&pos=1000](https://www.hrady.cz/tvrz-doubravice-u-ceske-skalice/texty?tid=28016&pos=1000) [Cit. dne 2023-04-17].

Frymburk. [online].

Dostupné z [www: https://www.hrady.cz/hrad-frymburk-novy-hradek/texty?tid=2450&pos=2000](https://www.hrady.cz/hrad-frymburk-novy-hradek/texty?tid=2450&pos=2000) [Cit. dne 2023-04-17].

Geomorfologické členění Česka. [online].

Dostupné z [www: https://cs.wikipedia.org/wiki/Geomorfologick%C3%A9_%C4%8Dlen%C4%9Bn%C3%AD_%C4%8Ceska](https://cs.wikipedia.org/wiki/Geomorfologick%C3%A9_%C4%8Dlen%C4%9Bn%C3%AD_%C4%8Ceska) [Cit. dne 2023-04-23].

Historická tvrz "Na Valech". [online].

Dostupné z [www: https://web.archive.org/web/20210409181634/http://www.velkesvatonovice.unas.cz/tvrz.htm](https://web.archive.org/web/20210409181634/http://www.velkesvatonovice.unas.cz/tvrz.htm) [Cit. dne 2023-04-17].

Historie. [online].

Dostupné z [www: https://www.teplicenadmetuji.cz/mesto/historie/](https://www.teplicenadmetuji.cz/mesto/historie/) [Cit. dne 2023-05-23].

Historie hradu a zámku Žacléř. [online].

Dostupné z [www: http://www.zamekzacler.cz/historie-zamku](http://www.zamekzacler.cz/historie-zamku) [Cit. dne 2023-04-17].

HISTORIE MĚSTA. [online].

Dostupné z [www: https://www.broumov.net/historie-mesta/d-2516/p1=1122](https://www.broumov.net/historie-mesta/d-2516/p1=1122). [Cit. dne 2023-04-16].

Historie náchodského zámku od jeho založení po současnost. [online].

Dostupné z [www: https://www.zamek-nachod.cz/cs/o-zamku/historie](https://www.zamek-nachod.cz/cs/o-zamku/historie) [Cit. dne 2023-05-23].

HISTORIE OBCE SENDRAŽ. [online].

Dostupné z [www: https://www.mistopisy.cz/pruvodce/obec/10528/sendraz/historie/](https://www.mistopisy.cz/pruvodce/obec/10528/sendraz/historie/) [Cit. dne 2023-04-17].

Homole. [online].

Dostupné z [www: https://mapy.cz/turisticka?dim=6408c22a8b5fd22bf2ec94dd&x=16.2691888&y=50.4187786&z=12](https://mapy.cz/turisticka?dim=6408c22a8b5fd22bf2ec94dd&x=16.2691888&y=50.4187786&z=12). [Cit. dne 2023-04-18].

Homole. [online].

Dostupné z [www: https://mapy.cz/turisticka?q=Polskie%20Wrota&source=osm&id=110881854&ds=2&x=16.3462807&y=50.4018498&z=18](https://mapy.cz/turisticka?q=Polskie%20Wrota&source=osm&id=110881854&ds=2&x=16.3462807&y=50.4018498&z=18). [Cit. dne 2023-04-18].

Homole. [online].

Dostupné z [www: https://www.hrady.cz/hrad-homole-zricenina#google_vignette](https://www.hrady.cz/hrad-homole-zricenina#google_vignette) 9.10.2008 [Cit. dne 2023-04-17].

HOMOLE – ZAMEK. [online].

Dostupné z [www: https://medievalheritage.eu/pl/strona-glowna/zabytki/polska/homole-zamek/?_x_tr_sl&_x_tr_tl&_x_tr_hl](https://medievalheritage.eu/pl/strona-glowna/zabytki/polska/homole-zamek/?_x_tr_sl&_x_tr_tl&_x_tr_hl) [Cit. dne 2023-04-17].

Hrad Adršpach, zřícenina. [online].

Dostupné z [www: https://pamatkovykatolog.cz/hrad-adrspach-zricenina-2155243](https://pamatkovykatolog.cz/hrad-adrspach-zricenina-2155243) [Cit. dne 2023-04-23].

Hrad Bolkenstein. [online].

Dostupné z [www: https://pamatkovykatolog.cz/hrad-bolkenstein-2151282](https://pamatkovykatolog.cz/hrad-bolkenstein-2151282) [Cit. dne 2023-04-23].

Hrad Červená Hora, zřícenina. [online].

Dostupné z [www: https://pamatkovykatolog.cz/hrad-cervena-hora-zricenina-2156321](https://pamatkovykatolog.cz/hrad-cervena-hora-zricenina-2156321) [Cit. dne 2023-04-17].

Hradiště Bolkov. [online].

Dostupné z [www: https://mapy.cz/turisticka?dim=6408c34b4ab7627022456c0f&x=15.9083754&y=50.5935710&z=13](https://mapy.cz/turisticka?dim=6408c34b4ab7627022456c0f&x=15.9083754&y=50.5935710&z=13) [Cit. dne 2023-04-23].

Hradiště Radvanice. [online].

Dostupné z [www: https://mapy.cz/turisticka?dim=6408c3701939554830ec94dd&x=15.9724975&y=50.5623200&z=13](https://mapy.cz/turisticka?dim=6408c3701939554830ec94dd&x=15.9724975&y=50.5623200&z=13) [Cit. dne 2023-04-23].

Hradiště Veselice. [online].

Dostupné z [www: https://mapy.cz/turisticka?q=veselice&source=base&id=2136755&ds=2&x=16.0789273&y=50.3670087&z=13](https://mapy.cz/turisticka?q=veselice&source=base&id=2136755&ds=2&x=16.0789273&y=50.3670087&z=13). [Cit. dne 2023-04-18].

Hrad na Zámeckém vrchu u Trutnova. [online].

Dostupné z [www: https://kastelologie.cz/katalog/hrad_na_zameckem_vrchu_u_trutnova/hrad_na_zameckem_vrchu_u_trutnova.html](https://kastelologie.cz/katalog/hrad_na_zameckem_vrchu_u_trutnova/hrad_na_zameckem_vrchu_u_trutnova.html) [Cit. dne 2023-05-13].

Hrad Skály. [online].

Dostupné z [www: https://pamatkovykatalog.cz/hrad-skaly-2150355](https://pamatkovykatalog.cz/hrad-skaly-2150355) [Cit. dne 2023-04-23].

Hrad Střemen, zřícenina. [online].

Dostupné z [www: https://pamatkovykatalog.cz/hrad-stremen-zricenina-12986246](https://pamatkovykatalog.cz/hrad-stremen-zricenina-12986246) [Cit. dne 2023-05-23].

Hrad Vlčinec, zřícenina. [online].

Dostupné z [www: https://pamatkovykatalog.cz/hrad-vlcinec-zricenina-12815431](https://pamatkovykatalog.cz/hrad-vlcinec-zricenina-12815431) [Cit. dne 2023-04-17].

Hrad u Božanova – Raubeschloss. [online].

Dostupné z [www: https://www.hrady-zriceniny.cz/hrad_hrad_u_bozanova.htm](https://www.hrady-zriceniny.cz/hrad_hrad_u_bozanova.htm) [Cit. dne 2023-04-17].

Hrad - hrádek. [online].

Dostupné z [www: https://pamatkovykatalog.cz/hrad-hradek-12946089](https://pamatkovykatalog.cz/hrad-hradek-12946089) [Cit. dne 2023-04-23].

Hronov. [online].

Dostupné z www: <https://www.hrady.cz/tvrz-hronov-nachod> [Cit. dne 2023-04-17].

Informace o hradu Frymburk. [online].

Dostupné z www: https://www.novy-hradek.cz/index.php?str=fr_hist [Cit. dne 2023-04-17].

Kastelologie. [online].

Dostupné z [www: https://cs.wikipedia.org/wiki/Geomorfologick%C3%A9_%C4%8Dlen%C4%9Bn%C3%AD_%C4%8Ceska](https://cs.wikipedia.org/wiki/Geomorfologick%C3%A9_%C4%8Dlen%C4%9Bn%C3%AD_%C4%8Ceska) [Cit. dne 2023-04-23].

Kostel sv. Václava. [online].

Dostupné z [www: https://mapy.cz/turisticka?dim=6408c24ee7ff430e69018043&x=15.8897547&y=50.5761499&z=14](https://mapy.cz/turisticka?dim=6408c24ee7ff430e69018043&x=15.8897547&y=50.5761499&z=14). [Cit. dne 2023-04-18].

Kostel sv. Václava. [online].

Dostupné z www: <https://pamatkovykatalog.cz/kostel-sv-vaclava-2147078> [Cit. dne 2023-04-17].

Kronika. [online].

Dostupné z www: <https://pilnikov.cz/kronika/> [Cit. dne 2023-04-17].

Lewin Kłodzki. [online].

Dostupné z [www: https://mapy.cz/turisticka?q=Lewin%20K%C5%82odzki&source=osm&id=1093161891&ds=1&x=16.2106443&y=50.4137670&z=13](https://mapy.cz/turisticka?q=Lewin%20K%C5%82odzki&source=osm&id=1093161891&ds=1&x=16.2106443&y=50.4137670&z=13) [Cit. dne 2023-03-16].

Lewin Kłodzki. [online].

Dostupné z [www: https://mapy.cz/turisticka?q=Lewin%20K%C5%82odzki&source=osm&id=1093161891&ds=1&x=16.2810684&y=50.4111347&z=16](https://mapy.cz/turisticka?q=Lewin%20K%C5%82odzki&source=osm&id=1093161891&ds=1&x=16.2810684&y=50.4111347&z=16) [Cit. dne 2023-03-16].

Lewin Klodzki. [online].

Dostupné z [www:](http://www.soupispamatek.com/xkladsko/foto/lewinklodzki/lewinklodzki.htm)
<http://www.soupispamatek.com/xkladsko/foto/lewinklodzki/lewinklodzki.htm> [Cit. dne 2023-03-16].

Meziměstí a jeho historie. [online].

Dostupné z [www:](https://www.mezimesti.cz/assets/File.ashx?id_org=9369&id_dokumenty=22492)

https://www.mezimesti.cz/assets/File.ashx?id_org=9369&id_dokumenty=22492 [Cit. dne 2023-03-16].

Náchod. [online].

Dostupné z [www:](https://www.hrady.cz/zamek-nachod-nachod) <https://www.hrady.cz/zamek-nachod-nachod> [Cit. dne 2023-05-23].

Náchod. [online].

Dostupné z [www:](https://www.hrady.cz/zamek-nachod-nachod/texty?tid=39585&pos=1000) <https://www.hrady.cz/zamek-nachod-nachod/texty?tid=39585&pos=1000> [Cit. dne 2023-05-23].

Náchod. [online].

Dostupné z [www:](https://www.mistopisy.cz/pruvodce/obec/10487/nachod/historie/) <https://www.mistopisy.cz/pruvodce/obec/10487/nachod/historie/> [Cit. dne 2023-05-23].

Opravy 2012 - 2021. [online].

Dostupné z [www:](https://www.vizmburk.cz/opravy-2012-2021/) <https://www.vizmburk.cz/opravy-2012-2021/> [Cit. dne 2023-05-23].

Polskie Wrota (660 m). [online].

Dostupné z [www:](https://mapy.cz/turisticka?q=Polskie%20Wrota&source=osm&id=95038865&ds=1&x=16.3457174&y=50.3988219&z=16)
<https://mapy.cz/turisticka?q=Polskie%20Wrota&source=osm&id=95038865&ds=1&x=16.3457174&y=50.3988219&z=16>. [Cit. dne 2023-04-18].

Program Copernicus. [online].

Dostupné z [www:](https://www.copernicus.eu/cs/pristup-k-udajum) <https://www.copernicus.eu/cs/pristup-k-udajum>. [Cit. dne 2023-04-18].

Radvanice. [online].

Dostupné z [www:](https://www.hrady.cz/hrad-radvanice-trutnov) <https://www.hrady.cz/hrad-radvanice-trutnov> [Cit. dne 2023-04-23].

Rechenburg. [online].

Dostupné z www: <https://www.hrady.cz/hrad-rechenburg> [Cit. dne 2023-04-23].

Rechenburk. [online].

Dostupné z www: <https://kastelologie.cz/katalog/rechenburk/rechenburk.html> [Cit. dne 2023-04-23].

Rechenburk (hrad) (okres Trutnov). [online].

Dostupné z www: <https://biblio.hiu.cas.cz/records/e1b4862d-d151-4a29-bf5c-bf9a5782b3a8?locale=cs> [Cit. dne 2023-04-23].

Rechenburk – Rechemberk. [online].

Dostupné z www: https://www.hrady-zriceniny.cz/hrad_rechenburk.htm [Cit. dne 2023-04-23].

Rody. [online].

Dostupné z www: <https://www.obecadrspach.cz/obec-1/historie-1/rody/> [Cit. dne 2023-04-23].

Rýzmburk. [online].

Dostupné z www: <https://www.hrady.cz/hrad-ryzmburk/texty?tid=27771&pos=1000> [Cit. dne 2023-04-23].

Sběrný dvůr Hronov. [online].

Dostupné z www: <https://mapy.cz/turisticka?dim=6408c4247debeaed210c8400&x=16.1548041&y=50.4427549&z=13>. [Cit. dne 2023-04-19].

Skály. [online].

Dostupné z www: <https://www.hrady.cz/hrad-skaly-teplice-nad-metuji> [Cit. dne 2023-04-23].

Studnice. [online].

Dostupné z www: <https://www.hrady.cz/tvrz-studnice-nachod> [Cit. dne 2023-04-17].

Turyň. [online].

Dostupné z www: <https://www.hrady.cz/tvrz-turyn/texty?tid=54853&pos=100> [Cit. dne 2023-04-17].

Trutnov - Horní Staré Město, farní kostel svatého Václava. [online].

Dostupné z www: <https://docplayer.cz/71038138-Trutnov-horni-stare-mesto-farni-kostel-svateho-vaclava.html> [Cit. dne 2023-04-18].

Tvrziště. [online].

Dostupné z www: <https://pamatkovykatalog.cz/tvrziste-777651> [Cit. dne 2023-04-17].

Tvrziště Sendraž. [online].

Dostupné z [www: https://mapy.cz/turisticka?dim=6408c3ba9921f3d42f6c4ad6&x=16.1743486&y=50.3610402&z=15](https://mapy.cz/turisticka?dim=6408c3ba9921f3d42f6c4ad6&x=16.1743486&y=50.3610402&z=15). [Cit. dne 2023-04-18].

Tvrziště Sendraž. [online].

Dostupné z [www: https://mapy.cz/turisticka?dim=6408c3ba9921f3d42f6c4ad6&x=16.1951947&y=50.3685171&z=17](https://mapy.cz/turisticka?dim=6408c3ba9921f3d42f6c4ad6&x=16.1951947&y=50.3685171&z=17). [Cit. dne 2023-04-18].

Tvrz Studnice. [online].

Dostupné z [www: https://mapy.cz/turisticka?dim=6408c434ca62fe154d018043&x=16.0892431&y=50.4224128&z=17](https://mapy.cz/turisticka?dim=6408c434ca62fe154d018043&x=16.0892431&y=50.4224128&z=17). [Cit. dne 2023-04-18].

Tvrz s tvrzištěm. [online].

Dostupné z www: <https://www.pamatkovykatalog.cz/tvrz-s-tvrzistem-13324094> [Cit. dne 2023-04-17].

Tvrz Velký Třebešov. [online].

Dostupné z [www: https://mapy.cz/turisticka?dim=6408c469ca53c88b47456c10&x=16.0221108&y=50.3942177&z=15](https://mapy.cz/turisticka?dim=6408c469ca53c88b47456c10&x=16.0221108&y=50.3942177&z=15). [Cit. dne 2023-04-19].

Velké Svatoňovice. [online].

Dostupné z www: <https://www.hrady.cz/tvrz-velke-svatonovice> [Cit. dne 2023-04-17].

Velký Třebešov. [online].

Dostupné z www: <https://www.hrady.cz/tvrz-velky-trebesov> [Cit. dne 2023-04-17].

Velký Třebešov. [online].

Dostupné z www: <https://www.mistopisy.cz/pruvodce/obec/9359/velky-trebesov/historie/> [Cit. dne 2023-04-18].

Venkovský dům tzv. tvrz. [online].

Dostupné z www: <https://pamatkovykatalog.cz/venkovsky-dum-tzv-tvrz-12854171> [Cit. dne 2023-04-17].

Veselice. [online].

Dostupné z www: <https://www.hrady.cz/hrad-veselice-nachod> [Cit. dne 2023-04-17].

Výšinné opevněné sídliště - hradiště, archeologické stopy. [online].

Dostupné z www: <https://pamatkovykatalog.cz/vysinne-opevnene-sidliste-hradiste-archeologicke-stopy-19791086> [Cit. dne 2023-04-23].

Z. [online].

Dostupné z www: https://www.ohradech.eu/terminologie_z.html [Cit. dne 2023-05-23].

Zamek Homole. [online].

Dostupné z www: https://pl.wikipedia.org/wiki/Zamek_Homole [Cit. dne 2023-04-17].

Zaniklý hrad Bolkov. [online].

Dostupné z www: <http://www.kultura.cz/profile/5935-zanikly-hrad-bolkov> [Cit. dne 2023-04-23].

Zámek. [online].

Dostupné z www: <https://pamatkovykatalog.cz/zamek-13336985> [Cit. dne 2023-04-17].

Zámek Meziměstí. [online].

Dostupné z [www:](https://mapy.cz/turisticka?dim=6408c4bdde887fbaa76c4ad5&x=16.1675941&y=50.5301444&z=11)

<https://mapy.cz/turisticka?dim=6408c4bdde887fbaa76c4ad5&x=16.1675941&y=50.5301444&z=11> [Cit. dne 2023-03-16].

Zámek Náchod [online].

Dostupné z [www:](https://mapy.cz/turisticka?dim=6408c4ddc9deee01300c83fe&x=15.9704080&y=50.3580724&z=11)

<https://mapy.cz/turisticka?dim=6408c4ddc9deee01300c83fe&x=15.9704080&y=50.3580724&z=11> [Cit. dne 2023-05-23].

Zámek Náchod. [online].

Dostupné z [www: https://www.pamatkovykatalog.cz/pravni-ochrana/zamek-nachod-449188](https://www.pamatkovykatalog.cz/pravni-ochrana/zamek-nachod-449188) [Cit. dne 2023-05-23].

Zámek Nové Město nad Metují. [online].

Dostupné z [www:](https://mapy.cz/turisticka?dim=6408c512b482231da60c83fe&x=15.9761523&y=50.3413105&z=11)

<https://mapy.cz/turisticka?dim=6408c512b482231da60c83fe&x=15.9761523&y=50.3413105&z=11> [Cit. dne 2023-04-23].

Zámek Nové Město nad Metují. [online].

Dostupné z [www:](https://mapy.cz/turisticka?dim=6408c512b482231da60c83fe&x=16.1493801&y=50.3453982&z=16)

<https://mapy.cz/turisticka?dim=6408c512b482231da60c83fe&x=16.1493801&y=50.3453982&z=16> [Cit. dne 2023-04-23].

Zámek Nové Město nad Metují. [online].

Dostupné z [www: https://pamatkovykatalog.cz/zamek-nove-mesto-nad-metuji-14065812](https://pamatkovykatalog.cz/zamek-nove-mesto-nad-metuji-14065812) [Cit. dne 2023-04-23].

Zámek s ohrazením. [online].

Dostupné z [www: https://pamatkovykatalog.cz/zamek-s-ohrazenim-13336985](https://pamatkovykatalog.cz/zamek-s-ohrazenim-13336985) [Cit. dne 2023-04-23].

Zámek Žacléř. [online].

Dostupné z [www: https://mapy.cz/turisticka?dim=6408c4f169666c3794018043&x=15.9028636&y=50.6087418&z=13](https://mapy.cz/turisticka?dim=6408c4f169666c3794018043&x=15.9028636&y=50.6087418&z=13). [Cit. dne 2023-04-19].

Zemědělství ve vrcholném středověku. [online].

Dostupné z [www: https://www.dejepis.com/ucebnice/zemedelstvi-ve-vrcholnem-stredoveku/](https://www.dejepis.com/ucebnice/zemedelstvi-ve-vrcholnem-stredoveku/) [Cit. dne 2023-02-12].

Zielone Ludowe zamek Homole. [online].

Dostupné z [www: https://www.palaceslaska.pl/index.php/wojewodztwo-dolnoslaskie/powiat-klodzki/785-zielone-ludowe-zamek-homole2](https://www.palaceslaska.pl/index.php/wojewodztwo-dolnoslaskie/powiat-klodzki/785-zielone-ludowe-zamek-homole2) [Cit. dne 2023-04-17].

Zřícenina hradu Adršpach. [online].

Dostupné z [www: https://mapy.cz/turisticka?dim=6408c0d2532782313c0c83fe&x=16.0338918&y=50.5360421&z=11](https://mapy.cz/turisticka?dim=6408c0d2532782313c0c83fe&x=16.0338918&y=50.5360421&z=11) [Cit. dne 2023-04-23].

Zřícenina hradu Červená hora. [online].

Dostupné z [www: https://mapy.cz/turisticka?dim=6408c362fc9186ca230c83fe&x=16.0499090&y=50.4517025&z=17](https://mapy.cz/turisticka?dim=6408c362fc9186ca230c83fe&x=16.0499090&y=50.4517025&z=17). [Cit. dne 2023-04-18].

Zřícenina hradu Červená hora. [online].

Dostupné z [www: https://mapy.cz/turisticka?dim=6408c362fc9186ca230c83fe&x=16.0646612&y=50.4255551&z=13](https://mapy.cz/turisticka?dim=6408c362fc9186ca230c83fe&x=16.0646612&y=50.4255551&z=13). [Cit. dne 2023-04-18].

Zřícenina hradu Frymburk. [online].

Dostupné z [www: https://mapy.cz/turisticka?dim=6408c0e384123bc0816c4ad6&x=16.1827775&y=50.3586021&z=13](https://mapy.cz/turisticka?dim=6408c0e384123bc0816c4ad6&x=16.1827775&y=50.3586021&z=13). [Cit. dne 2023-04-18].

Zřícenina hradu Frymburk. [online].

Dostupné z [www: https://mapy.cz/turisticka?dim=6408c0e384123bc0816c4ad6&x=16.2328597&y=50.3572365&z=17](https://mapy.cz/turisticka?dim=6408c0e384123bc0816c4ad6&x=16.2328597&y=50.3572365&z=17). [Cit. dne 2023-04-18].

Zřícenina hradu Frymburk. [online].

Dostupné z [www: https://pamatkovykatalog.cz/zricenina-hradu-frymburk-2152716](https://pamatkovykatalog.cz/zricenina-hradu-frymburk-2152716) [Cit. dne 2023-04-17].

Zřícenina hradu Raubeschloss. [online].

Dostupné z [www: https://mapy.cz/turisticka?q=Z%C5%99%C3%ADcenina%20hradu%20Raubeschloss&source=base&id=2113529&ds=1&x=16.3275159&y=50.5295143&z=13](https://mapy.cz/turisticka?q=Z%C5%99%C3%ADcenina%20hradu%20Raubeschloss&source=base&id=2113529&ds=1&x=16.3275159&y=50.5295143&z=13). [Cit. dne 2023-04-18].

Zřícenina hradu Rechenburk. [online].

Dostupné z [www: https://mapy.cz/turisticka?dim=6408c38060dd22af49018043&x=15.9087625&y=50.6023646&z=18](https://mapy.cz/turisticka?dim=6408c38060dd22af49018043&x=15.9087625&y=50.6023646&z=18) [Cit. dne 2023-04-23].

Zřícenina hradu Rýzmburk. [online].

Dostupné z [www: https://mapy.cz/turisticka?q=Z%C5%99%C3%ADcenina%20hradu%20R%C3%BDzmburk&source=base&id=1702592&ds=1&x=16.0447350&y=50.4328712&z=18](https://mapy.cz/turisticka?q=Z%C5%99%C3%ADcenina%20hradu%20R%C3%BDzmburk&source=base&id=1702592&ds=1&x=16.0447350&y=50.4328712&z=18) [Cit. dne 2023-04-23].

Zřícenina hradu Rýzmburk. [online].

Dostupné z [www: https://mapy.cz/turisticka?q=Z%C5%99%C3%ADcenina%20hradu%20R%C3%BDzmburk&source=base&id=1702592&ds=1&x=16.0836807&y=50.4333240&z=13](https://mapy.cz/turisticka?q=Z%C5%99%C3%ADcenina%20hradu%20R%C3%BDzmburk&source=base&id=1702592&ds=1&x=16.0836807&y=50.4333240&z=13) [Cit. dne 2023-04-23].

Zřícenina hradu Rýzmburk s altánem a rumpálem. [online].

Dostupné z [www: https://www.pamatkovykatalog.cz/zricenina-hradu-ryzmburk-s-altanem-a-rumpalem-792052](https://www.pamatkovykatalog.cz/zricenina-hradu-ryzmburk-s-altanem-a-rumpalem-792052) [Cit. dne 2023-04-23].

Zřícenina hradu Skály (Bischofstein). [online].

Dostupné z [www:](https://mapy.cz/turisticka?dim=6408c4094ab7627022456c10&x=16.1377863&y=50.5823615&z=14)

<https://mapy.cz/turisticka?dim=6408c4094ab7627022456c10&x=16.1377863&y=50.5823615&z=14>. [Cit. dne 2023-04-18].

Zřícenina hradu Vízmburk. [online].

Dostupné z [www:](https://mapy.cz/turisticka?q=Z%C5%99%C3%ADcenina%20hradu%20V%C3%ADzmburk&source=base&id=1703126&ds=1&x=16.0612931&y=50.4750032&z=12)

<https://mapy.cz/turisticka?q=Z%C5%99%C3%ADcenina%20hradu%20V%C3%ADzmburk&source=base&id=1703126&ds=1&x=16.0612931&y=50.4750032&z=12>. [Cit. dne 2023-04-18].

Zřícenina hradu Vízmburk. [online].

Dostupné z [www: https://pamatkovykatalog.cz/zricenina-hradu-vizmburk-776547/](https://pamatkovykatalog.cz/zricenina-hradu-vizmburk-776547/) [Cit. dne 2023-05-23].

Zřícenina hradu Vlčinec. [online].

Dostupné z [www:](https://mapy.cz/turisticka?dim=6408c14adfcf4d7fa7d01df1&x=16.2046309&y=50.5238530&z=16)

<https://mapy.cz/turisticka?dim=6408c14adfcf4d7fa7d01df1&x=16.2046309&y=50.5238530&z=16>. [Cit. dne 2023-04-19].

Zřícenina hradu Výrov (Staré hrady). [online].

Dostupné z [www:](https://mapy.cz/turisticka?dim=6408c413b097a1e629456c10&x=16.1584172&y=50.3415215&z=17)

<https://mapy.cz/turisticka?dim=6408c413b097a1e629456c10&x=16.1584172&y=50.3415215&z=17>. [Cit. dne 2023-04-19].

Zřícenina hradu Výrov (Staré hrady). [online].

Dostupné z [www:](https://mapy.cz/turisticka?dim=6408c413b097a1e629456c10&x=16.1835281&y=50.3540606&z=14)

<https://mapy.cz/turisticka?dim=6408c413b097a1e629456c10&x=16.1835281&y=50.3540606&z=14>. [Cit. dne 2023-04-19].

Zřícenina zámku Starý Rokytník. [online].

Dostupné z [www:
https://mapy.cz/turisticka?dim=6408c1cef9817145e6d01df1&x=15.9165372&y=50.5521463
&z=14](https://mapy.cz/turisticka?dim=6408c1cef9817145e6d01df1&x=15.9165372&y=50.5521463&z=14). [Cit. dne 2023-04-19].

Zřícenina zámku Starý Rokytník. [online].

Dostupné z [www:
https://mapy.cz/turisticka?dim=6408c1cef9817145e6d01df1&x=15.9468462&y=50.5347840
&z=17](https://mapy.cz/turisticka?dim=6408c1cef9817145e6d01df1&x=15.9468462&y=50.5347840&z=17). [Cit. dne 2023-04-19].

Žacléř. [online].

Dostupné z [www: https://www.hrady.cz/zamek-zacler-trutnov](https://www.hrady.cz/zamek-zacler-trutnov). [Cit. dne 2023-04-17].

"Litoboř 1". [online].

Dostupné z [www:
https://mapy.cz/turisticka?dim=6408c43fbe2fc9d71ed01df1&x=16.0236000&y=50.4267015
&z=13](https://mapy.cz/turisticka?dim=6408c43fbe2fc9d71ed01df1&x=16.0236000&y=50.4267015&z=13). [Cit. dne 2023-04-19].

"Litoboř 1". [online].

Dostupné z [www:
https://mapy.cz/turisticka?dim=6408c43fbe2fc9d71ed01df1&x=16.0190080&y=50.4409536
&z=17](https://mapy.cz/turisticka?dim=6408c43fbe2fc9d71ed01df1&x=16.0190080&y=50.4409536&z=17). [Cit. dne 2023-04-19].

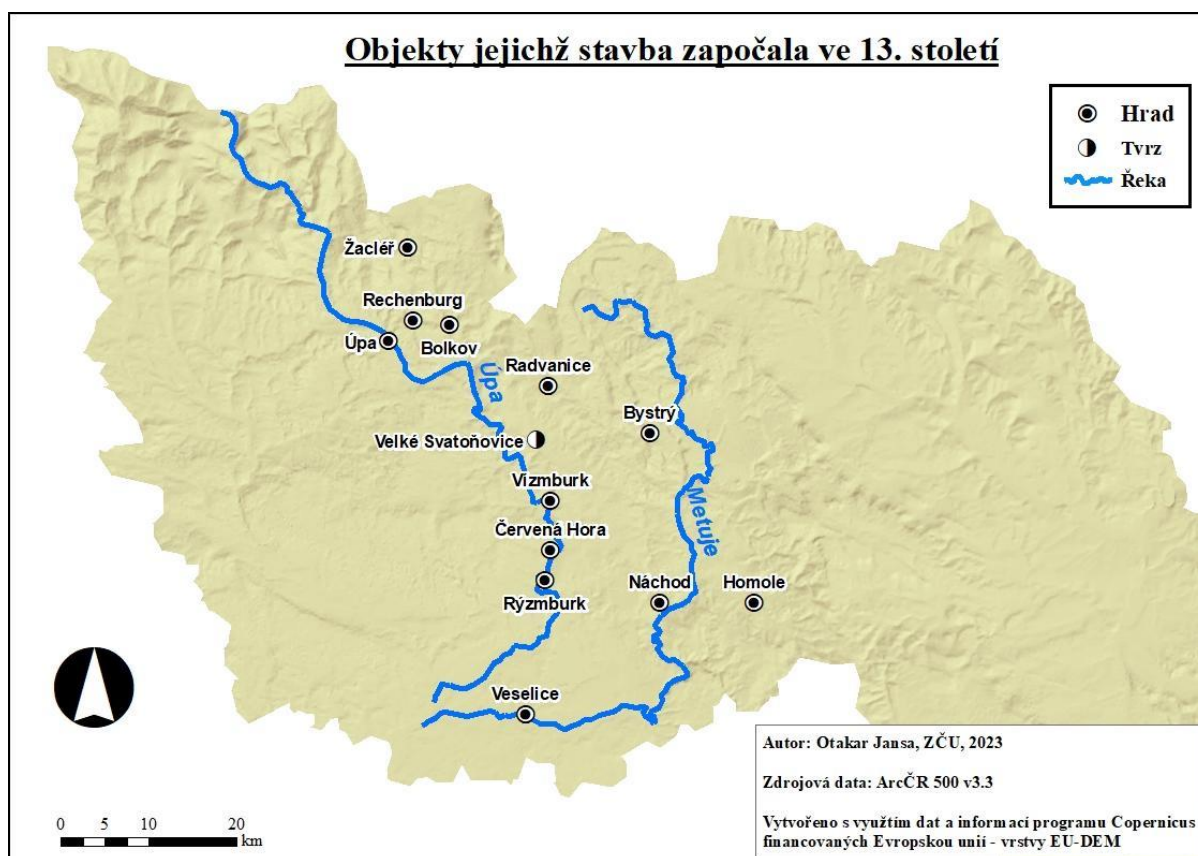

Seznam příloh

Příloha č. 1: Mapa objektů jejichž stavba započala ve 13. století	II
Příloha č. 2: Mapa objektů jejichž stavba započala ve 14. století	III
Příloha č. 3: Mapa objektů jejichž stavba započala v 15. století	IV
Příloha č. 4: Hrad Frymburk a jediná česká bloková dispozice s okrouhlým donjonem.....	V
Příloha č. 5: Torzo válcové věže hradu Homole/Landfried, která měla průměr 8 metrů.....	VI
Příloha č. 6: Ostrožna hradu Rechenburg.....	VII
Příloha č. 7: Torzo paláce hradu Skály	VIII
Příloha č. 8: Základy středověké tvrze ve Velkých Svatoňovicích	IX
Příloha č. 9: Zastřešený areál nově zrekonstruovaného hradu Vízmburk.....	X

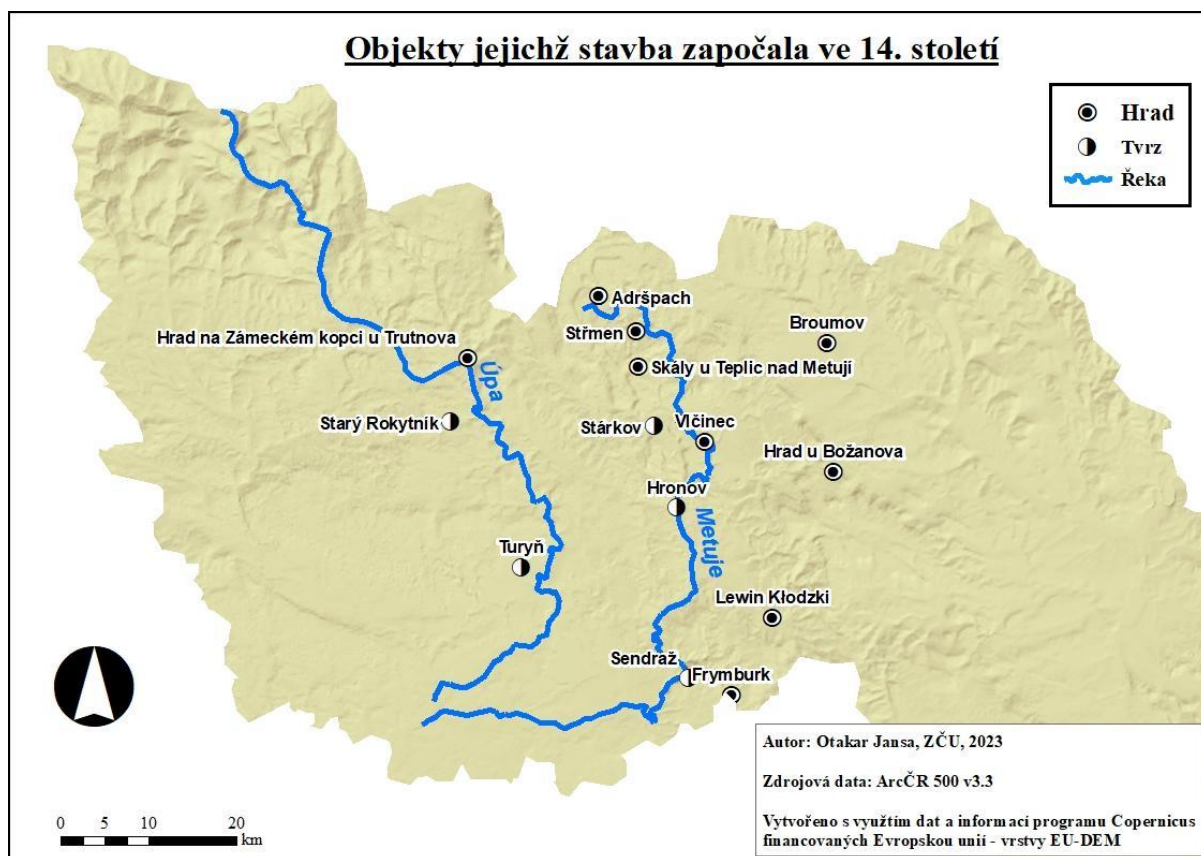
Přílohy

Příloha č. 1: Mapa objektů jejichž stavba započala ve 13. století⁴³⁰

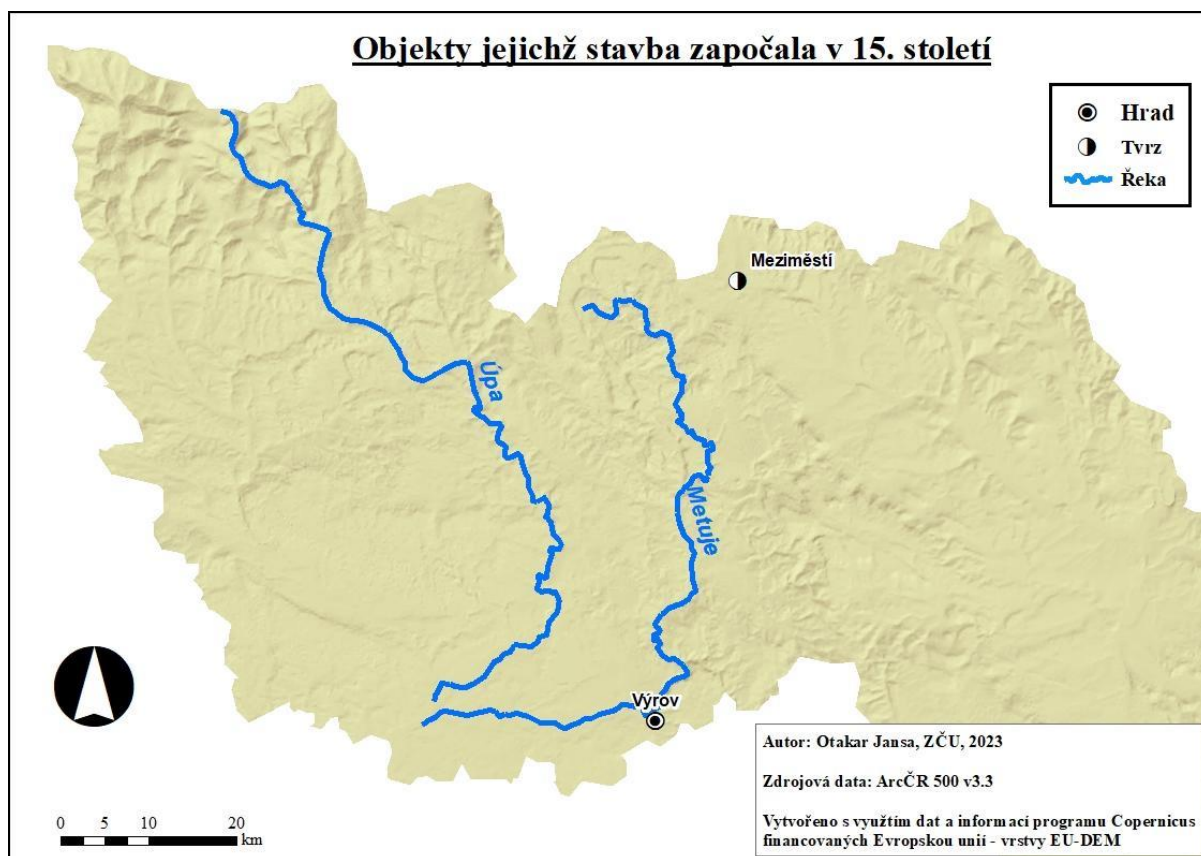
⁴³⁰ Vlastní zpracování autora na základě dat ArcČR 500 v3.3 a programu Copernicus

Příloha č. 2: Mapa objektů jejichž stavba započala ve 14. století⁴³¹

⁴³¹ Vlastní zpracování autora na základě dat ArcČR 500 v3.3 a programu Copernicus

Příloha č. 3: Mapa objektů jejichž stavba započala v 15. století⁴³²

⁴³² Vlastní zpracování autora na základě dat ArcČR 500 v3.3 a programu Copernicus

Příloha č. 4: Hrad Frymburk a jediná česká bloková dispozice s okrouhlým donjonem⁴³³

---

⁴³³ Soukromý archiv autora

Příloha č. 5: Torzo válcové věže hradu Homole/Landfried, která měla průměr 8 metrů⁴³⁴

---

⁴³⁴ Soukromý archiv autora

Příloha č. 6: Ostrožna hradu Rechenburg⁴³⁵

---

⁴³⁵ Soukromý archiv autora

Příloha č. 7: Torzo paláce hradu Skály⁴³⁶

---

⁴³⁶ Soukromý archiv autora

Příloha č. 8: Zálady středověké tvrže ve Velkých Svatoňovicích⁴³⁷

---

⁴³⁷ Soukromý archiv autora

Příloha č. 9: Zastřešený areál nově zrekonstruovaného hradu Vízmburk⁴³⁸

---

⁴³⁸ Soukromý archiv autora